

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

BASEL İKİ KRİTERLERİNİN FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN KOBİ'LERE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

HÜSEYİN DOĞAN AĞCAGÜL

İstanbul, 2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

BASEL İKİ KRİTERLERİNİN FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN KOBİ'LERE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

HÜSEYİN DOĞAN AĞCAGÜL

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ARAT

İstanbul, 2009

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı MUHASEBE FİNANSMAN Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi HÜSEYİN DOĞAN AĞCAGÜL'ün BASEL İKİ KRİTERLERİNİN KOBİLERE ETKİSİNİN FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN İNCELENMESİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.07.2009 tarih ve 2009-12/34 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 17.08.2009

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. MEHMET EMİN ARAT

2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. SUAT YAVUZ

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. AYTEN ÇETİN

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Hüseyin Doğan Ağcagül
Anabilim Dalı	: İşletme
Programı	: Muhasebe Finansman
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Mehmet Emin Arat
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Ağustos 2009
Anahtar Kelimeler	: Basel I, Basel II, Finansal Analiz,KOBİ

ÖZET

BASEL İKİ KRİTERLERİNİN FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN KOBİ'LERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

1970'li yıllarda sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde Basel Komitesi kurulmuştur. Bu komite ilk olarak Basel I ile sadece bankaları düzenlemiştir. Daha sonra bu düzenlemenin yetersiz kalması ile Basel II ile hem bankaları hem de bankadan kredi kullanan kişi, kurum ve kuruluşları düzenlemiştir. Bu şekilde düzenleme ile Basel I'deki eksiklikler Basel II ile giderilmiştir. Türkiye'de ise Basel II; Türk Ticaret kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile başta KOBİ'ler olmakla birlikte tüm işletmeler Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun getireceği bütün düzenlemelere istisnasız tam uyum sağlanmasını öngörülmüştür.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Hüseyin Doğan Ağcagül

Field : Management

Programme : Accounting and Financing

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Emin Arat

Degree Awarded and Date : Master – August 2009

Keywords : Basel I, Basel II, Financial Analysis, SME

ABSTRACT

RESEARCHING OF CRITICS OF BASEL TWO FROM THE PERSPECTIVE OF FINANCIAL ANALYSIS TO THE EFFECT OF SME

Because of an emerging petrol crisis in 1974 and a cancellation of fixed rate currency in 1970s, The Basel Committee was founded to find common solution for those problems which create huge problems at international currency and banking system in the city of Basel, Switzerland in 1974. First of all, this committee just regulated to banks by Basel I, after that because of insufficiency of the regulation; both of banks and people, institutions who used credit are arranged by Basel II. Hereby, deficiencies of Basel I is completed in Basel II. Basel II is arranged by Turk Trade Law and Norms of Turk Accounting. All kinds of businesses and Small and Medium Sized Enterprises especially have to accommodate and adopt to all arrangements and rules of the Assembly of Turkey Accounting Standard.

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin artan etkisiyle ülkelerde çıkan krizler sadece olduğu ülkeyi değil tüm ülkeleri etkilemektedir. Bunun sonucunda bankacılık sistemi etkilenmektedir. Bu negatif etkileri en aza indirmek için Basel komitesi çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler hem bankaları hem de banka müşterilerini düzenlemiştir. Türkiye’de ise Basel düzenlemeleri, Türk Ticaret Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu kararları ile yapılmıştır. Bu çalışma ile milli gelirimizin büyük bölümünü oluşturan KOBİ’lerin Basel düzenlemelerine göre finansal tablolarında yapacağı düzenlemeler ampirik bir uygulama ile birlikte anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan ve desteğini benden hiç esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Emin ARAT’a, çalışmalarım esnasında maddi ve manevi olarak beni sürekli destekleyen Aileme ve Dayıma sonsuz teşekkürlerimi sunmayı borç bilir, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	0
2.BASEL II’NİN KRİTERLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	1
2.1 BASEL I KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ	1
2.2 BASEL I DÜZENLEMELERİ	2
2.3 BASEL I YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER VE BASEL II’YE GEÇİŞ.....	4
2.4.BASEL II KRİTERLERİNİN İÇERİĞİ	7
2.4.1 Basel II Kriterlerinin Amacı	7
2.4.2 Asgari Sermaye Gereksinimini Kriteri	9
2.4.2.1 Kredi Riski ve Hesaplama Teknikleri.....	9
2.4.2.1.1 Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım.....	10
2.4.2.1.2 Standart Yaklaşım	10
2.4.2.1.3 İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	14
2.4.2.2 Operasyonel Risk ve Hesaplama Teknikleri	16
2.4.2.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı	17
2.4.2.2.2 Standart Yaklaşım.....	17
2.4.2.2.3 İleri Ölçüm Yaklaşımı	19
2.4.2.3 Piyasa Riski ve Hesaplama Teknikleri	20
2.4.3 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi Kriteri	21
2.4.3.1 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi Kapsamı.....	21
2.4.3.2 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi İlkeleri.....	21
2.4.4 Piyasa Disiplini Kriteri.....	22
2.5.BASEL II KRİTERLERİNİN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ	24
2.5.1 Uluslararası Ekonomilere ve Bankacılık Sistemine Etkisi.....	24
2.5.2 Türk Ekonomisine Ve Bankacılık Sistemine Etkisi.....	28
3.ULUSLARARASI VE ULUSAL EKONOMİLERDE KOBİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	32
3.1 ULUSLARARASI EKONOMİLERDE KOBİ KAVRAMLARI	32
3.1.1 AB Ülkelerinde KOBİ Kavramı	32
3.1.2 Amerika Birleşik Devletleri’nde Kobi Kavramı	35
3.1.3 OECD Genelinde Kobi Kavramı.....	35
3.2 ULUSAL EKONOMİDE KOBİ KAVRAMI VE YERİ.....	36
3.2.1 Türkiye’de Kobi Kavramı.....	37

3.2.2 Türkiye Ekonomisindeki Yeri	39
3.2.3 Sosyal Hayattaki Yeri	42
3.3 KOBİ'LERİN SORUNLARI	42
3.3.1 Tanımlama Sorunu	42
3.3.2 Kobi'lerin Ulusal Düzeydeki Sorunları	43
3.3.3 Kobi'lerin İşletme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar	43
3.4 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN GENEL FİNANSAL SORUNLARI VE ALTERNATİF FİNANSMAN İMKANLARI	45
3.4.1 Kobi'lerin Genel Finansal Sorunları.....	45
3.4.2 İşletme Yöneticilerinin Finansal Bilgi Sorunu	46
3.4.3 Finansmanla İlgili Bölüm Eksikliği.....	47
3.4.4 Sermaye Yapıları İle İlgili Sorunlar.....	47
3.5 BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ TANIMLARI VE ETKİLERİ	48
3.5.1 Basel II Kriterlerine Göre Kobi Tanımları	48
3.5.2 Basel II Kriterlerinin Kobi'lere Etkisi.....	49
4. FİNANSAL ANALİZİN KAPSAMI VE YÖNTEMLERİ	51
4.1. FİNANSAL ANALİZİN KAPSAMI VE ÖNEMİ	51
4.2 FİNANSAL ANALİZ TÜRLERİ	53
4.2.1 Kapsamına Göre Finansal Analiz Türleri	53
4.2.1.1 Statik Finansal Analiz	53
4.2.1.2 Dinamik Finansal Analiz	53
4.2.2 Amacına Göre Finansal Analiz Türleri	53
4.2.2.1 Yönetim Analizleri	53
4.2.2.2 Menkul Değerlere Yatırım Analizleri	54
4.2.2.3 Kredi Analizleri	54
4.2.3 Yapanın Kimliğine Göre Finansal Analiz	54
4.2.3.1 İç Analiz	54
4.2.3.2 Dış Analiz	55
4.3 TEMEL FİNANSAL TABLOLAR	55
4.3.1 Bilanço.....	55
4.3.2 Gelir Tablosu	55
4.3.3 Kar Dağıtım Tablosu	56
4.3.4 Satışların Maliyeti Tablosu	56
4.3.5 Nakit Akımı Tablosu.....	56
4.3.6 Fon Akımı Tablosu	56

4.3.7 Öz Sermaye Değişim Tablosu	56
4.3.8 Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu	57
4.4 FİNANSAL ANALİZ TÜRLERİ VE FİNANSAL ORANLAR	57
4.4.1 Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi.....	57
4.4.2 Eğilim Yüzdeleri Analizi Yöntemi.....	57
4.4.3 Dikey Yüzde Analizi Yöntemi.....	58
4.4.4 Oranlar Yoluyla Analiz Yöntemi	58
5. FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN BASEL II KRİTERLERİNİN KOBİ'LERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ.....	59
5.1 BASEL-II KRİTERLERİNİN KOBİ KREDİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ.....	59
5.1.1 Bankalar Açısından	59
5.1.1.1 Kapsam	59
5.1.1.2 Sermaye Yükümlülüğü	60
5.1.1.3 Sermaye Yükümlülüğünün Konjonktürel Değişimi	64
5.1.1.4 Kredi Fiyatlaması.....	66
5.1.1.5 Bankaların Derecelendirme Sistemleri	70
5.1.2 Kobi'ler Açısından	71
5.1.2.1 Kapsam	71
5.1.2.2 Rating Sistemi.....	72
5.1.2.3 Kredi Miktarı	73
5.1.2.4 Kredi Maliyeti	74
5.1.2.5 Derecelendirme Gerekleri Ve Kurumsal Yönetim	76
5.1.2.6. Kredi Türleri ve Derecelendirme Süreci	77
5.1.2.7 Teminatlar	82
5.2. FİNANSAL ANALİZİN BANKA VE KOBİLER AÇISINDAN ÖNEMİ.....	84
5.3. KOBİ MALİ TABLOLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE TFRS STANDARTLARINA GÖRE YAPILMASI GEREKEN DÜZENLEMELER...	88
5.4. UYGULAMA.....	92
SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	105

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Risk Grupları.	3
Tablo 2. Derecelendirme Notlarının Eşleştirilmesi.....	11
Tablo 3. Faaliyet Alanlarına Göre Beta Yüzdeleri	18
Tablo 4. G10 Ülkelerinde Uygulamaya Geçiş Süreci.....	25
Tablo 5. ABD'de İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçeği	35
Tablo 6. OECD Bünyesinde KOBİ'lerin Sınıflandırılması	36
Tablo 7. Türkiye’de kullanılan KOBİ Tanımları	39
Tablo 8. Hazine Ve Merkez Bankalarından Alacaklar	60
Tablo 9. Bankalardan Alacaklar Opsiyon 1	61
Tablo 10. Bankalardan Alacaklar Opsiyon 2	61
Tablo 11. Kurumsal Firmalardan Alacaklar	61
Tablo 12. Risk Azaltıcı Teminatlar	84

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Birden Fazla Derecelendirme Notu Bulunması Durumunda İzlenecek Prosedür.....	12
Şekil 2: Uzun ve Kısa Vadeli Derecelendirme Notlarının Kullanımına İlişkin Esasları.....	13
Şekil 3: Risk Bileşenleri.....	15
Şekil 4: Ülkemizdeki Geçiş Süreci.....	29
Şekil 5: GSMH ve Özel Sektöre Kullandırılan Kredi Hacmindeki Yıllık Değişimler.....	65
Şekil 6: Kredi Fiyatını Belirleyen Faktörler.....	68
Şekil 7: BASEL II Sonrası Risk Primlerindeki Değişiklikler.....	69
Şekil 8: Derecelendirme Sürecinde Sağlıklı Veri Akışının Önemi.....	77

1. GİRİŞ

Çalışmada BASEL II Kriterlerinin finansal analiz açısından KOBİ'lere etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

İkinci bölümde, Basel komitesinin doğuşu, BASEL I Kriterleri anlatılmış, devamında BASEL I Kriterlerinin eksiklikleri, BASEL II sürecine geçiş anlatılmıştır. BASEL II kriterlerine amacı ile asgari sermaye gereksinimini kriteri, sermaye yeterliliğinin denetimi kriteri, piyasa disiplini kriteri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, KOBİ kavramı ulusal ve uluslararası açıdan ele alınmış ve KOBİ'lerin sorunlarından bahsedilmiştir. Bölüm sonunda KOBİ'ler açısından BASEL II kriterlerinin ne anlam ifade ettiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, finansal analiz nedir neden yapılıpın cevapları verilmiştir. Konunun devamında finansal analiz yöntemleri ile temel finansal tablolar anlatılmıştır. Son olarak da finansal analiz türleri ve finansal oranlar açıklanarak konu sonlandırılmıştır.

Beşinci bölümde finansal analiz açısından BASEL II Kriterlerinin KOBİ'lere etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. İlk olarak kredilere etkileri hem bankalar hem KOBİ'ler açısından anlatılmış devamında finansal analizin banka ve KOBİ'ler açısından önemi açıklanmıştır. Konunun devamında KOBİ mali tablolarının değerlendirilmesi ve TFRS standartlarına göre yapılması gereken düzenlemeler anlatılmıştır. Konunun sonunda ampirik bir uygulama ile BASEL düzenlemeleri gösterilmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.BASEL II'NİN KRİTERLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1 BASEL I KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Uluslararası Ödemeler Bankası, 17 Mayıs 1930'da, İsviçre'de, Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak ve uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuştur.¹

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde bulunan Uluslararası Ödemeler Bankası nezdinde G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanları tarafından "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi" adında bir komite oluşturulmuştur.² Basel Komitesi olarak adlandırılan bu komitenin amacı uluslararası bir denetim sisteminin geliştirilmesi, denetim kültürünün artırılması ve globalleşen dünyada bankacılığın iç pratiklerinin iyileşmesini sağlamaktır.³

Komiteye üye ülkeler, hem kendi merkez bankaları hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilmektedir.⁴

Basel Komitesi resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilmektedir.⁵

Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla BASEL I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği

¹ Ali Ulvi Sargon, Basel II Sermaye Uzlaşısı, T. Halk Bankası Seminer Sunumu, 2007,s2

² <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

³ Mehmet Başar, Basel II Düzenlemeleri Ve Kobiler, 1.Basım,Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları,2007,s5

⁴ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

⁵ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

Uzlaşısını yayımlamıştır. Söz konusu uzlaşı başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüş olup şu an itibarıyla 100'den fazla ülke sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini BASEL I'i temel alarak oluşturmuş durumdadır.⁶ Sonuç olarak; Dünya bankacılık sistemini tek bir standart ölçüt ile denetleme anlayışının ilk adımı BASEL I düzenlemelerinde atılmıştır.

2.2 BASEL I DÜZENLEMELERİ

BASEL I, yani Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı uluslararası piyasalarda faal olan bankalar için önerilmiş bir yaklaşımdı. Bu yaklaşım, söz konusu bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve bir de buna karşılık gelen asgari sermaye büyüklüğünü saptamak için yöntemler önermekteydi.⁷ Bunu biraz daha açarsak; BASEL I, uluslararası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttukları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna uygun olarak da BASEL I' de Cook Rasyosu diye bilinen bir sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır.⁸

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}} = \%8$$

Sermaye yeterlilik rasyosunun payında geçen öz kaynak bankaların tuttukları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyoda tanımlanan öz kaynak şu şekilde hesaplanabilir:⁹

1. Ana Sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış kârlar)
2. Katkı Sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar)
3. Üçüncü Kuşak Sermaye (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
4. Sermayeden İndirilen Değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

⁶ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel-II), 1 Basım,İstanbul: BDDK Yayınları,2005,s.1

⁷ <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

⁸ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

⁹ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

Öz kaynaklar kalemi ilk üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur. Risk ağırlıklı varlıklar ve Gayri nakdi krediler tutarı ise tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların 4 ana gruba ayrıldıktan sonra risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanması sonucu elde edilir.¹⁰

Tablo 1.
Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Risk Grupları

BASEL I (COOK RASYOSU)	
VARLIKLAR	RİSK AĞIRLIĞI
ANA SERMAYE	% 0
KATKI SERMAYE	% 20
ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE	% 50
SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER	%100

Kaynak: <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

Komitenin esas hedefi, bankaların maruz kaldıkları riskleri daha doğru bir biçimde yansıtan esnek bir uygulama alanı oluşturmaktadır. Sağlıklı ve istikrarlı bir finansal sistemi sürdürülebilir kılmak sadece asgari sermaye yeterliliğinin sağlanması ile olanaklı değildir. Bunun için, etkin bir denetim ve gözetim sistemi oluşturulup uygulanması ve piyasa disiplininin etkinliğinin artırılmasının sağlanması da gereklidir. Özellikle 90'larda sermaye yeterliğine sahip olan bankaların dahi iflas etmiş olması bu konuda daha farklı yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymuştur.¹¹

Öte yandan, BASEL I'ın yeterliliğinin sorgulanmasına neden olan aynı zamanda mali piyasalardaki hızlı değişim sürecidir. Son yıllarda mali piyasaların hızla gelişmesi, işlemlerin çeşitlenmesi ve karmaşıklaşması, art arda karşılaşılan finansal krizler sonucu, BASEL I kriterleri yetersiz kalmıştır. Bunun sonucu olarak, Haziran 2004 yılında yapılan sayısal etki çalışması ile nihai hale getirilen, büyük ve köklü değişiklikleri içeren Yeni Sermaye Uzlaşısı BASEL II standartları geliştirilmiştir.¹²

¹⁰ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

¹¹ Güler Aras, Basel II Uygulamasının Kobi'lere Etkileri Ve Geçiş Süreci , Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tebliği,2005,s4

¹² Aras,s5

1988 yılında kabul edilen BASEL I standartlarını Türkiye’de bu tarihte imzalamış ve kabul etmiştir. Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. Türkiye sermaye yeterlilik rasyosu olarak;

1989 yılında %5'i,

1990 yılında %6'yı,

1991 yılında %7'yi,

1998 yılında %8'i

uygulamıştır.

2.3 BASEL I YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER VE BASEL II'YE GEÇİŞ

BASEL I standardı; yalnızca uluslararası faaliyet gösteren bankalar için geliştirilmiş iken tüm ülkeler ve bankalar tarafından kabul edilmiş olmasına ve çok geniş bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen kabul edildiği tarihten itibaren eleştirilmeye başlanmıştır.

Uygulanmasıyla birlikte bazı sorunlar baş göstermiştir. Bu sorunlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir;

Risk Temelli Sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir. Kredi karşılıkları konjonktürün iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda da yetersiz kalmaktadır.¹³

Kullanılan risk ölçütü doyurucu değildir. Varlıkların riski değerlendirilirken kredi riskindeki farklılıklar yeterince göz önüne alınmamıştır. Bunun sonucu olarak bankalar Risk Temelli Sermaye Oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak “arbitraj” yoluna gitmişlerdir.¹⁴

¹³ <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>(Erişim Tarihi: 16-12-2006)

¹⁴ <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>(Erişim Tarihi: 16-12-2006)

Bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %20, % 50 ve %100 katsayılarıyla çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır.¹⁵

Sadece dört farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan BASEL I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından "herkese tek beden elbise" şekilde eleştirel bir şekilde tanımlanmaktadır.¹⁶

BASEL I'de "OECD klüp kuralı" şeklinde tanımlanmış olan uygulamadan dolayı OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine yüzde sıfır, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı öngörülmüştür.¹⁷

Bunlara daha genel anlamda bakacak olursak BASEL I uluslararası faaliyet gösteren bankalarda gördüğümüz finansal yeniliklerin yüksek hızına ayak uyduracak şekilde yapılandırılmamıştı. Bankaların riskte aynı oranda bir azaltmaya gitmeksizin yasal yükümlülüklerin en aza indirilmesi hedefiyle işlemlerini yapılandırabilecekleri şekilde sermaye arbitrajı teşvikleri yarattığı kesindir. Aynı şekilde, bazı faaliyetlerde riskleri hafife alırken belli banka faaliyetlerini vergilendirmesi nedeniyle banka faaliyetlerinde çarpıklıklara da yol açmıştır.¹⁸

Tüm bunlar birleşerek düzenlemeyi yatırımcılar, gözetim otoriteleri ve karşı taraflar için daha az bilgilendirici hale getirmiştir. Ayrıca, BASEL Uzlaşısı ile teşvik edilmesi amaçlanan riske dayalı sermaye ilkesini de bozmuştur.¹⁹

1980'li yıllarda en önemli bankacılık riski olarak görülen kredi riski, BASEL I standartlarının temelini oluşturmuştur. Ancak takip eden yıllarda finansal piyasalardaki faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar çok sayıda ABD finans kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir.

¹⁵ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51> (Erişim Tarihi: 16-12-2006)

¹⁶ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51> (Erişim Tarihi: 16-12-2006)

¹⁷ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51> (Erişim Tarihi: 16-12-2006)

¹⁸ William L. Rutledge, Basel 2 ve Finansal İstikrar Üzerindeki Etkileri, Finansal İstikrar Ve Basel II'nin Etkileri Konferansı, İstanbul: TCMB, 16-18 Mayıs 2005, s. 66

¹⁹ Rutledge, s.66

1996 yılından itibaren Amerika'da SYR (Sermaye Yeterliliği Rasyosu)' nin paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin beraberce tanımlandığı piyasa riski içinde gerekli sermaye miktarı ilave edilmeye başlanmıştır.

Türkiye'de de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren zorunlu hale getirmiştir.

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \text{Öz kaynak} / \text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} = \%8$$

BASEL I ile tanımlanan bankaların maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin;

- Bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kalması,
- Finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate alamaması,
- Bankaların portföy oluşturma davranışlarındaki farklılıkları gözetememesi gibi nedenlerle,

söz konusu standardın yeniden ele alınarak kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim metotlarına yer verebilecek şekilde yapılanması giderek bir zorunluluk halini almıştır.

Yani BASEL II aşağıda ki gereksinimleri karşılamak için oluşturulmuştur;²⁰

- etkili risk yöntemi ve piyasa disiplini geliştirmek
- sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak
- bu sayede sağlam ve etkili bir bankacılık sistemi oluşturmak ve
- finansal istikrara katkıda bulunmak.

Sonuç olarak bankacılık denetim ve gözetim kurallarının düzenlendiği Basel I ilkeleriyle mukayese edildiğinde , Basel II kurallarının, salt bankaların risk yönetimi

²⁰ Nuran Cömert Doyrangöl “Muhasebeci Gözüyle Basel II” Mali Çözüm. Sayı:76, Özel sayı 2006,s353-366

süreçlerinin geliştirilmesine dönük doğru teşvikleri içermekle kalmayıp aynı zamanda kurumsal yönetim ve kontrol-uyum mekanizmalarına da katkıda bulunduğu görülmektedir.²¹ Ayrıca Basel II kriterleri ile genel olarak sağlam sermaye yeterliğinin düzenlenmesi, denetim ve piyasa disiplinin tesis edilmesi, risk yönetimi ve finansal istikrarı daha da geliştirmek amaçlanmaktadır.²² Bu sebeplerden dolayıdır ki Avrupa Komisyonu Basel II'yi Avrupa Birliğinin dahilindeki tüm bankalara zorunlu tutmuştur.²³

2.4.BASEL II KRİTERLERİNİN İÇERİĞİ

2.4.1 Basel II Kriterlerinin Amacı

BASEL II'nin ilk olarak temel amacını açıklayarak başlayalım;²⁴

- Finansal sistemin güvenilir ve sağlam bir şekilde işlemlerini sağlamak,
 - Bulundurulan sermayenin maruz bulunulan risklerle daha sağlıklı bir şekilde ilişkilendirilmesini sağlamak,
 - Bankaların risk yönetimi kabiliyetlerinin geliştirilmesini teşvik etmek,
 - Rekabetçi eşitliği güçlendirmek,
- olarak sayabiliriz.

BASEL II düzenlemelerinin BASEL I düzenlemelerinden farkı, kantitatif gereksinimleri basitçe yeniden şekillendirmesidir. Yeni düzenlemenin temel amaçları, sermaye gereksinimlerini riske daha duyarlı hale getirmektir. Aslında yeni düzenleme bankacılık sektörü için önemli değişiklikler içermektedir. Bu değişiklikler, risk yönetimi,

²¹ Hasan Candan, "Kriz Sürecinde Basel II'de Öngörülen Değişiklikler " Bankacılar Dergisi. Sayı:65, 2008,s.80

²² Mahmut Yardımcıoğlu, Alper Veli Çam, "Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi" Mali Çözüm. Sayı:80, 2007,s.61

²³ <http://www.muhasibetr.com/muhasebe/034/s.7> (Erişim Tarihi:08-04-2009)

²⁴ Ahmet Şirin, Basel 2'nin Etkileri,Finansal İstikrar Ve Basel II'nin Etkileri Konferansı, İstanbul:TCMB.16-18 Mayıs 2005,s106-115

kredi fiyatlandırması, bilanço yönetimi, rekabetçi pozisyonlar ve olası bankacılık birleşmeleri şeklinde özetlenebilir.²⁵ BASEL II'ye göre iyi yada kötü kredi yoktur

BASEL II'de sermaye yeterlilik rasyosu genişletilmiştir ve şu şekli almıştır;

$$\text{SYR} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi riski} + \text{Piyasa riski} + \text{Operasyonel risk}} \geq \%8$$

BASEL II 3 yapısal blok üzerine kurulmuştur. Bunlar, yeni bir sermaye yeterliliği gereği, sermaye yeterliliğinin denetim otoriteleri tarafından gözden geçirilmesi ve piyasa disiplini'dir. Ve BASEL II metninde güçlü bir sermaye değerlendirme süreci için gerekli unsurlar şöyle sıralanmıştır;²⁶

- Yönetim kurulu ve üst yönetimin gözetimi,
- Sermayeyi riskle ilişkilendiren güçlü bir sistemin varlığı,
- Risklerin kapsamlı biçimde değerlendirilmesi,
- İzleme ve raporlama ile
- Süreç üzerinde oluşturulacak kontroller.

Sayılan bu unsurlardan, sermayeyi riskle ilişkilendiren güçlü bir sistemin varlığı ile risklerin kapsamlı biçimde değerlendirilmesi, sürecin daha çok sayısal boyutunu ortaya koyarken diğer unsurlar, kontrole yönelik kalitatif yönünü oluşturur.²⁷

²⁵ Başar,s12

²⁶ Ebru Tuncer, "Basel II Gerekliliklerinden Bir Diğeri;İçsel Sermaye Değerlendirme Süreci Oluşturma Zorunluluğu" Bankacılar Dergisi. Sayı:60, 2007,s50

²⁷ Tuncer,s50

2.4.2 Asgari Sermaye Gereksinimini Kriteri

BASEL II düzenlemelerinin birinci dayanağı olan asgari sermaye gereksinimi kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riskinin toplamı olarak hesaplanmaktadır. Asgari sermaye yeterliliğinin belirlenebilmesi için, öncelikli olarak bankalarca kullanılan kredi riskinin tespit edilmesi gereklidir.²⁸ Sermaye yeterlilik oranı, yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar olarak hesaplanır. Düzenlemeye göre toplam sermaye yeterlilik oranı öncesinde olduğu gibi %8'in altında olmamalıdır. Risk ağırlıklı varlıklar toplamı, piyasa ve operasyonel risk yükümlülüklerinin 12,5 (yani %8 asgari sermaye yeterlilik oranının tersi) ile çarpımı ve ulaşılan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi yoluyla bulunur.

Asgari sermaye gereksiniminin belirlenmesinde üç yaklaşım söz konusudur. Bunlar; basitleştirilmiş standart yaklaşım (BSY), standart yaklaşım (SY) ve içsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımdır. İDD kendi içinde temel ve ileri içsel derecelendirme olarak ikiye ayrılır. BASEL II düzenlemelerinde kredi riskinin ölçülmesi, kredi riskini azaltma teknikleri, güvenlik riski ve operasyonel risk konularında yeni alternatifler vardır. Bu alternatiflere bakıldığında, BASEL II düzenlemelerinin BASEL I düzenlemelerinde yer alan yaklaşımı geliştirdiği ve operasyonel risk ile ilgili kantitatif içerikler eklendiği görülmektedir. İDD yaklaşımında, bankalar kredileri müşterilerin borcunu ödeyememe riskini dış dereceleme kuruluşlarına bağlı kalmaksızın, BASEL II düzenlemeleriyle tanımlanmış bir formül yardımıyla belirler ve böylece sermaye gereksinimi kararlarını geri ödeyememe ihtimali ve diğer parametrelere göre ayarlarlar.²⁹

2.4.2.1 Kredi Riski ve Hesaplama Teknikleri

BASEL II'ye göre "İyi" veya "kötü" kredi değil, "çok riskli" veya "az riskli" kredi vardır ve risklerin ölçülmesi, riske dayalı fiyatlamayı getirir.³⁰

²⁸ Eyüp Vural Aydın, Basel II Standartları Ve KOBİ'lere Etkileri, Müsiad Cep Kitaplığı:23, İstanbul: Müsiad Yayınları, Haziran 2007, s20

²⁹ Başar, 17

³⁰ www.tmud.org.tr/download/BaselIIKriterleri.ppt(Erişim Tarihi:08-04-2009)

Kredi riski, bankaların kullandırmış oldukları kısa ve orta vadeli kredilerin ödenmemesi ya da geç ödenmesi durumunda bankanın uğrayacağı zarar olasılığını ifade eder.³¹ Kredi riskinin beş temel bileşeni vardır. Bunlar;

- Borçlunun riski— Ödenmeme olasılığı (ÖO)
- Faaliyet riski— Ödenmeme halindeki kayıp (ÖHK)
- Gerçek risk— Ödenmeme halindeki bakiye (ÖHB)
- Vade riski— Zaman Boyutu (V)
- Yoğunlaşma riski— Portföy çeşitlendirmesi (PÇ)

BASEL II düzenlemesinde bankalar kredi riski için asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında üç yöntemden birini tercih edebilirler. Basitleştirilmiş standart yaklaşım, standart yaklaşım, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır.³²

2.4.2.1.1 Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

BASEL I düzenlemeleri ile tamamen aynıdır. Bu yaklaşıma göre herhangi bir dış derecelendirme kuruluşuna gerek olmaksızın, bankalar kredi müşterileriyle yüz yüze gelerek karşılıklı görüşme şeklinde bir değerlendirme yapmaktadır.

2.4.2.1.2 Standart Yaklaşım

Bu yaklaşım bankalar tarafından en fazla tercih edilen yöntemdir.³³

Bu yaklaşımda risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları rating notlarının kullanılması öngörülmektedir.³⁴

³¹ Başar,18

³² Başar,18

³³ http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/5603ilerleme_raporu_2008.pdf s.15(Erişim Tarihi:08-04-2009)

³⁴ Halil Doğru, “Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye’de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri” Bankacılar Dergisi. Sayı:62, 2007,s.54

Bu eşleştirilmede kullanılan tablo ve şekiller aşağıda ki gibidir;³⁵

Tablo 2. Derecelendirme Notlarının Eşleştirilmesi

Standard & Poor's	Moody's	Fitch IBCA	Hazine ve Merkez Bankası	Opsiyon-1	Opsiyon-2 (kısa vade)	Opsiyon-2	Kurumsal Krediler
AAA AA+ AA AA-	A a a A a 1 Aa2 Aa3	AAA AA+ AA AA	0%	20%	20%	20%	20%
A+ A A-	A1 A2 A3	A+ A A-	20%	50%	50%	20%	50%
BBB+ BBB BBB-	Baa1 Baa2 Baa3	BBB+ BBB BBB-	50%	100%	50%	20%	100%
BB+ BB BB-B + B B-	Ba1 Ba2 Ba3 B1 B2 B3	BB+ BB BB-B+ B B-	100%	100%	100%	50%	
							150%
CCC+ CCC CCC-CC C D	Caa1 Caa2 Caa3 Ca C	CCC+ CCC CCC- CC C D	150%	150%	150%	150%	
	Derecesiz		100%	100%	20%	20%	100%

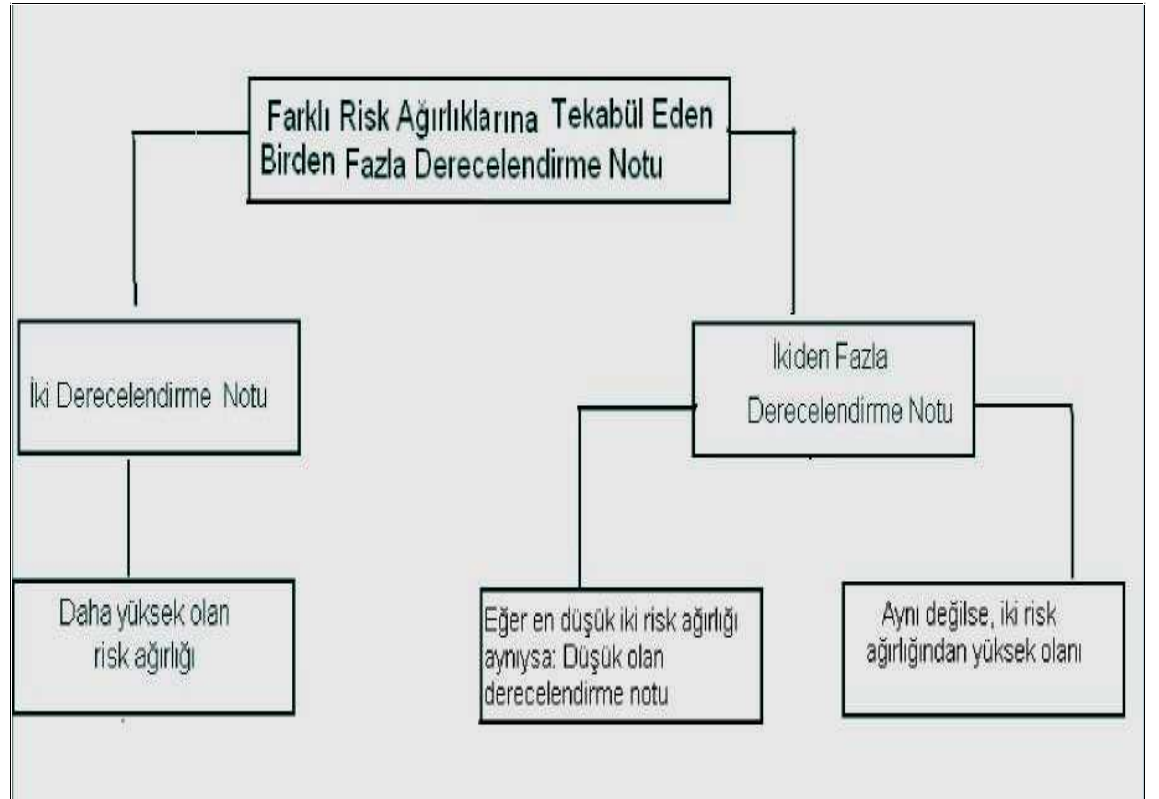
Kaynak: Sedat Yetim; Aslı Balcı. “Basel II Ulusal İnişiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber”, Ard Çalışma Raporları. İstanbul, BDDK Araştırma Dairesi, 2005, s22

A+,A,A-, firmanın finansal yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesinin yüksek olduğunu; B+,B,B-, firmanın finansal yükümlülüklerini yerine getirme

³⁵ Sedat Yetim; Aslı Balcı. “Basel II Ulusal İnişiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber”, Ard Çalışma Raporları. İstanbul, BDDK Araştırma Dairesi, 2005, s22

kapasitesinin yeterli olduğunu; C+,C,C-, firmanın iş hacmi, ekonomik ve finansal koşullar gibi faktörlere bağlı olarak yükümlülüklerini yerine getirme durumunun değişebileceğini ve ödemelerini tahsil edememe durumunda finansal durumunun bozulabileceğini; D+,D,D-, firmanın bir yada birden fazla yükümlülüğünü yerine getirmede başarısız olduğunu gösterir.³⁶

Şekil 1’de, birden fazla derecelendirme notu bulunması durumunda hangi derecelendirme notunun eşleştirme sürecine dahil edileceğinin belirlenmesi konusunda izlenilecek esaslar özetlenmektedir.

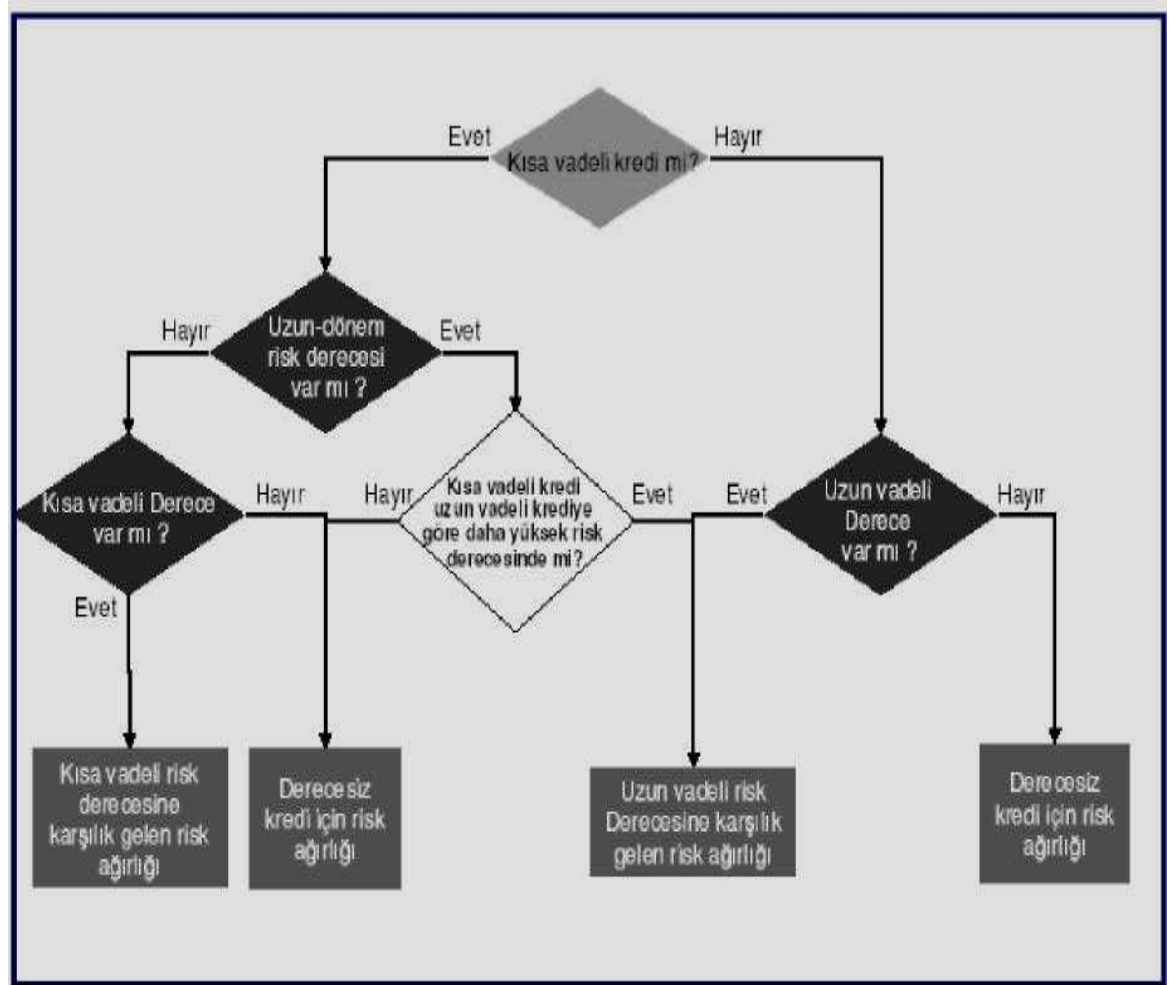

Şekil 1: Birden Fazla Derecelendirme Notu Bulunması Durumunda İzlenecek Prosedür

Kaynak: Sedat Yetim; Aslı Balcı. “Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber”, Ard Çalışma Raporları. İstanbul, BDDK Araştırma Dairesi,2005, s23

³⁶ http://www.cevdetakcokoca.com/sunum_list.asp

Şekil 2’de ise Uzun ve Kısa Vadeli Derecelendirme notlarının kullanımına ilişkin esaslar yer almaktadır.

Şekil 2: Uzun ve Kısa Vadeli Derecelendirme Notlarının Kullanımına İlişkin Esasları

Kaynak: Sedat Yetim; Ashı Balcı. “Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber”, *Ard Çalışma Raporları*. İstanbul, BDDK Araştırma Dairesi, 2005, s23

Buna göre:³⁷

-Derecelendirme notları birden fazla risk ağırlığına karşılık geliyorsa, yüksek olan risk ağırlığı kullanılır.

-İkiden fazla risk ağırlığı bulunuyorsa, en düşük ikinci risk ağırlığı kullanılır.

³⁷ Yetim;s24

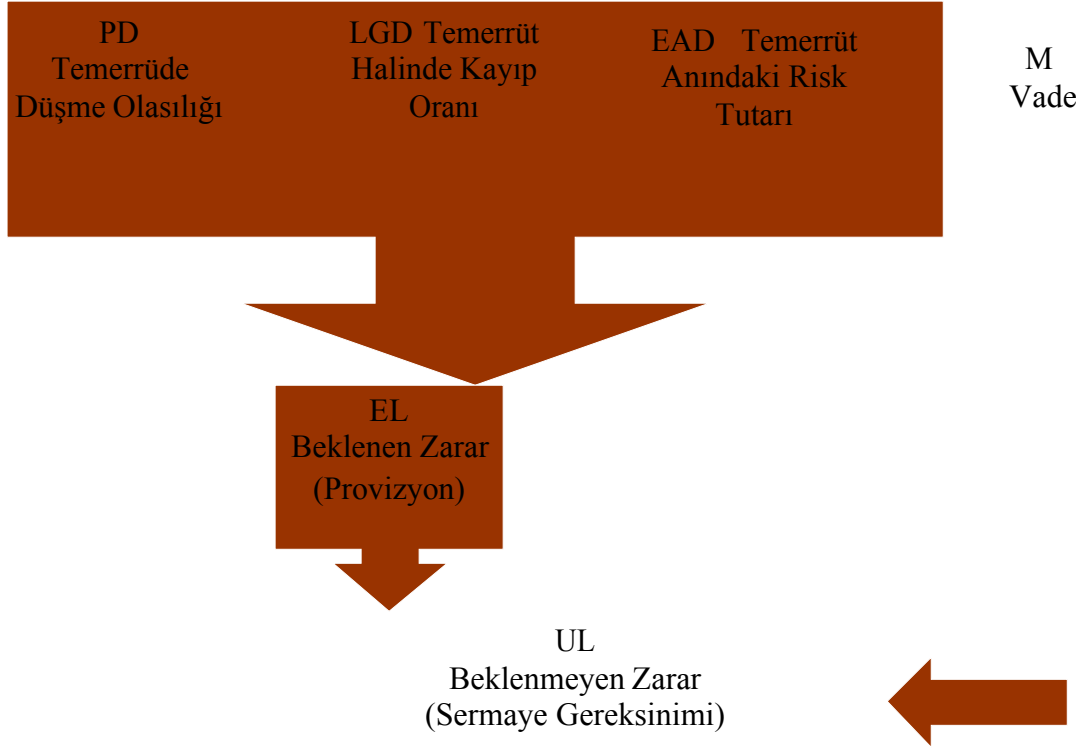
- Yerel ve yabancı para cinsinden dereceler, birbirlerinin yerine kullanılamazlar.
- Bir grup şirketinin notu, gruptaki başka bir şirket için kullanılamaz.
- Risk ağırlıklandırma sürecinde, kısa vadeli dereceler krediye ilişkin dereceler olarak dikkate alınır.
- Kısa vadeli dereceler sadece, ilgili oldukları kredi ile banka ve şirketlere verilen krediler için kullanılabilir ,sonuçlarına ulaşılabilir.

2.4.2.1.3 İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Bankaların kredi riski için kullanacağı diğer yöntem ise denetim otoritelerinin onayına bağlı olarak içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. Bu yaklaşımda bankalar kredi portföylerinin riskini ölçmede ve risk parametrelerini tahmin etmede kendi içsel derecelendirme sistemlerini kullanacaklardır. Basel II uyarınca kredi riskleri için öz sermaye hesaplamasında getirilen en önemli yenilik, risk ağırlıklarını içsel hesaplanan borçlu derecelendirmesine bağlı olarak belirleyen İDD yaklaşımıdır³⁸. İDD yaklaşımında bankalar bankacılık portföyü risklerini, farklı risk özelliklerine sahip varlık gruplarına göre sınıflandırma yapmak durumundadırlar. Bu gruplar, perakende krediler, kurumsal krediler, hazine ve merkez bankası kredileri, banka kredileri ve yatırım kredileridir. Daha öncede belirttiğimiz gibi İDD yaklaşımı, temel ve ileri içsel derecelendirme yaklaşımları olmak üzere olarak ikiye ayrılmaktadır. Risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında içsel derecelendirme sistemleriyle belirlenen dereceler kullanılmaktadır. Burada risk ağırlıkları spesifik risk ölçümleri kullanılarak hesaplanmaktadır.

Belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek koşuluyla İDD yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları tahminlere dayalı olarak belirleyebilecektir.

³⁸ Guido Giese, “Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş” Bankacılar Dergisi. Sayı:46, 2003,s.69

Şekil 3: Risk Bileşenleri

Kaynak: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu, 2007, s32

Risk kategorisine bağlı olarak temel yaklaşımda bankalar, her bir kredi derecelendirme notuna bağlı olarak ÖO'yu tahmin etmek durumundadırlar. Diğer bileşenler (ÖHK ve ÖHB) için ise bankalar, denetim otoritelerinin tahminlerini kullanacaklardır. İleri yaklaşımda, bankalar asgari standartlara uymak koşuluyla, ÖO, ÖHK ve ÖHB ve vadeyi kendileri tahmin etmek durumundadırlar. Diğer bir anlatımla bu varlık kategorisi için temel ve ileri yaklaşımlar açısından bir farklılık söz konusudur. Her bir varlık türüne göre içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım 3 ana unsuru kapsamaktadır.³⁹ Bunlar;⁴⁰

-Tahmin edilen risk faktörleri,

³⁹ Başar, 20

⁴⁰ Başar, 20

-Risk faktörlerinin haritası ve risk ağırlıkları,

-Banka için gerekli minimum sermaye gereksinimi (Asgari standartlar) olarak sayılabilir.

Kredi riskinin ölçülmesinde kullanılan yaklaşımlar ve bunların yapısal açılımları aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

2.4.2.2 Operasyonel Risk ve Hesaplama Teknikleri

Operasyonel risk genel olarak kredi ve piyasa riski dışında kalan tüm riskler olarak tanımlanmaktadır. BASEL Komitesi operasyonel riski "uygun olmayan yada işlemeyen iç süreçler, insanlar ve sistemler yada dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım denetim otoritelerinin takip ve işlemlerinden dolayı kaynaklanan para cezaları ve diğer cezalar ile bunların tazminatlarını ilgilendiren hukuki riski içermekte ancak stratejik risk, isim ve ün riskini içermemektedir.⁴¹

Günümüzde teknolojinin ve ürünlerin hızla gelişmesi, iş süreçlerinin buna bağlı olarak karmaşıklaşması ve sistem üzerindeki kontrolün zorlaşması ile birlikte, hata veya doğrudan dolandırıcılıktan kaynaklanan operasyonel riskler olağan hale gelmiştir. Diğer risk kategorilerinden farklı olarak, operasyonel risk bir çok nedenden kaynaklanabilir. Bütün bu değişik faktörlerin ölçülmesi ve gerekli sermayenin belirlenmesi çok maliyetli bir işlem olabilir.⁴²

Operasyonel risk ölçümünün gerçekleştirilebilmesi için ölçüm amaçlarına ve ölçüm yöntemine uygun verilerin toplanmış olması gereklidir. Operasyonel risklerle ilgili bir analizin gerçekleştirilebilmesi için riskin kendini gösterdiği olay, bu risk olayının ortaya çıkmasına neden olan etkenlerle koşullar ve olay nedeniyle karşı karşıya kalınan kayıplar hakkında bilgiler olması gereklidir. Bununla birlikte operasyonel kayıplar ile ilgili verilerin kısıtlılığı diğer bir anlatımla analiz ve modelleme yapabilecek kadar dahili kayıp verilerinin bulunmaması operasyonel riskin ölçümünü

⁴¹ Başar,22

⁴² Başar,22

zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Basel II düzenlemelerinde operasyonel riskin ölçülmesinde farklı yaklaşımlar önerilmektedir. Bu yaklaşımlar aşağıda açıklanmıştır.⁴³

2.4.2.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımına göre operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye, sabit bir göstergenin belirli bir oranı ölçüsünde hesaplanmaktadır. Söz konusu sabit gösterge brüt gelir (BG) olarak belirlenmiştir. Brüt gelir, iş operasyonları ve faaliyetlerin ölçeğini diğer bir anlatımla faaliyet kollarının her birinde operasyonel risklerin olası ölçeğinin bulunmasına yardımcı olan bir göstergedir. Bu yaklaşımda, bankalar operasyonel risklerine karşılık olarak son 3 yılın ortalama yıllık brüt gelirinin belirli bir orana kadar(alfa= %15) sermaye ayırmak zorundadırlar. Bankaların operasyonel risk sermaye gereksinimini aşağıda verilen formüle göre hesaplamaları gerekmektedir.⁴⁴

$$K = [(GI_{1...n} \times \alpha) / n]$$

K: Operasyonel Risk Sermaye Gereksinimi

GI: Yıllık Brüt Gelir

n: Yıl Sayısı (Brüt gelir +)

α : % 15 (Basel Komite tarafından belirlenen bir yüzdendir.)

2.4.2.2.2 Standart Yaklaşım

Bu yaklaşım, bankaların herhangi bir faaliyet alanına özgü özel bir göstergenin baz alınarak, bu göstergeye bağlı olarak her bir faaliyet alanı için ayrı sermaye ayrılması yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda faaliyet alanları, kurumsal finansman, alım-satım, bireysel bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acentalık hizmetleri ve saklama, varlık yönetimi ve bireysel aracılık olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşıma göre her bir faaliyet alanından elde edilen BG ile o faaliyet alanı için belirlenen beta (β) katsayısı çarpılarak

⁴³ Başar,23

⁴⁴ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

ilgili faaliyet alanı için gerekli sermaye gereksinimi belirlenecek ve her bir faaliyet alanı için bulunan değerler toplanarak toplam sermaye yükümlülüğüne ulaşılacaktır.⁴⁵

Faaliyet alanlarına göre Basel komitesi tarafından belirlenen Beta faktörleri yüzdesel dağılımı aşağıda yer alan tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Faaliyet Alanlarına Göre Beta Yüzdeleri

<i>ANA İŞ KOLLARI</i>	<i>ALT İŞ KOLLARI</i>	<i>BETA FAKTÖRLERİ</i>
<i>Kurumsal Finansman</i>	Kurumsal Finansman, Tacir Bankacılık, Merkezi/Yerel Hükümetler Finansmanı, Danışmanlık Hizmetleri	% 18
<i>Alım – Satım Faaliyetleri ve Satışlar</i>	Satış Faaliyetleri, Piyasa Yapıcılığı, Hususi Pozisyonlar, Hazine İşlemleri	% 18
<i>Perakende Bankacılık</i>	Bireysel Bankacılık, Özel Bankacılık, Kart Hizmetleri	% 12
<i>Ticari Bankacılık</i>	Ticari Bankacılık	% 15
<i>Takas, Ödemeler vb faaliyetler</i>	Harici Müşteriler	% 18
<i>Acentelik Hizmetleri</i>	Saklama ve Emanet Hizmetleri, Kurumsal Temsilcilik, Şirket Portföyleri	% 15
<i>Varlık Yönetimi</i>	İsteğe Bağlı Fon Yönetimi, Görevlendirmeye Bağlı Fon Yönetimi	% 12
<i>Perakende Aracılık</i>	Perakende Aracılık	% 12

Kaynak: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu, 2007, s48

⁴⁵ Başar, 25

2.4.2.2.3 İleri Ölçüm Yaklaşımı

Bu yaklaşım bankanın gerçek kayıp verilerini kullanarak ortaya çıkaracağı kayıp dağılımları ve olasılıklar üzerine sermaye gereksinimini hesaplamasıdır. Bu hesaplamanın yapılabilmesi için geçmiş verilerin detaylı bir şekilde toplanıyor olması gerekmektedir. Bu yaklaşım, temel gösterge yaklaşımı ve standart yaklaşımdan farklı olarak daha karmaşık fakat riske karşı daha duyarlı bir yöntemdir. Bu yaklaşımda, operasyonel risk sermaye karşılığının hesaplanması tamamıyla, bankanın içsel risk verilerine dayanmaktadır. İleri ölçüm teknikleri ile amaçlanan, gelecek bir yıl içinde beklenmeyen kayıpların %99,9 güven aralığında ölçülerek sermaye yeterliliğinin belirlenmesidir. İleri ölçüm yaklaşımında bankalar kendi içsel hesap yöntemlerine göre niteliksel ve niceliksel kriterler belirlemektedir.⁴⁶

BASEL komitesi, operasyonel risklerin çok yönlülüğünün ve diğer risklerden farklı yönlerinin bilinci içerisinde, riski ölçebilecek birçok farklı yöntemin geliştirilmesini teşvik etmek amacıyla herhangi bir ölçüm yönteminin ismini belirtmemekte diğer bir anlatımla yöntemler konusunda optimum bileşimi bankaların kendilerinin belirlemelerini istemektedir. Ancak belirlenen yöntemlerin güvenilirliği konusunda denetim otoritelerini sorumlu tutmakta ve bu ölçütlere uyum sağlayan bankaların modellerinin yasal sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılmasına izin vermesini istemektedir.⁴⁷

Belirli asgari kriterlere uyulması şartıyla, bir bankanın faaliyetlerinin belirli kısımları için temel gösterge veya standart yaklaşımı ve diğer kısımları için ileri ölçüm yaklaşımlarından birini kullanması mümkün olabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu daha gelişmiş bir yaklaşım için denetim otoritesinden onay alındıktan sonra tekrar daha basit bir yaklaşıma dönülmesinin yeniden denetim otoritesinin iznine bağlı olmasıdır. Dikkat edilirse BASEL düzenlemeleri denetim otoritelerinin sürekli olarak bankacılık faaliyetlerini izleme ve bu faaliyetleri yönlendirmesine büyük

⁴⁶ Başar,27

⁴⁷ Başar,27

önem vermekte ve bu anlamda denetim otoritelerini işlevsel olarak da işin içine katmaktadır.⁴⁸

2.4.2.3 Piyasa Riski ve Hesaplama Teknikleri

Piyasa riski banka varlıklarının ya da borçlarının faiz oranları ve/veya döviz kurundaki değişimler sonucunda bankanın zarar ya da sermayesinin azalma olasılığını ifade etmektedir.⁴⁹

Piyasa riskinin yönetilmesi bankacılık sektörü için faaliyetlerin sürdürülmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu risk, bankaların asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra, finansal piyasalarda kar amacına yönelik kısa vadeli alım/satım yapmaları ve bu şekilde eriştikleri işlem hacminin çok büyük boyutlara ulaşması sonucunda çok daha önem kazanmıştır.⁵⁰

Piyasa riskinin ölçülmesinde en çok kullanılan model "Value-at-Risk" (VAR) modelidir, özellikle sermaye yeterliliğini belirlemek için piyasa riskini ölçmede bu modelin kullanılması birçok ülke ve finansal kurumda bir zorunluluk haline gelmiştir.⁵¹

Piyasa riskini ölçmede geniş kullanım alanı bulan başka bir yöntem de "Senaryo Analizi" dir. Senaryo analizi, piyasa şartlarında ortaya çıkabilecek çeşitli değişikliklerin portföyün değerini nasıl etkilediğini ölçmekte kullanılan bir tekniktir. Geniş kullanım alanı bulan metotların bir diğeri ise "Dayanıklılık Testi-(Stres Test)" dir. Dayanıklılık testi, günümüzde de yaşadığımız global krizler sırasında gözlemlenen piyasalardaki beklenmeyen ve önemli dalgalanmaların portföyün değerini nasıl etkilediğinin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Dayanıklılık testi, senaryo testine benzemesine rağmen esas olarak olağanüstü piyasa şartlarında portföyün maksimum değer kaybının tahmin edilebilmesini amaçlamaktadır.⁵²

⁴⁸ Başar,28

⁴⁹ Başar,28

⁵⁰ Başar,28

⁵¹ Başar,28

⁵² Başar,29

2.4.3 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi Kriteri

Etkin bankacılık denetimi için Basel temel prensipleri, Basel I ve Basel II düzenlemelerinin temel dayanaklarından birisi olan denetim otoritesi çerçevesinde yapılandırılmıştır.⁵³

2.4.3.1 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi Kapsamı

Sermaye yeterliliğinin denetimi prensibi, bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetlenmesini ve gerekli tedbirlerin bu çerçevede alınabilmesini amaçlamaktadır. Böylece denetim otoritesi, bir bankanın sermayesinin, üstlenilen riskin karşılanmasında yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilecek ve gerekli olması durumunda asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye bulundurmalarını talep edebilecektir.⁵⁴

2.4.3.2 Sermaye Yeterliliğinin Denetimi İlkeleri

Bu ilkeleri dört başlık altında toplayabiliriz,⁵⁵

Birinci ilkeye göre, bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliğini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdır. Bu ilkeye göre, banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi sağlıklı yapılmalı, kapsamlı risk yönetimi gerçekleştirilmeli, iç kontrol gözden geçirilmeli ve izleme ile raporlama yapılmalıdır.

İkinci ilke, denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi yoluyla bir değerlendirme yapmasına ilişkindir. Dolayısıyla, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek, uzaktan izlemek ve değerlendirmek, banka yönetimiyle görüşmeler yapmak, sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmüştür.

⁵³ Başar,29

⁵⁴ Başar,30

⁵⁵ Aras,s11

Üçüncü ilke, resmi otoritenin, asgari yasal sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu, üçüncü ilkede belirtilmiştir.

Dördüncü ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir. Bunun gerçekleşmesi için resmi otorite, bankayı yoğun denetime veya yakından izlemeye alabilir, kar payı dağıtımında kısıtlamalara gidebilir veya bankadan sermayenin arttırılması yönünde bir eylem planı talep edebileceği gibi acilen sermaye artırımını da isteyebilir.

Belirlenen ilkelerin uygulanabilmesi temelde denetimcilerle bankalar arasında iyi iletişimin sağlanmış olmasını ve aynı zamanda gerekli durumlarda teknik bilgilendirmelerin yapılabilmesini gerektirmektedir.

2.4.4 Piyasa Disiplini Kriteri

Piyasa disiplini kısaca uygun, doğru ve gerekli bilgilerin zamanında ulaşılabilmesi için sunulması gerekliliği olarak tanımlanmaktadır.⁵⁶

Piyasa disiplininin sağlanması ise bankaların risk değerlemesi konusundaki geri bildirimine ve kredi derecelendirme kurumlarının yapmış oldukları değerlendirmelere bağlıdır. Piyasa disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini ve denetim otoritelerinin inceleme sürecini tamamlamaktır. Bu açıdan bakıldığında Basel II düzenlemelerinin üçüncü dayanağı olan piyasa disiplini, bankaların ve dolaylı olarak da bankaların müşterisi konumunda olan işletmelerin raporlama stratejilerini zenginleştirecek nitelikte bir etki de yaratacaktır. Diğer bir anlatımla gerek düzenleyici kurumların piyasa risklerini en aza indirmek için gerekse de yatırımcıların bankalarla olan ilişkileri açısından risk ölçüm ve sermaye yapısı ile ilgili daha fazla bilgiye ihtiyaç duyacağı söylenebilir. Bu nedenle piyasa disiplininin sağlanmasına yönelik atılacak adımlar, değerlendirme ve derecelendirme çalışmalarında daha titiz davranılmasına yol açacaktır. Banka değerlendirme

⁵⁶ Levent Koşan, “Basel II Sürecinde XBRL Gerekliliği” Mali Çözüm. Sayı:80, 2007,s.90

parametrelerinde, piyasanın mevcut durumu ve geleceği farklılaştırması açısından, Basel II düzenlemelerinin nc rol oynayacağı beklenmektedir.⁵⁷

Piyasa disiplininin sağlanması bir diğer amacı da, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Buna göre, bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak ve böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır.⁵⁸

Basel II düzenlemelerinin genel çerçevesine bakıldığında, denetim ve piyasa disiplini prensiplerinin, finansal kurumlar ve özellikle bankacılık alanında ortaya çıkabilecek sistemik riskin nlenmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁹

⁵⁷ Başar,30

⁵⁸ Başar,31

⁵⁹ Başar,31

2.5.BASEL II KRİTERLERİNİN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

2.5.1 Uluslararası Ekonomilere ve Bankacılık Sistemine Etkisi

Basel II'nin, uluslararası ekonomilere ve uluslararası bankacılık sistemine muhtemel etkileri aşağıda belirtilmektedir;⁶⁰

-Basel II'ye yönelik hazırlıkların yapılması ve 2007 yılından itibaren uygulamanın başlatılması, uluslararası mali piyasaların denetimi ve gözetiminde şeffaflığı artırarak fon akımının sağlam temeller üzerinde gerçekleşmesine yol açacaktır. Bu durum, orta ve uzun vadede ulusal ekonomilerde istikrarın sağlanması, güçlü bir mali sistemin yaratılması ve uluslararası piyasalarda yaşanabilecek sistemik finansal risklerin yayılmasının önlenmesi/etkilerinin azaltılması açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

-Uluslararası bankacılık sistemi için Basel II, sermaye ihtiyacının azaltılması, daha iyi risk yönetimi, denetim otoritesi ile olan ilişkilerin artması, kredi değerlendirme kurumları tarafından daha iyi algılanma gibi fırsatlar ile birlikte yeni sistemlerin kurulması, veri toplama ve sistem geliştirme ile nitelikli eleman yetiştirme gibi maliyet unsurlarını da beraberinde getirmektedir.

-Bankaların sermaye yeterliliklerini aktifin niteliğine göre belirleyecek olmaları, toplam aktiflerin genişletilmesi konusunda bankaları daha özenli karar vermeye yöneltecek olup, banka aktiflerindeki büyümenin yavaşlaması ve sınırlanması ile aktifler içerisinde önemli bir bölümü oluşturan kredi arzının daralması sonucunu ortaya çıkarabilecektir. Özellikle, ekonomik büyümelerini büyük ölçüde dış kaynaklı finansmana bağlayan gelişmekte olan ülkelerin uluslararası para ve sermaye piyasalarından yapacakları borçlanmalarda, fon maliyetlerinin artması beklenmektedir.

-Ülkeler arasında regülasyon çalışmalarından doğan avantajlar söz konusu olabilecek, bu da rekabet şartlarını etkileyebilecektir.

⁶⁰ Hasan Sezer, "Basel II'nin Kobi'lere Etkileri", Bankacılar Dergisi, Sayı:58,2007,s.14

-Standart yaklaşımda alacağın risk ağırlığı, dışsal derecelendirme kuruluşları tarafından borçlulara verilecek derecelendirme notlarına bağlı olarak belirlenecektir. Bu nedenle, derecelendirme şirketlerine olan talep artacak ve konu ile ilgili yeni düzenlemelerin yapılması gerekecektir. Derecelendirme kuruluşlarının etkin ve sağlıklı işlerliği, bankacılık enformasyonunun merkezileştirilip gereken veri akışının sağlanabilmesi ile mümkün olacaktır.

-Basel I çerçevesinde, ülkelerce temin edilecek kredilerin risk ağırlıklarının hesaplanması ile ilgili olarak, geçerli olan OECD üyeliği ayrıcalığı kalkacak ve Basel II standart yaklaşımın uygulanması halinde dış derecelendirme şirketlerinin vereceği derecelendirme notları kullanılacaktır.

-Basel II, birçok ülkenin yasal süreçlerinde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Denetim otoriteleri, söz konusu değişikliklerin kapsamını, izlenecek usulleri ve bu değişikliklerin yürürlüğe konulmasında uyulacak süreyi göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır.

Tablo 4. G10 Ülkelerinde Uygulamaya Geçiş Süreci

ÇARPANLAR	2006	2007	2008	2009
Temel IRB + IRB Perakende	Paralel Uygulama	% 95	% 90	% 80
Gelişmiş IRB	Paralel Uygulama/Etki Çal.	Paralel Uygulama	% 90	% 80

Kaynak:Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007,s6

-Sektördeki en güçlü ve güvenilir bankalar, aktif büyüklüğünün yanı sıra sermaye yeterliliği oranı ile ölçülmektedir. Bu durum, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının gelişmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri, onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini teşvik edebilecektir.

-İştirakleri vasıtasıyla gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası bankaların içsel derecelendirme yaklaşımına geçişi nispeten kolay olacağından, mali kalitesi yüksek olan müşterilere yoğunlaşabileceklerdir. Ulusal bankaların ise, standart yaklaşımlarla daha düşük dereceli ve daha yüksek riskli müşterilere hizmet etmek durumunda kalarak, daha yüksek risk ve daha düşük kar marjı ile çalışmaları beklenmektedir.

-Sermaye yeterliliğinde aktiflerin farklı risk ağırlıkları ile değerlendirilmesi, bankaları aktif yönetimlerinde yeniden strateji belirlemeye yönleltecektir. Bankaların, riskli aktiflerinin getireceği sermaye yükünü azaltmak amacıyla aktif yatırımlarını ve bankacılık hizmetlerini artırmaya ve çeşitlendirmeye yönelmeleri beklenmektedir.

Basel II düzenlemeleri, küçük banka, büyük banka ayrımı yapılmaksızın tüm bankacılık sektörünü doğrudan etkileyecektir. Bu etki ileri ölçüm yaklaşımlarını uygulamak isteyen tüm bankaların, getirilen yeni düzenlemeleri mevcut yapıya uyarlamaları konusunda ortaya çıkacaktır. Bu açıdan bakıldığında en önemli etkinin risk derecelendirme sistemlerini, Basel II düzenlemelerine yaklaştırmak için gösterilecek çaba ve katlanılacak maliyetler olduğu söylenebilir.⁶¹

Basel II düzenlemeleri bankaların kredi portföyünün değişmesine neden olacak ve buna bağlı olarak bankaların sermaye gereksinimleri de değişebilecektir. Şöyle ki şirketlere verilen krediler, borçlunun ve kredinin yapısına bağlı olarak bu gereksinimi arttırıp ya da azaltacaktır, örneğin, işletmelere verilen yatırım amaçlı veya varlık temelli finansman kredileri, geri dönülebilirlik oranları yüksek olduğundan, kredi portföyünün kalitesini yükseltecek ve sonuçta sermaye gereksinimini azaltacaktır. Bununla birlikte riski yüksek ya da geçerli teminatlar açısından sorun taşıyan krediler ise sermaye gereksinimini arttıracaktır. Diğer bir anlatımla, Basel II düzenlemelerinde kredi riski için sermaye gereksinimi, kredi kalitesi yoluyla içsel ve dışsal derecelendirme göstergelerine bağlı olacaktır. Bu nedenle, kredi değerliliği yüksek borçlulara ait yada teminat içerikli yatırım amaçlı krediler, bankalar tarafından düşük risk grubunda değerlendirilecek ve daha az sermaye gereksinimi doğuracaktır. Buna karşılık kredi değerliliği düşük borçlulara ait veya bankanın ihtiyaç duyduğu teminat yapısının dışındaki riskli krediler, daha fazla sermayeye gereksinimine neden

⁶¹ Başar,32

olacaktır, içsel derecelendirme sonunda ortaya çıkan sonuçlar, o krediden beklenen kredi kayıplarının miktarsal önemini belirleyecek ve krediler bu duruma göre sınıflandırılacaktır.⁶²

Birçok ülkede Basel II düzenlemelerinin uygulanmasına yönelik çalışmalar yalnızca büyük ve kredi kültürü gelişmiş bankaların içsel derecelendirme yaklaşımına uygun olduğunu göstermektedir. Daha küçük çapta faaliyet gösteren diğer bankaların ise en azından kısa ve orta vadede standart yaklaşımı kullanacağını göstermektedir. Bu sonuç belirtilen bankalar ve işletme kredileri açısından iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi, standart yaklaşımın rekabet anlamında küçük bankalara kredi kültürü oturmuş büyük bankalara göre işletme kredilerini kullandırma açısından bir avantaj sağlaması ve buna karşılık daha yüksek bir sermaye yükümlülüğü altına sokmasıdır. İkincisi ise, riske karşı daha duyarlı olan İDD yaklaşımını kullanan bankaların kredi piyasasındaki rekabet dezavantajına rağmen düşük riskli borçlulara ulaşması sonucunda sermaye gereksinimlerinin azalması ve karlılıklarının artmasıdır.⁶³

Bankalar mevcut durumda ekonomik sermayenin yeterliliğini sağlamak üzere kredi portföyü üzerindeki bütünleşik riskleri değerlendirmektedir. Basel II düzenlemeleriyle birlikte bankalar, çeşitli varlık grupları için risk profili hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyacaklardır. Bu açıdan bakıldığında rekabetçi bir ortamda faaliyet gösteren ve teminatlar karşılığında kredi kullandıran bankalar, piyasa değişikliklerinden ve Basel'de yer alan düzenlemelerden etkilenecektir. Diğer bir anlatımla Basel II düzenlemeleri bankaların farklı ürün piyasalarında var olan güçlü ve zayıf yönlerini değiştirebilecektir. Basel II düzenlemelerinin bankacılık sektörü üzerindeki bir diğer etkisi ise birleşme ve devralma faaliyetlerinde artışa yol açabileceği şeklindedir. Bu düzenlemelerin, Basel II uygulamaları dışında kalan bankalara bu yönde bir baskı uygulayacağı beklenmektedir. Şöyle ki, Basel II kriterlerine uyum avantajlı olmakla birlikte yüksek bir maliyet gerektiriyorsa, bu durumda sabit maliyetlere önemli ölçüde katlanmış olan büyük bankaların, küçük bankaları satın almalarına yada banka birleşmelerine neden olabilir.⁶⁴

⁶² Başar,33

⁶³ Başar,34

⁶⁴ Başar,34

2.5.2 Türk Ekonomisine Ve Bankacılık Sistemine Etkisi

Son yıllarda Türk bankacılık sektöründe bir çok sorun yaşanmış, önemli gelişmeler meydana gelmiş ve bu gelişmelerin bir sonucu olarak bankacılık sistemi büyük oranda değişmiştir. Bankacılık sektöründe uluslararası gelişmelere paralel olarak, başta sektörün gözetimi ve denetimi gibi çeşitli alanlarda düzenleme yapılması zorunlu hale gelmiştir.⁶⁵

Ülkemizde risk yönetimi sürecinin kronolojik gelişimi ve Basel II kriterlerine uyum sağlanabilmesi için yapılan düzenlemeler aşağıda belirtilmektedir,⁶⁶

-08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik”, bankaların karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

-31.01.2002 tarih ve 24657 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” in amacı, bankaların mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı konsolide ve konsolide olmayan bazda yeterli düzeyde öz kaynak bulundurmalarının sağlanmasıdır.

-Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 30 Mayıs 2005 tarihinde “Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Geçişine İlişkin Yol Haritası” açıklanmıştır. Buna göre, bankaların maruz kaldıkları risklerin daha sağlıklı olarak ölçülebilmesi amacıyla iş kollarının Basel II’ye göre tanımlanması ve tesisi çalışmaları kapsamında bankaların hesap ve kayıt düzenlerinde (muhasabe alt yapısı) değişikliklerin yapılması; Basel II kapsamında kredi riski ölçümünde dış derecelendirme kuruluşlarının tayin edeceği derecelendirme notları esas alınacağından (standart yaklaşım), ülkemizde kredi derecelendirme kuruluşlarının (yurt dışı ana ortağın iştiraki ya da yerel) kurulması; kredi, piyasa ve operasyonel risklerin istatistiki olarak ölçülmesinin kolaylaştırılması amacıyla merkezi bir veri tabanının oluşturulması; Basel II’ye geçiş çalışmaları hakkında

⁶⁵ Sezer,15

⁶⁶ Sezer,15

reel sektör, kamu sektörü ve ilgili diğer tarafların bilgilendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması planlanmaktadır.

Basel II'nin ülkemizde uygulamaya geçiş süreci;

Şekil 4: Ülkemizdeki Geçiş Süreci

Kaynak:Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007,s5

Basel II'nin Türk ekonomisi ve Türk bankacılık sistemine etkileri aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.⁶⁷

- Ülkemizin OECD üyesi olmasından dolayı kazandığı avantajlı durum standart metot ile birlikte ortadan kalkacak ve sermaye gereklerimiz artacaktır.
- Ülkemizin derecesinden kaynaklanan risk ağırlığının %100 olması sonucu kaynak maliyetlerimiz artacaktır.
- Veri eksikliği nedeniyle ülkemizde bir süre standart yaklaşımın kullanılması tercih edilebilecektir, ancak ülkemizde faaliyet gösteren ve yeterli güvenilirliğe sahip çok az derecelendirme kuruluşu bulunmaktadır.
- Ülkemizde bankaların kredi portföylerinin en büyük yüzdesini oluşturan kurumsal firmaların belirli bir dereceye sahip olmaması sonucu bu firmalara %100 risk ağırlığı uygulanmak durumunda kalınacaktır.

⁶⁷ Sargon, s29

-Kredi riskini azaltıcı etkenler arasında sıralanan teminat türlerine ülkemizde sıkça yer verilmemesi nedeniyle kullanılan teminat türleri kredi portföyleri üzerinde kayda değer bir risk azaltıcı etki yaratmayacaktır.

-Diğer risk azaltıcı teknikler arasında sayılan garanti, kredi türevleri ve netleştirme ülkemizde mevcut olmadığından kredi riskinden korunma aracı olarak kullanılamayacaktır.

-Risk azaltıcı tekniklerin kullanılmasında asgari şart olarak gösterilen “ alınan teminatın piyasaya kote olması ve yeniden değerlemenin en az 6 ayda bir yapılması” gerekliliği aldığımız teminatların türleri açısından mümkün görünmemektedir.

Basel II’nin uygulanması ile birlikte bankaların, risk ağırlığı nispeten düşük olan müşterilere yöneleceği, buna bağlı olarak kredi portföy dağılımında farklılaşma yaşanacağı beklenmektedir. Örneğin,⁶⁸

-Konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen konut edindirme kredilerinin, Basel II standart yaklaşımında yüzde 35 risk ağırlığına tabi olması ve ileriki dönemlerde ipotek belgelerinin likiditesinin sağlanabilecek olması,

-Perakende kredilerde yüzde 75 risk ağırlığının kullanılmasının mümkün kılınması,nedeniyle anılan portföyler lehine, bankacılık sektörü kredi tercihlerinde farklılaşma olması beklenmektedir.

-Yeni piyasa dengesinde, Basel II’ye uyum sağlayan bankaların piyasa değeri daha da artacak, fon sağlayıcıları tarafından bu durum dikkate alınacaktır. Diğer bir deyişle, Basel II sürecinde denetim faaliyetlerinin etkinlik kazanması ve piyasa disiplini sayesinde yatırımcıların ülkemiz mali sistemine güvenleri daha da artacak, bu sayede sektöre daha fazla fon ve kaynak girişi sağlanabilecektir.

-Basel II’ye geçiş, Türk bankacılık sektöründe konsolidasyon eğilimini artırarak, uluslararası mali sektörlerle entegrasyonu ön plana çıkaracaktır.

⁶⁸ Sezer,16

-Basel II'ye göre kredi riskinin ölçümü standart yaklaşım ile başlamakta, standart yaklaşım ise tamamen rating kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına dayanmaktadır. Bu durum, ülkemiz açısından yeni bir sektörün ortaya çıkacağı sinyali vermektedir. Bunun temel nedeni, Basel II'ye geçiş ve hazırlık dönemi boyunca standart yaklaşımın kullanılmak durumunda olunması ve standart yaklaşımın derecelendirme notları olmaksızın etkin bir biçimde uygulanamaması olarak özetlenebilir. Ülkemizde halihazırda rating kuruluşlarının yapılanmasına yönelik sadece SPK tarafından 4 Aralık 2003 tarih ve 25036 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği" mevcuttur.

BDDK tarafından, 30 Haziran 2003 tarihli veriler baz alınarak yapılan Sayısal Etki Çalışması, QIS TR (Quantitative Impact Study) sonucunda, ülke ekonomisi ve mali sektör oyuncularını için aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır,⁶⁹

-Standart yaklaşımın Basel I'e kıyasla riske daha duyarlı yapısı nedeniyle, bankalar için ek sermaye gereksinimi ortaya çıkabilecektir.

-Bankalar, kredi verirken daha seçici olacaklarından kısa vadede kredi hacimlerinde bir daralma söz konusu olabilecektir.

-Bankacılık sistemi için sağlıklı ve detaylı veri elde etmek daha önemli hale gelecektir.

-Bankalar, risk yaratıcı işlemleri yaparken, riski azaltacak teminatlara ilişkin politikalarını yeniden düzenleme yoluna gidebileceklerdir

Bunların sonucunda bankalara aşağıda açıklayacağımız ek maliyetler gelecektir. Bunları; kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı ile artan maliyet, gerekli sistemlerin kurulması ve işlevi, gerekli verilerin toplanması maliyeti, sistem ve personelin çalışma maliyeti olarak sıralayabiliriz.

⁶⁹ Sezer,17

3.ULUSLARARASI VE ULUSAL EKONOMİLERDE KOBİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

3.1 ULUSLARARASI EKONOMİLERDE KOBİ KAVRAMLARI

KOBİ tanımlamaları ülkeden ülkeye değişmekte, hatta bir ülke içinde bile çok çeşitli açılardan tanımlanmaktadır. Gelişmiş ülkeler, KOBİ tanımlamalarında personel sayısı, toplam aktif büyüklük, toplam satışlar, ortaklık yapısındaki bağımsızlık düzeyi ve pazar payı gibi kriterlerin birini veya birkaçını birlikte kullanmaktadırlar.⁷⁰

Üretim, tüketim ve hizmetlerden oluşan ekonomik olgular, işlev ve boyutları farklı işletmeler tarafından yerine getirilmektedir. Ekonominin dinamik gücünü oluşturan bu kuruluşlar, tarım, imalat, ticaret, hizmet ve benzeri sektörlerde çalıştıkları gibi çeşitli ölçekte de olabilmektedir. Üretim, tüketim ve hizmet işlevleri itibarıyla çok geniş bir iş alanını kapsayan firmaların önemli bir bölümünü oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Ölçek boyutunda oluşan tanım farklılığı, ülkeler arasında olduğu gibi aynı ülkede değişik kurumlar arasında da görülmektedir.KOBİ tanımlamalarında Uluslararası kuruluşlar farklılığı ortadan kaldırmak amacıyla çalışma yapmaktadır.⁷¹

3.1.1 AB Ülkelerinde KOBİ Kavramı

Avrupa standartlarında küçük ve orta ölçekli firmalar; üretim kapasiteleri, kullandıkları enerji miktarına ve cirolarına göre değişik boyutlarda tanımlanabilmektedirler.⁷²

AB, KOBİ konusunda birlik bazında 1996 yılında tavsiye niteliğinde almış oldukları karar ile ortak bir tanım getirmiştir. Alınan konsey kararı çerçevesinde yapılan tanımlamada işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık esas alınmıştır.⁷³

⁷⁰ Alövsat Müslümov, 21.Yüzyılda Türkiye’de Kobi’ler, Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri, 1.Basım: Literatür Yayınları,2002,s5

⁷¹ İzmir Ticaret Odası, Kobi Finansman Kaynakları, İzmir,1999,s1

⁷² Doğan Kargül,Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yönetim Sorunları ve Çözümleri,İstanbul:İstanbul Ticaret Odası Yayınları,1997,s1

⁷³ İzmir Ticaret Odası,s2

Yeni tanım ile getirilen bazı hususlar şunlardır:⁷⁴

-Yasal statüsü ne olursa olsun ekonomik faaliyette bulunan serbest meslek sahipleri ve aile şirketleri dahil tüm oluşumlar işletme olarak değerlendirilmektedir.

-İşletme tipolojisine (bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler) açıklık getirilmiştir. Böylece büyük bir grubun parçası olan ve dolayısıyla gerçek KOBİ'lerden daha güçlü bir ekonomik desteğe sahip şirketlerin KOBİ destek mekanizmalarından faydalanması engellenmiştir.

Bu kapsamda:⁷⁵

-Bir işletmenin sermayesinin veya oy hakkının %25 veya daha fazlası başka bir işletmeye ait değilse bağımsız bir işletmedir.

Bir işletme,

-başka bir işletmedeki idari, yönetici veya teftiş kurulunun üyelerinin çoğunluğunu atama veya değiştirme hakkına sahipse;

-başka bir işletme ile yapılan bir sözleşmeye uygun olarak veya kuruluş sözleşmesindeki bir hüküm uyarınca, söz konusu işletmede egemen bir etkinlik uygulama hakkına sahipse;

-bir işletmenin hissedarı ve üyesi olan bir işletme, söz konusu işletmenin diğer hissedarları veya üyeleri ile sonuçlandığı bir anlaşma sonucu, bu işletmedeki hissedarların veya üyelerin çoğunluğunu kontrol ediyorsa söz konusu işletme bağlı bir işletmedir.

Ancak yeni işletmelerin kurulması, KOBİ'lerin öz sermaye finansmanı ve yerel düzeyde kalkınmanın teşvik edilmesi amacıyla, bu %25'lik eşik aşağıdaki yatırımcılar tarafından geçilse dahi işletme bağımsız olarak sınıflandırılabilir.

⁷⁴ Arzu Odabaşı Sarı, Avrupa Birliğinde Kobi Destek Mekanizmaları ve Türkiye, İstanbul:İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:188,2005,s14

⁷⁵ Sarı,s14

-Kamu yatırım işletmeleri, risk sermayesi şirketleri,"iş melekleri" (bu durumda iş meleklerinin aynı işletmedeki yatırımlarının toplamının 1250 milyon Euro'yu geçmemesi gerekmektedir.)

-Üniversiteler veya kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri;

-Bölgesel kalkınma fonlarını içeren kurumsal yatırımcılar;

-10 milyon Euro'dan az yıllık bütçeye ve 5000'den az nüfusa sahip özerk yerel makamlar.

Buna ek olarak işletme tipolojisi Konsolide Hesaplar Direktifi ile uyumlaştırılmış ve eşiklerin hesaplanmasına ilişkin hesaplama yöntemi oluşturulmuştur.

Çıraklar veya mesleki eğitim alan öğrenciler yeni tanıma göre mesleki eğitimi teşvik etmek amacıyla çalışan sayısına dahil edilmemektedir. Annelik veya ebeveyn izinleri de aynı şekilde hesaplamalara dahil edilmemektedir. Bu çerçevede "personel" aşağıdakilerden oluşmaktadır:

-Çalışanlar,

-İşletmeye bağlı olarak çalışan ve ulusal hukuk uyarınca çalışan olarak kabul edilen kişiler,

-İşletmenin hem yöneticisi hem de sahibi olan kişiler.

-İşletmenin düzenli bir faaliyetine katılan ve işletmeden mali kazanç elde eden ortaklar.

Çalışan sayısı ise yıllık çalışma birimi sayısına (baz alınan tüm yıl boyunca ilgili işletmede tam zamanlı çalışmış olan kişilerin sayısı) tekabül etmektedir. Tüm yıl boyunca çalışmayan ve yarı zamanlı çalışan kişiler veya dönemsel işçilerin çalışmaları da çalışma birimi sayısından sayılmayacaktır.

Yeni tanımda, mikro işletmelere özel önem verilmiş ve yasal statüsü ne olursa olsun kapsama giren her türlü işletme bu kategoriye dahil edilmiştir. Böylece bölgesel

ve ulusal idarelerin başta aile işletmeleri ve esnaflar olmak üzere bu işletme grubuna sağlayacağı destek planları kolaylaştırılmaktadır.

3.1.2 Amerika Birleşik Devletleri’nde Kobi Kavramı

Toplam işletmeler içinde % 97’lik kısmını KOBİ’lerin oluşturduğu ABD’de resmi bir tanım mevcut değildir. Yapılan tanımlarda da esasen çalışan sayısı dikkate alınmakla birlikte bazılarında satış tutarı da dahil edilerek tanımlamaya gidilebilmektedir.⁷⁶

ABD’ de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration) Büyüklük Standartları Bürosu tanımlamasına göre küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı (500-1500 kişi), toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500’ e kadar personel ve 25 Milyon Dolar Satış), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3-13 Milyon Dolar) göz önüne alınmaktadır.⁷⁷

Aşağıdaki tablo, ABD açısından işletme ölçeğine göre çalışan işçi sayıları gösterilmektedir.

Tablo 5. ABD’de İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçeği

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Küçük İşletmeler	1-499
Orta İşletmeler	500-1499
Büyük İşletmeler	1500 Kişiden Fazla

Kaynak: Tahir Akgemici, Kobi’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, 1.Basım,Ankara:Kosgeb Yayınları,2001,s7

3.1.3 OECD Geneline Kobi Kavramı

OECD ülkelerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin sınıflandırılmasında işçi sayısı baz alınmış ve 1-500 olarak belirlenmiştir.

⁷⁶ Mehmet Behzat Ekinci, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (Kobi) Kurumsal Gelişimi Ve Finansal Sorunları, İstanbul:Askon Araştırma Raporları 5,2003,s12

⁷⁷ Tahir Akgemici, Kobi’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, 1.Basım,Ankara:Kosgeb Yayınları,2001,s7

Aşağıda çizelgede OECD bünyesinde KOBİ sınıflandırılması yer almaktadır.⁷⁸

Tablo 6. OECD Bünyesinde KOBİ'lerin Sınıflandırılması

İşletme Türü	Çalışan İsci Sayısı
Mikro İşletmeler	1-4
Cok Küçük İşletmeler	5-19
Küçük İşletmeler	20-99
Orta Ölçekli İşletmeler	100-500

Kaynak: KOBİ'lerin Finansman Sorununun Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü R. Ali Küçükçolak İMKB Yayını-1998,

OECD bünyesinde yapılan bir araştırmaya göre; küçük ve orta ölçekli işletmelerin % 95'i 100'den az , % 2-3'ü ise 100-500 arasında işçi çalıştırmaktadır.⁷⁹

Yine bu ülkelerde en küçük işletmeler hizmet sektöründe faaliyet göstermekte, çok sayıda küçük şirket büyük gruplarla ilişki içinde bulunmaktadır.

3.2 ULUSAL EKONOMİDE KOBİ KAVRAMI VE YERİ

KOBİ'ler, az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeği ile çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile çalışan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilebilir.⁸⁰

Bir başka görüşe göre de Küçük ve Orta ölçekli işletmeciliği; yasaların gösterdiği doğrultu ve şekil şartlarında bir işletmeyi kurup bağımsız halde onu çalıştıran ancak uğraşı dalında tekelleci durumunda olmayanların oluşturduğu kümeye denilmektedir.⁸¹

Ancak KOBİ'lerin herkesin kabul edebileceği, her yerde ve her zaman geçerli genel bir tanımı yoktur. Konuya esas olan, amaca, sektöre ve bölgeye göre pragmatik tanımlar geliştirilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, herkes tarafından kabul edilecek, her zaman ve her yerde geçerli bir tanım değil; amaca göre tanım geliştirilmelidir.⁸²

⁷⁸ İzmir Ticaret Odası,s1

⁷⁹ İzmir Ticaret Odası,s1

⁸⁰ Akgemici,s2

⁸¹ Kargül,s1

⁸² Ekinci,s8

KOBİ kavramı daha çok görelî bir büyüklüğü ifade etmektedir. Bu kavramın ifade ettiğı büyüklük; sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne, işletmelerin çalışmalarına sürdürdükleri iş kollarına ve kullanılan üretim tekniklerine bağımlı olarak ülkeler arasında değişiklikler göstermektedir. Hatta kimi durumlarda büyüklük ölçüsü aynı ülkede bölgeler arasında ve iş kollarına göre de değişebilmektedir.

3.2.1 Türkiye’de Kobi Kavramı

Türk hukukunda “Küçük ve Orta Ölçekli İşletme” deyimini çeşitli mevzuatlarda yer almaktadır. Ancak bu kavramın tanımı sadece, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulması hakkındaki kanunda yer almaktadır. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, ülkemiz sanayinde önemli bir yeri olan küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerini desteklemek, rekabet güçlerini geliştirmek ve böylece ulusal ekonomiye katkılarını artırmak amacıyla 12 Nisan 1990 tarihinde 3624 sayılı yasa ile kurulmuştur. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı hakkındaki kanunun “tanımlara” ilişkin 2. Maddesinde kanunda geçen “işletmeler” deyiminden ne anlaşılması gerektiğı şöyle belirtilmektedir; “imalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmelerini; 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder”.

10 Haziran 2006 tarihli KOSGEB Destekleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’te yer alan tanımlama ise aşağıdaki gibidir:⁸³

İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, 250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan, Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE) sınıflandırmasına göre Kısım D İmalat Sanayi veya bilgisayar yazılımı üretimi kapsamında faaliyette bulunan ekonomik birimleri ifade eder.

İşletmeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılırlar.

⁸³ <http://www.kosgeb.gov.tr/dosyalar/yonetmelik/pdf/26194.PDF> (Erişim Tarihi: 17.09.2007)

-Mikro İşletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler.

-Küçük İşletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

-Orta Büyüklükteki İşletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Kimi kuruma göre KOBİ' lerde çalışan kişi sayısının 250'nin altında olması gerekirken, bazıları bu sayıyı farklı olarak verebilmektedirler. Bu genel ölçüte ek olarak bazı kuruluşlarca farklı kriterler de kullanılmıştır.

Tablo 7. Türkiye’de kullanılan KOBİ Tanımları

KURULUŞ	TANIM KAPSAMI	TANIM KRİTERLERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
KOSGEB	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	1-50 işçi	51-150 işçi
HALKBANK	İmalat Sanayi, Turizm, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	-	-	1-250 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	230.000	230.000	230.000
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
		Yatırım Tutarı, KOBİ Teşvik Belgesine Konu Yatırım Tutarı (Euro)	350.000	350.000	350.000
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	-	-	1.830.000
EXİMBANK	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı			1-200 işçi

Kaynak: <http://stratejigundem.com/yazarlar.php?id=41&type=9> (ErişimTarihi:17.09.2007)

3.2.2 Türkiye Ekonomisindeki Yeri

KOBİ'lerin ekonomimizdeki yerini tespit edebilmek için, öncelikli olarak sahip oldukları önemden bahsetmek gerekir.

Schumacher'in kitabına da isim olarak vermiş olduğu "Küçük Güzeldir" şeklindeki değerlendirmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir ifadedir. Küçük

işletmeler açısından ele alabileceğimiz bu ifade ile şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Bir işletme, küçük olarak faaliyetine başlar ve gitgide büyüyerek belli bir olgunluğa ulaşır, yani orta ölçekli bir işletme niteliğini kazanır ve nihai hedef olan büyük işletme haline gelir. Bu, normal şartlarda izlenmesi gereken bir süreçtir. Her yeni safha, ekonomiye bir öncekinden daha fazla katkıda bulunulmasını gerektirir. Aksi takdirde bir işletmenin kurulduğu günkü haliyle uzun süre yapısını devam ettirmesi söz konusu olur ki bu, gelişme modeliyle çelişir. Zaten bu durum, eşyanın tabiatına da aykırıdır.⁸⁴

Schumacher'in "Küçük Güzeldir" şeklindeki değerlendirmesine, bir uzmanın tamamlayıcı nitelikteki deėerlendirmesini¹ ilave etmeden gememeliyiz. Çünkü bu, aynı zamanda yukarıda bahsettiğimiz gelişme modelini de özetle ifade etmektedir; "Küçük Güzeldir fakat kader olmamalıdır".⁸⁵

Bir ekonomide, leği ne olursa olsun, işletmelerin faaliyetlerini birbirinden bağımsız bir şekilde sürdürebilmesi mümkün değildir. Sosyal hayatta insanların birbirine muhtaç halde olması gibi, işletmeler de birbirleri ile ilişki içerisindedirler ve olmak zorundadırlar. Bu ilişkiler, teknik olarak "ileri-geri bağlantılar" şeklinde ifade edilmektedir. Işletmeler, bu bağlantılar sayesinde varlıklarını devam ettirir ve gelişmelerini temin ederler. Dolayısıyla KOBİ'leri de bu ereve içinde ele almamız gerekir.⁸⁶

KOBİ'ler sadece, bağımsız ekonomik birimler olarak mal ve hizmet üreten işletmeler değil; aynı zamanda büyük işletmelerin kullandıkları mamul ya da yarı mamul girdileri üreterek bu işletmelerin gelişimini de tamamlayan birimlerdir. Dolayısıyla, onların daha fazla üretken olmalarına ve ekonomiye katkılarının artmasına yardımcı olurlar. Bu şekilde işleyen mekanizma, bir süre sonra KOBİ'lerin büyük işletme olmasını sağlayarak ters yönlü işler hale gelecektir. Yani daha evvel KOBİ konumundaki büyük işletme, yeni KOBİ'lerden mamul ve yarı mamul girdileri teminine gidecektir.⁸⁷

⁸⁴ Ekinci,s25

⁸⁵ Ekinci,s25

⁸⁶ Ekinci,s25

⁸⁷ Ekinci,s26

KOBİ'ler, bir ülkenin sosyoekonomik yapısı çerçevesinde endüstrileşmenin, sağlıklı kentleşmenin ve optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici faktörü ve vazgeçilmez, önemli bir unsurdur.⁸⁸

Genel olarak KOBİ'lerin önemini bu şekilde ortaya koyduktan sonra şimdi de Türkiye Ekonomisi'ndeki yerini tespit etmeye çalışacağız. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisi'nde büyük bir paya sahip olduğu, açık bir gerçektir. Bu değerlendirmeyi sayısal olarak ifade etmeye çalışacağız.⁸⁹

2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı sonucuna göre Türkiye'de 2003 yılında dahil edilerek 2.139.289 adet işyeri bulunmaktadır. Bu iş yerlerinden 183.580 adet iş yeri 2003 yılında açılmıştır. 32.619 adet iş yeride yardımcı faaliyet yürütmektedir. Sonuçta 1.881.443 adet iş yeri bulunmaktadır 2002 sayımına göre. Öte yandan söz konusu işyerlerinde toplam 6.3259.0364 kişi istihdam edilmektedir. Küçük ölçekli olarak tanımlanan 1-9 kişi çalıştıran iş yeri sayısı 1.633.509 adettir. Bu sayı toplam iş yerlerinin %94.94 oluşturmaktadır.⁹⁰

Bu oranlardan da anlaşıldığı gibi Türkiye Ekonomisi, aslında "orta"dan ziyade "küçük işletme" ağırlıklı bir ekonomidir.

Türkiye İktisat Tarihi incelendiğinde, genel olarak KOBİ'lere çok da fazla önem verildiği söylenemez. Bazı dönemler dışında KOBİ'lerin ekonomideki payları belli bir oranın altında kalmıştır. Gerek ülkenin ekonomik ve gerekse birtakım siyasi ve sosyal şartları dolayısıyla belki de bir dereceye kadar normal sayılabilecek bu durum, 1980'e kadar devam etmiştir. 1980 yılı, ilk dönüm noktalarındandır. İktisadi hayata hakim olmaya başlayan "liberalizasyon", beraberinde "teşebbüs özgürlüğü'nü de getirmiştir. Bu da daha çok müteşebbis; dolayısıyla teşebbüs ve nihayet, daha çok işletme olarak ortaya çıkmıştır. 1994 yılı da ikinci dönüm noktasıdır. Özellikle "94 Krizi" sonrasında, 80'den beri devam eden teşvikler, destekler vb. daha yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu süreç, şöyle özetlenmektedir. "Aslında, KOBİ'lerle ilgili çalışmalar, seksenli yılların sonunda başlatıldı. Ancak, gerçek anlamda KOBİ destek çalışmaları, Gümrük Birliği süreci ile

⁸⁸ Ekinci,s26

⁸⁹ Ekinci,s26

⁹⁰ <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSIS/gsisII141003.pdf> (Erişim tarihi:17.09.2007)

gereken ilgi ve önemi kazandı." 1996 yılının "KOBİ Yılı" ilan edilişi, bu düşüncüyü teyit eder niteliktedir.⁹¹

3.2.3 Sosyal Hayattaki Yeri

KOBİ'ler ekonomik ve sosyal sistemde çok önemli işlevleri yerine getirmektedirler. KOBİ'ler ülkemizde istihdam ve üretimin önemli dinamiklerindendirler. KOBİ'ler yeni fikir ve buluşların kaynağı olup, sanayide esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar. KOBİ'ler işsizliği azaltmakta, yeni sanayi kolları meydana getirmekte, ekonomik krizleri kolayca atlatabilecek kadar esnek yapıya sahip bulunmakta, en önemlisi de büyük sanayi kuruluşlarına oranla faaliyetlerinde ve karlılık durumlarında daha başarılı olabilmektedirler.

Ekonominin temel taşı niteliğinde olan KOBİ'ler siyasi istikrarın ve sosyal barışın en önemli unsurudur . İşletmeler açısından süreklilik arz eden, dış piyasalarda rekabet gücünü eline geçirmeye başlayan, sosyal hayatın orta direği olan KOBİ'lerin pazar ekonomisinde, iş hacmi yaratmada ve bütün ülkenin büyüme hızında yaptıkları olumlu katkılar artık tüm ülkeler tarafından daha iyi anlaşılmaktadır .

3.3 KOBİ'LERİN SORUNLARI

3.3.1 Tanımlama Sorunu

KOBİ'lerin öncelikli sorunlarından birinin "tanımlanma sorunu" olduğunu düşünüyoruz. Kanaatimizce, henüz ne olduğu ve hangi kıstaslar dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği tam manasıyla belli olmayan bu kuruluşların öncelikle halledilmesi gereken sorunu, tarif edilmeleridir. Bunlarla ilgili olarak, önceki bölümlerde geniş açıklamalara yer verdiğimiz ve birtakım tekliflerde bulunduğumuz için burada, soruna kısa bir şekilde temas etmeyi yeterli görüyoruz.⁹²

⁹¹ Ekinci,s26

⁹² Ekinci,s51

3.3.2 Kobi'lerin Ulusal Düzeydeki Sorunları

KOBİ'lerin ulusal düzeydeki sorunları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁹³

KOBİ'leri ihracata yöneltmek veya ihracatlarını geliştirmek için planlı bir strateji izlenmemesi,

Küçük sanayi sektörünü geliştirmeyi ve bu sektörün ihracata katkısını artırmayı hedefleyen amaçların açıkça ortaya konmaması,

Mevcut amaçların küçük sanayi sektörünün ihracatının gerçekleştirilmesine yönelik olmaması,

KOBİ'leri desteklemek için belirlenmiş bir hedef olsa dahi alınan önlem ve uygulamaların bu amaca uygun olmaması,

KOBİ'ler için talep piyasasını koordine edecek bir kuruluşun olmaması,

İç piyasa şartlarının dış piyasaya göre daha cazip olması,

İhracatta mevcut uygulamaların KOBİ'lerin aleyhine işlemesi,

Bürokratik engeller,

Teşvik tedbirlerinin yetersizliği,

KOBİ'lerin organize olmamaları.

3.3.3 Kobi'lerin İşletme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

KOBİ'lerin işletme düzeyinde karşılaştıkları sorunları; Eğitim Sorunları, Tedarik Sorunları, Üretim,Pazarlama,Muhasebe ve İnsan Kaynakları Yönetimi Sorunları, Ar-Ge ve en önemlisi Karar Alma ile İlgili Sorunları olarak sıralayabiliriz.

⁹³ Akgemici,s25

Karar alma modern işletmecilik fonksiyonlarından biri olup, istenilen sonuca ulaşmak için mevcut seçenekler arasından bilinçli olarak seçim yapma sürecini ifade eder.

Günümüz işletmecileri açısından karar almanın önemi hızla artmaktadır. Küreselleşme, Gümrük Birliği ve AB kapsamında gelişen ekonomik koşullarla beraber gündeme gelen teknolojideki yeniden yapılanmalar ve yeni üretim sistemlerinin uygulamaya geçirilmesi gibi rekabet ortamları, günümüzde karar alma işlemini yöneticilik kavramıyla eşdeğer bir anlama ulaşmıştır. Her hangi bir işletme yönetiminin alacağı karar çok çeşitli olabilir. İşletme yöneticisi, işletmeyle ilgili olarak bir çok karar almak zorunda kalabilir. Genel anlamda bu kararlar işletmenin finansmanı, üretimi, pazarlaması vb. konularda olabilir. İyi bir kararın taşınması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir;⁹⁴

-İnceleyici, yaratıcı, yetenek geliştirici ve değerlendirici faaliyetleri içermelidir.

-İşletmenin iç ve dış koşullarına ilişkin yeterli bilgileri ve değerlendirmeleri kapsamalıdır.

-Sayısal verilere dayanarak hazırlanan analizlerle beraber subjektif faktörlere ilişkin değerlendirmeler de ek olarak yer almalıdır.

-Amaca uygun şekilde hazırlanmalıdır.

-En uygun süreç ve süreyi içerebilmelidir.

Küçük ölçekli işletmelerde karar alma işlemi, işletme sahibince veya ortaklarca yerine getirilebilir. Orta boy İşletmelerde ise yetki, kısmen de olsa yönetici veya astlara devredildiğinde kararlar birlikte alınmaktadır. Ne var ki, son söz üst yönetimindir. Bu nedenle Kobi'lerde karar alınırken, büyük ölçekli işletmelerinkine oranla bilimsel teknikler daha az kullanılabilmekte, buna karşın hızlı ve esnek kararlar alınabilmektedir.

⁹⁴ Akgemici,s32

3.4 TÜRKİYE’DE KOBİ’LERİN GENEL FİNANSAL SORUNLARI VE ALTERNATİF FİNANSMAN İMKANLARI

3.4.1 Kobi’lerin Genel Finansal Sorunları

Genel olarak KOBİ’lerin sorunlarından bahsedilirken akla ilk gelenlerinden birisi de finansal sorunlardır. Bunun sebebi, bir işletmenin faaliyette bulunabilmesi için gerekli olan en önemli faktörlerden birinin "finansman" olarak düşünülmesidir. KOBİ’ler, bu faktörün temininde birtakım ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

KOBİ’lerin finansal kaynak temininde güçlüklerle karşılaşmaları, onların girdi temini, üretim, pazarlama ve eğitim sorunlarını da yoğun bir şekilde yaşamalarına sebep olmaktadır.

KOBİ’lerin, ülkemizde, bu sorunla ilgili olarak pozisyonlarını incelediğimizde, birtakım tedbirler alındığını ve bu yönde bazı çalışmaların mevcut olduğunu görmek mümkündür. Nitekim kalkınma planlarında da bu yönde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Avrupa Birliği’ne tam üyeliğin hedeflendiği ve bunun ilk basamağı olarak değerlendirilen Gümrük Birliği’ne geçiş sürecinde, Avrupa Topluluğu ile uyumun sağlanabilmesi için, bu ülkelerdekine benzer programların yürütülmesi konusunda bazı adımlar atılmaya çalışılmıştır. Halihazırda yaşanan ekonomik kriz dolayısıyla finansal açıdan bazı olumsuzluklar yaşanmaktadır. Ancak yine de bazı ek tedbirler, yeterli olmamakla birlikte, alınmaktadır.⁹⁵

KOBİ’lerin uluslararası rekabet güçlerinin ve finansman imkânlarının artırılabilmesi amacıyla KOBİ’lere "Teşvik Belgesi" olarak devlet desteklerinden faydalanma imkânı getirilmiştir, ve KOBİ’ler "Özel Önem Taşıyan Sektör" olarak ilan edilmiştir. Fakat söz konusu desteklerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

KOBİ’lerin sorunlarının başında finansman ihtiyacının belirtilmesi, her zaman bu işletmelerin daha çok finans ihtiyaçlarının olduğu ve bunu temin edemedikleri şeklindeki bir gerçeğin ifadesi değildir. Bu soruna öncelikli olarak yer verilmesi, daha çok sübvansiyon sağlamanın bir yolu olarak değerlendirilmelidir. Genel olarak

⁹⁵ Ekinci,s71

değerlendirildiğinde finansman sorunu, sorunun asıl kaynağı değil; tezahürüdür. Öncelikle bunu ortaya çıkaran sorunların giderilmesi gereklidir.⁹⁶

Söz konusu sorunlar şöyle sıralanabilir:⁹⁷

- Pazarlama alanındaki yetersizlikler.
- Enformasyon eksikliği.
- Yenilikler ve teknoloji konusundaki tıkanmalar.
- Eğitim konusundaki eksiklikler.

Şimdi de finansal sorunlarla ilgili incelemelerimize geçeceğiz. Burada izleyeceğimiz metot, sorunları kaynakları itibariyle ortaya koyarak KOBİ'lerin bu konudaki sıkıntılarını dile getirme yönünde olacaktır.

3.4.2 İşletme Yöneticilerinin Finansal Bilgi Sorunu

KOBİ'lerin finansal zorluklarla karşılaşmasındaki temel sebeplerden başta geleni, işletme yöneticilerinden kaynaklanan sorunlardır. Özellikle işletme sahibinin işletme yöneticisi olarak tüm işleri üstlenmiş olması, sorunların daha büyük boyutlarda ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Gerçi profesyonel yönetim, her ne kadar uzmanlaşmayı gerektiriyorsa da ilk kuruluş safhasında böyle bir imkâna sahip olunamamaktadır. İlk aşamada normal karşılanabilecek bu durum, ileriki aşamalarda yerini mutlaka uzmanlaşmanın olduğu bir ortama terk etmelidir.⁹⁸

İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından yeterli bilgiye sahip olmayışı, bazı uzmanlarca kısa vadeli bir finansal sorun olarak görülmektedir. Kanaatimizce bu bir temennidir. Çünkü, genel bir gözlem yapılacak olursa sorunun uzun vadeli bir nitelik taşıdığı görülebilecektir.

Bilgi eksikliğinin sonuçları incelendiğinde; müşterilerde aranacak niteliklerin iyi tespit edilememesi, kredili satışlarda üstlenilecek riskin iyi değerlendirilememesi ve

⁹⁶ Ekinci,s72

⁹⁷ Ekinci,s72

⁹⁸ Ekinci,s72

etkin bir tahsilat politikasının izlenememesi gibi olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Bunlara birtakım kredi imkânlarından ve alternatif finansal araç ve modellerinden istifade imkânının yitirilmesini de ilave edebiliriz.

3.4.3 Finansmanla İlgili Bölüm Eksikliği

Büyük işletmelerde genel olarak ayrı bir finansman veya mali işler bölümü mevcut olup bu bölümlerde istihdam edilen uzmanlar, alternatif finansman imkanlarını ve kredi şartlarını değerlendirerek işletme için en uygun finansal kararların alınmasını sağlarlar. KOBİ'lerde ise böyle bir bölümün mevcudiyetinden bahsedilmemektedir. Genelde bu işlerin takibi için "Mali İşler, İdari İşler ve Muhasebe Bölümü" bulunur. Fakat bu bölümde de finansal işlere bir "yan iş" gözüyle bakılır. Zaten burada istihdam edilen personel de finansal konularda uzman olmaktan ziyade; işletmenin tüm idari, mali ve muhasebe işlerinden sorumlu kişi konumundadır. Bu nitelikte personelin istihdam edilemeyişinin sebebi, maliyetinin yüksek oluşudur.⁹⁹

Küçük işletmelerde ise bahsedilen nitelikte bir bölüm bile yoktur. Dolayısıyla, söz konusu şartlarda farklı finansman alternatiflerinin araştırılması, işletme için gerekli birtakım finansal kararlar alınması ve uygulanması ve etkin finansal düzenlemelere gidilmesi imkanı ortadan kalkmaktadır.

3.4.4 Sermaye Yapıları İle İlgili Sorunlar

Türkiye'de KOBİ'ler, sermaye yapıları dolayısıyla birtakım olumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar. Karşılaştıkları bu tür sorunlar, finansal açıdan işletmeleri zora sokmakta ve büyümelerini engelleyici bir nitelik taşımaktadır.

KOBİ'ler, sahip oldukları sermaye yapıları dolayısıyla oto finansman açısından da bazı dezavantajlara sahiptirler. Genel itibariyle KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun düşük olması ve daha çok emek-yoğun sektörlerde faaliyet göstermeleri; ya da emek yoğunluğu yüksek teknolojiler kullanmaları dolayısıyla sabit varlıklar üzerinden ayrılan bir oto finansman unsuru olan amortisman tutarı, KOBİ'lerde düşük seviyelerde kalmaktadır.

⁹⁹ Ekinci,s73

Dolayısıyla KOBİ'ler, bu yolla daha az fon ayırabilmekte; ayrıca, "amortismanların kapasiteyi genişletme etkisi" gibi önemli bir imkandan yeterince istifade edememektedirler.¹⁰⁰

KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun nispi olarak düşük olmasının diğer bir sakıncası da gizli ihtiyatların teşkilinde yatmaktadır. Gizli ihtiyatlar, esasen sabit varlıkların daha düşük değerlendirilmesiyle oluştuğundan; sermaye yoğunluğu, yani sabit varlıkları düşük olan KOBİ'ler, bu imkandan gerektiği gibi faydalanamamaktadır.

3.5 BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ TANIMLARI VE ETKİLERİ

3.5.1 Basel II Kriterlerine Göre Kobi Tanımları

Yeni Sermaye Uzlaşısında kredi riskinin hesaplanmasında getirilen yeniliklerin KOBİ'lere gidecek fonun miktarını ve fiyatı olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır;¹⁰¹

-Basel II'de satış cirosu 50 milyon Euronun altında olan şirketler KOBİ olarak tanımlanmaktadır.

-Kredi riskinin hesaplanmasında, KOBİ'ler toplam satış cirolarına ve kullandıkları kredi büyüklüklerine göre sınıflandırılmaktadır.

-Bir bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi toplamı 1milyon euro'nun üzerinde olan KOBİ'ler kurumsal kredi kategorisinde yer almaktadır.

-Kullandığı kredi miktarı 1 milyon euro'nun altında olmasına rağmen satış cirosu 50 milyon Euro'nun üzerinde olan şirketler ise yine kurumsal krediler altında sınıflandırılmaktadır.

-Satış cirosu 50 milyon ve kullanılan kredinin 1 milyon euro'nun altında olması halinde ise ilgili kredi perakende sınıfına girmektedir.

-Standart yaklaşımda perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilmektedir.

¹⁰⁰ Ekinci,s74

¹⁰¹ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

-Kurumsal krediler sınıflamasına giren KOBİ'lerin kullandıkları krediler için ise dış derecelendirme şirketlerince verilecek not, banka tarafından dikkate alınacak ve risk ağırlığı buna göre belirlenecektir.

-Derecelendirilmemiş KOBİ'ler ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Dolayısıyla ; KOBİ'lere açılacak kredilerin Basel II'den ne şekilde etkileneceğini, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma, KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir.¹⁰²

Yukarıda ki KOBİ tanımlamasına göre Türkiye'de ki tüm işletmeler KOBİ sınıfına girmektedir.Örneğin İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan araştırmaya göre en büyük bin işletmenin 440'nın cirosunun 50 milyon euro'yu geçmektedir.Yine Merkez Bankası tarafından yapılan başka bir çalışmada da 7507 işletmeden sadece 702 işletmenin cirosu 40 milyon eurodan daha fazladır.¹⁰³Bunu nedenle KOBİ tanımı önem teşkil etmektedir.

3.5.2 Basel II Kriterlerinin Kobi'lere Etkisi

Yeni Sermaye Uzlaşısında kredi riskinin hesaplanmasında getirilen yeniliklerin KOBİ'lere gidecek fonun miktarını ve fiyatı olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır ve aşağıda sıralanmaktadır;¹⁰⁴

- Basel II'de satış cirosu 50 milyon Euro'nun - 87.500.000. YTL - altında olan şirketler KOBİ olarak tanımlanmaktadır.

-Kredi riskinin hesaplanmasında KOBİ'ler toplam satış cirolarına ve kullandıkları kredi büyüklüklerine göre sınıflandırılmaktadır.

-Bir bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi toplamı 1 milyon euro'nun Üzerinde olan KOBİ'ler kurumsal kredi kategorisinde yer almaktadır.

¹⁰² <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

¹⁰³ Süleyman Uyar, Hakan Aygören. “Basel 2 İlkelerinin Kobilere Olası Etkisi”, Mali Çözüm. Sayı:77, Ağustos - Eylül – Ekim 2006, s52-70

¹⁰⁴ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

-Kullandığı kredi miktarı 1 milyon euro'nun altında olmasına rağmen satış cirosu 50 milyon euro'nun üzerinde olan şirketler ise yine kurumsal krediler altında sınıflandırılmaktadır.

-Satış cirosunun 50 milyon ve kullanılan kredinin 1 milyon euro'nun altında olması halinde ise ilgili kredi perakende sınıfına girmektedir.

-Standart yaklaşımda perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilmektedir.

-Kurumsal krediler sınıflamasına giren KOBİ'lerin kullandıkları krediler için ise dış derecelendirme şirketlerince verilecek not banka tarafından dikkate alınacak ve risk ağırlığı buna göre belirlenecektir.

-Derecelendirilmemiş KOBİ'ler ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Dolayısıyla; KOBİ'lere açılacak kredilerin Basel II'den ne şekilde etkileneceğini, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir.¹⁰⁵

Bu çerçevede KOBİ'lerin;¹⁰⁶

-Kurumsal yönetim ilkelerine önem vermeleri,

-Bilanço yapıların daha şeffaf ve muhasebe standartlarına uyumlu hale getirmeleri,

-Bankalarca talep edilen verilerin kapsamında artış,

-Kabul edilen teminat türlerinin değişmesi,

-Güçlü mali göstergeler oluşturmaya çalışarak iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları önümüzdeki dönemdeki KOBİ'lerin krediye erişim imkanlarının belirleyicileri olacaktır.

¹⁰⁵ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

¹⁰⁶ <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>(Erişim Tarihi:16-12-2006)

4. FİNANSAL ANALİZİN KAPSAMI VE YÖNTEMLERİ

4.1. FİNANSAL ANALİZİN KAPSAMI VE ÖNEMİ

İşletmelerde finans yöneticilerinin birincil amacının, işletmenin piyasa değerinin en yükseğe çıkartılmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için finans yöneticileri risk ve karlılığı göz önüne alarak bir çok karar almak ve uygulamak durumundadırlar. Finans yöneticilerinin temel kararları; işletmenin ihtiyaç duyduğu kaynakların sağlanması, sağlanan kaynakların dönen ve duran varlıkların yatırımlarında kullanılması ve kar payı dağıtımında odaklanmaktadır. Alınan bu kararların, işletmenin piyasa değeri üzerine etkilerinin değerlendirilmesi ve sonuçlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Sonuçların değerlendirilmesi aynı zamanda geleceğe yönelik planların yapılmasında, yeni kararların alınmasında da yol gösterici özelliğe sahiptir. Bu nedenle işletmenin faaliyet sonuçlarının analiz edilmesi ve işletme performansının ölçülmesi gerekmektedir. Bu gereklilik, işletmenin finansal tablolarının analiz edilmesi ile mümkün olur. Finansal analiz yapılarak finans yöneticileri aşağıdaki konularda değerli bilgilere sahip olacaklardır.¹⁰⁷

- İşletmenin faaliyet sonuçlarının yeterli olup olmadığının belirlenmesi,
- İşletmenin sahip olduğu kaynaklarının faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilmek için yeterli olup olmadığının belirlenmesi,
- İşletmenin öz sermayesinin düzeyinin belirlenmesi ve öz sermaye ihtiyacının tespit edilmesi,
- İşletme kaynaklarının aktif varlıklara dağılışı bakımından yeterli olup olmadığının incelenmesi,
- İşletmenin hedeflerine, amaçlarına ulaşp ulaşmadığının belirlenmesi,
- İşletmenin maliyetlerinin, kapasitesinin ve fiyatlandırma politikasının incelenmesi,

¹⁰⁷ Nurhan Aydın ve Diğerleri, Finansal Yönetim, 2.Baskı,Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları,2004,s45

-Geleceğe yönelik planların hazırlanması,

-İşletme çalışanlarının performansının ölçülmesi ve denetimi.

Görüldüğü gibi finansal analiz, işletme yöneticileri için bir harita, pusula işlevi görmektedir. Finansal analiz yardımıyla, yöneticiler yönünü tayin edebilmekte ve hedefine daha kısa yoldan, daha zahmetsiz ulaşabilme imkanına kavuşabilmektedir. Finansal analizden sadece işletme yöneticileri yararlanmazlar; işletmelerin finansal tablolarını kullanarak, analiz yapan başka çıkar grupları da vardır. Bu gruplar ve amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir.¹⁰⁸

Kamu Kurumları: Özellikle işletmelerin ödemek zorunda olduğu vergi, sigorta gibi yükümlülüklerinin tespiti açısından Vergi Daireleri, SSK gibi kamu kuruluşları işletmelerin finansal tablolarını incelemeye tabi tutabilir. Benzer şekilde hukuki bir zorunluluk olarak bazı işletmeler finansal tablolarını Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası'na vermek zorunda kalabilirler.

Kredi Verenler: işletmelerin talebi halinde işletmeye kredi kullandıracak finans kuruluşları, işletmenin borç ödeme yeterliliğini ölçmek için finansal analize gereksinim duyarlar.

Sendikalar: Sendikalar, çalışanların haklarını korumak, işletmenin verimliliğinin artırılması yönünde işletme yöneticilerine önerilerde bulunmak amacıyla finansal analiz yaparlar.

Yatırımcılar: Özellikle halka açık, hisse senetleri borsalarda işlem gören işletmelerin finansal tablolarının açıklanması gereklidir. Yatırımcılar, bu tabloları analiz ederek, yatırım kararlarını şekillendirirler.

Kamuoyu: Araştırmacılar, öğrenciler, sivil toplum örgütleri yapacakları çalışmalarda işletmelerin finansal tablolarının analizine gereksinim duyarlar.

¹⁰⁸ Aydın ve Diğerleri,s45

Finansal analizin yapılabilmesi için işletme finansal bilgi sisteminin ürettiği finansal tablolara ihtiyaç vardır. Finansal analize geçmeden önce faydalanılan finansal tabloların kısaca tanıtılmasında fayda bulunmaktadır

4.2 FİNANSAL ANALİZ TÜRLERİ

4.2.1 Kapsamına Göre Finansal Analiz Türleri

Kapsamına göre finansal analiz türleri; statik ve dinamik analiz olarak ikiye ayrılır.

4.2.1.1 Statik Finansal Analiz

Statik finansal analiz, belli bir döneme ait finansal verilerle faaliyet sonuçlarının analizidir. Burada analiz bir tek dönemle ilgili olarak yapılır. Statik analiz yapılırken, genellikle rasyolar veya yüzdeler yöntemi kullanılır¹⁰⁹

4.2.1.2 Dinamik Finansal Analiz

Dinamik finansal analiz, işletmenin cari dönem verilerinin geçmiş yıllar veya rakip işletmelere ait verilerle karşılaştırılması yoluyla yapılır. Bu tür analizler için, genellikle karşılaştırmalı finansal tablolar ve rasyolardan yararlanılır. Finansal analiz tekniklerinin uygulanmasında en çok başvurulan tablolar, bilanço ve gelir tablosudur.

4.2.2 Amacına Göre Finansal Analiz Türleri

Amacına göre finansal analiz, yönetim analizi, menkul değerlere yatırım analizi ve kredi analizi olarak üçe ayrılır.

4.2.2.1 Yönetim Analizleri

İşletme faaliyetlerinin başarısını ölçme, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirleme, olumsuz sonuçların nedenlerini araştırma, geleceğe ilişkin kararlar alma, üretim

¹⁰⁹ Ali Ceylan, İşletmelerde Finansal Yönetim, 4.Basım,Bursa:Ekin Kitapevi,1995,s19

politikalarını geliştirme, sağlıklı kararlar alarak verimliliği ve karlılığı artırma olarak açıklanabilir.¹¹⁰

4.2.2.2 Menkul Değerlere Yatırım Analizleri

Bir işletmenin mevcut ve potansiyel hissedarların ile işletmeye uzun vadeli kaynak sağlayan ya da sağlamayı düşünen kişilerce yapılır. Analizin temel amacı, işletmenin gelecek dönemlere ilişkin kazanma gücünü saptamaktır. Mevcut ve potansiyel hissedarlar işletmenin sürekliliği, yatırım güvencesi, karlılık, dağıtılacak temettü miktarı, hisse senetlerinin değer artışı ve bunların izlediği eğilimle ilgilidir. Analiz sonucuna göre yatırımcılar işletmeye ait hisse senedi ya da tahvilleri koruma, satma veya yenilerini satın alma kararını verirler.¹¹¹

4.2.2.3 Kredi Analizleri

İşletmenin likidite gücünü ortaya koymak ve kısa vadeli borçlanın ödeme yeteneğini saptamak amacıyla, genellikle kredi veren kuruluşlar tarafından yapılan analizdir.¹¹²

4.2.3 Yapanın Kimliğine Göre Finansal Analiz

Bu tür mali analiz iç analiz ve dış analiz olmak üzere ikiye ayrılır.

4.2.3.1 İç Analiz

Analizi yapan mali analist eğer işletme içinden bir kişiye yapılan analize iç analiz adı verilir. İç analizde analizi yapacak olan kişi işletmenin dış kullanıma da açık olan bilanço ve gelir tablosu yanında işletmede mevcut diğer tüm belge ve bilgilerden yararlanır. Bu nedenle iç analizde, işletmenin karlılığı, verimliliği, ekonomik ve mali yapısı detaylı bilgilere dayanılarak ortaya konulabilir.¹¹³

¹¹⁰ Aydın ve Diğerleri,s47

¹¹¹ Aydın ve Diğerleri,s47

¹¹² Aydın ve Diğerleri,s47

¹¹³ Aydın ve Diğerleri,s47

4.2.3.2 Dış Analiz

Analizi yapan analist eğer işletme dışından bir kişiyse yapılan analize dış analizdendir. Dış analizde analist işletme yönetiminin üçüncü kişilerin kullanımı amacıyla yayınlamış olduğu finansal tablolar ve bunların dip notlarında yer alan bilgilerden yararlanma yoluyla analiz yapar.¹¹⁴

4.3 TEMEL FİNANSAL TABLOLAR

Temel finansal tabloları; bilanço, gelir tablosu, kar dağıtım tablosu, satışların maliyeti tablosu, nakit akım tablosu, fon akım tablosu, öz sermaye değişim tablosu, net işletme sermayesi değişim tablosu olarak sıralayabiliriz.

4.3.1 Bilanço

Bilanço, genel olarak bir işletmenin varlıklarıyla, öz kaynaklar ve yabancı sermayesinin karşılaştırıldığı bir tablodur. Bilançolarda varlıkların toplamı, borçlar ve öz kaynaklar toplamına eşittir. İşletmelerde meydana gelen işlemler nedeniyle, işletmenin varlıkları, borçları ve öz sermayesinde devamlı değişiklikler meydana gelse de kayıtlar doğru tutulduğunda aktifin pasife eşit olması gerekmektedir.¹¹⁵

4.3.2 Gelir Tablosu

Gelir veya kar/zarar tablosu, bir işletmenin belirli bir hesap döneminde elde ettiği gelirlerle, yaptığı giderleri, tasnifli bir şekilde gösteren ve bir dönem faaliyetinin sonucunu kar veya zarar olarak özetleyen tablodur.¹¹⁶

Gelir tablosu ile bilanço arasındaki en önemli fark, gelir tablosunun işletmenin belli bir dönemdeki faaliyetlerinin sonuçlarını özetlemesidir. Oysa, bilanço bir işletmenin belli bir andaki durumunu göstermektedir

¹¹⁴ Aydın ve Diğerleri,s47

¹¹⁵ Ceylan,s20

¹¹⁶ Ceylan,s21

4.3.3 Kar Dağıtım Tablosu

Kar dağıtım tablosu mutlaka, bilanço ve gelir tablosu yanında yer alması gereken bir tablodur. Genellikle gelir tablosunda yer alan karın belirli bir kısmı dağıtılacağından, sadece işletmede alıkonulacak kısmın finansal duruma yansıtacağı söylenebilir.

4.3.4 Satışların Maliyeti Tablosu

Satışların maliyeti tablosu gerçekte gelir tablosunun tamamlayıcısı niteliğinde bir mali tablodur. Bu tablo gelir tablosunda yer alan satışların maliyeti kaleminin detayını gösterir. Özellikle üretim işletmelerinde üretim maliyet unsurları olan direkt ilk madde ve malzeme giderleri, direkt işçilik giderleri ve genel üretim giderlerinin analizi açısından dikkatle incelenmesi gereken mali tablodur

4.3.5 Nakit Akımı Tablosu

Nakit Akım Tablosu, belirli bir dönemde işletmenin nakit kaynaklarını ve bunları kullandığı alanları gösteren bir tablodur. Nakit akım tablosunun düzenlenebilmesi için iki yıla ait karşılaştırmalı bilançoları ile son hesap dönemine ait gelir tablosuna ihtiyaç vardır.

4.3.6 Fon Akımı Tablosu

Fon akım tablosu belirli bir dönemde firmanın fonlarını nasıl elde ettiğini ve onları nasıl kullandığını göstermektedir. Örneğin bir firma bir bankadan 1.000 lira borç alır ve bunu çekli hesabına yatırır, kullanılan kredi firmanın nakit hesabını artırmakta kullanılan bir fon kaynağıdır.¹¹⁷

4.3.7 Öz Sermaye Değişim Tablosu

Öz sermaye değişim tablosu, hesap dönemi içerisinde, firmanın öz sermayesinde meydana gelen değişiklikleri gösteren mali tablodur. Bu tablonun hazırlanmasında bilanço ve gelir tablosundaki bilgilerden faydalanılır.

¹¹⁷ Robert W. Kolb; Ricardo J. Rodriguez, Finansal Yönetim, Ankara: Sermaye Piyasa Kurulu Yayinlari,1996,s28

4.3.8 Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu

İşletme sermayesi deyimi, bilançodaki dönen varlıklar toplamı, net işletme sermayesi ise dönen varlıklarla kısa süreli borçlar arasındaki farkı ifade etmek için kullanılır. Net işletme sermayesindeki değişimlerin nedenlerini, kaynaklar(net işletme sermayesini artıran) ve kullanımlar(net işletme sermayesini azaltan) şeklinde belirlemek amacıyla hazırlanan tablo “net işletme sermayesi değişim tablosu” olarak adlandırılır.

4.4 FİNANSAL ANALİZ TÜRLERİ VE FİNANSAL ORANLAR

Finansal analiz türlerini 4 ana başlık altında inceleyeceğiz.

4.4.1 Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi

Karşılaştırmalı analiz, bir işletmenin farklı tarihlerde düzenlenmiş finansal tablolarında yer alan kalemlerde görülen değişikliklerin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Karşılaştırmalı analiz dinamik bir analizdir. Karşılaştırmalı analizde sadece belli bir tarihte düzenlenmiş finansal tabloda yer alan kalemler arasındaki ilişki değil, aynı zamanda bu kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu artış veya azalışlarda incelenmektedir. Bu şekilde düzenlenmiş finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler tek dönemli finansal tablo analizine oranla daha anlamlı hatta daha önemli ve yararlı olabilmektedir. Bu uygulama sayesinde, bir işletmenin birbirini izleyen hesap dönemlerine ait bilanço ve gelir tablolarının, kendi aralarında karşılaştırmalarının yapılmasıyla hesaplardaki değişimler saptanmakta ve işletmenin geçmişteki ve şimdiki durumu görülerek gelecek hakkında tahminlerde bulunma imkanı elde edilebilmektedir.¹¹⁸

4.4.2 Eğilim Yüzdeleri Analizi Yöntemi

Bir işletmenin birkaç yıllık (2-3 yıllık) finansal durumundaki ve faaliyet sonuçlarındaki gelişmeler incelenmek istendiğinde karşılaştırmalı finansal tablolar analizi daha uygun olarak kullanılabilir. Ancak bir işletmenin aynı amaçlar doğrultusunda daha uzun süreli (5 yılın ele alınmasının yararlı olacağı ifade

¹¹⁸ Muharrem Özdemir, Finansal Yönetim, 1Baskı, Ankara:Gazi Kitabevi, 1997, s65

edilmektedir) incelemelerine ihtiyaç olduğunda ya da sadece belli ilişkileri (eğilimleri) ortaya koyacak sayıda kalem incelemesi yapılmak istendiğinde "trend yüzdeleri" tekniğine başvurulması daha anlamlı ve uygun olacaktır.¹¹⁹

4.4.3 Dikey Yüzde Analizi Yöntemi

Bu yöntemle, işletmenin bilanço ve gelir tablosu değerleri yüzde değerler ile ifade edilir. Bilanço kalemlerinin grup toplamına ya da aktif-pasif toplamına göre bulunan yüzde değerler esas alınarak yapılan analizdir.¹²⁰

4.4.4 Oranlar Yoluyla Analiz Yöntemi

Oran analizi, finansal tablolarda yer alan herhangi iki kalem arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bilançodaki kalemlerin diğerleri ile ilişkisi aranırken, yatay ve dikey olmak üzere iki türlü analiz yapılabilir. Bir aktif kalemin diğer bir aktifle ya da pasif bir kalemin diğer bir pasif kalemle ilişkilendirilmesi dikey analiz, aktif ile pasif arasındaki ilişkiler ise yatay analiz çerçevesinde incelenir. Ayrıca gelir tablosunun verileri, bilanço kalemleri ile de ilişkilendirilebilir.¹²¹

Bu analiz yönteminde sıklıkla kullanılan oranlar;

-Likidite Oranları; Cari Oran, Likidite Oranı ve Nakit Oranı

-Mali Yapı İle İlgili Oranlar; Toplam Borç/Toplam Varlıklar Oranı(Kaldıraç Oranı), Özsermaye/Toplam Varlık Oranı, Toplam Borç/Öz Sermaye Oranı, Kısa Vadeli Borçlar/Toplam Varlık ve Uzun Vadeli Borçlar/Kaynaklar Oranı

-Faaliyet Oranları; Alacak Devir Hızı, Alacakların Ortalama Tahsil Süresi, Stok Devir Hızı, Aktif Devir Hızı, Duran Varlık Devir Hızı, Öz Kaynaklar Devir Hızı

-Karlılık Oranları; Öz Kaynak Net Karlılık Oranı, Brüt Satış Karı Oranı, Faaliyet Karı Oranı, Aktif Karlılık Oranı

¹¹⁹ Özdemir, s72

¹²⁰ Golden Akademi, Finansal Yönetim, Ankara: Golden Akademi Yayınları,2006,s22

¹²¹ Niyazi Berk, Finansal Yönetim, 8.Baskı, İstanbul:Türkmen Kitapevi,2005, s41

5. FİNANSAL ANALİZ AÇISINDAN BASEL II KRİTERLERİNİN KOBİ'LERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

5.1 BASEL-II KRİTERLERİNİN KOBİ KREDİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

5.1.1 Bankalar Açısından

5.1.1.1 Kapsam

BASEL II, bankalara yeni maliyetler yüklemekle birlikte, daha etkin bir risk yönetimi ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetleri sürdürülmesini amaçlayan bir uygulamadır.³ Yapısal bloktan oluşmaktadır.¹²²

Birinci yapısal blok, nicel değerlendirme yapılmasına olanak vermekte ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarını ortaya koymaktadır, ikinci yapısal blok, niteliksel değerlendirmenin yer aldığı denetim otoritesinin incelenmesi sürecini içermektedir, üçüncü yapısal blok, kamuya açıklama yapma yoluyla “piyasa disiplini” sağlanmasına ilişkin bölümdür.¹²³

Bu yapısal blokları daha ayrıntılı inceleyecek olursak,¹²⁴

1.Blok- Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Birinci yapısal blok altında asgari sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplaması yer almaktadır. BASEL II ile birlikte gelen yeni uygulamada risk ağırlıklı kalemlerde değişiklik yapılmıştır. Operasyonel risk, BASEL II uygulaması ile yeni eklenmiş, kredi riski hesaplama mantığı ise büyük ölçüde değiştirilmiştir.

2.Blok-Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi

Birinci yapısal blok altında bütünüyle yer almayan veya açık biçimde belirtilmeyen; kredi yoğunlaşması yapısal faiz oranı riski, likitide riski, iş riski, strateji riski ve itibar riski gibi riskler ikinci yapısal blok kapsamında ele alınmaktadır.²Yapısal blok uyarınca;

-Bankalar, risk profillerine bağlı olarak içsel sermaye yeterliliğini değerlendirmeye yönelik sürece ve sermaye düzeyi ile stratejiye sahip olmalıdır.

-Denetim otoritesinin, bankanın bu değerlendirmelerini, stratejilerini gözden geçirmesi, bankaların yasal sermaye rasyolarına uyumunu izlemesi ve bu rasyolara uyumun sağlanmasına ilişkin denetim tedbirlerini alması gerekmektedir.

¹²² Garanti Bankası, Basel II'nin Kapsamı:Reel Sektöre Etkisi, 1.Basım,İstanbul:Garanti Bankası Dünya Okurlarına Armağanı Kitapçığı,s4

¹²³ Güler Aras “Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci” Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tebliği,2005

¹²⁴ Garanti Bankası,s4

-Denetim otoritesi, bankalardan asgari sermaye yeterliliği rasyosunun üzerinde sermaye bulundurmalarını isteyebilir.

-Denetim otoritesi, bankanın risklerini karşılayabilecek yeterli sermaye bulunduramadığı durumlarda erken müdahale edebilir, bu müdahaleyi sermaye asgari düzeyin altına düşmeden önceki bir aşamada da yapabilir.

3.Blok- Piyasa Disiplini

Yeni düzenlemenin son ayağını oluşturan piyasa disiplini, bankaların daha şeffaf olması esasına dayanmakta ve bilgi açıklama standartlarını teşvik ederek, bankaların yeterli sermaye tutmasında piyasa katılımcılarının rolünü arttırmaktadır. Bu uygulama ile bankalar daha kapsamlı kamuoyu bilgilendirmesi yapmak durumunda kalacaktır.

5.1.1.2 Sermaye Yükümlüğü

BASEL II'nin KOBİ kredilerine etkileri açısından bankaları doğrudan etkileyecek en önemli husus hiç şüphesiz bu kredilere ilişkin sermaye yükümlülüklerindeki değişikliklerdir. Daha önceki bölümlerde detaylı olarak ifade edildiği gibi KOBİ kredilerinin tabi olduğu risk ağırlıkları BASEL II'de önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır. Herhangi bir teminat yada garantinin bulunmadığı durumda SY'ye göre;

Tablo 8. Hazine Ve Merkez Bankalarından Alacaklar

HAZİNE VE MERKEZ BANKALARINDAN ALACAKLAR						
KREDİ DEĞERLİLİĞİ	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BBB-	BB+/B-	B-'NİN ALTI	DERECESİZ
RİSK AĞIRLIĞI	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

KAYNAK: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007,s12

Bankaların kendi paraları cinsinden olan alacakları ülke parası ile finanse edilmiş ise yukarıdakilerden daha düşük risk ağırlıkları ile değerlendirilebileceklerdir. Ülkemizin ratingi “ BB-“ dir.Bu notun karşılık geldiği risk ağırlığı %100'dür. Ancak YTL cinsinden devlet iç borçlanma senedini portföyünde tutan bir banka bu alacak kalemini %0 risk ağırlığına tabi tutabilecektir.

Bankalardan Alacaklar

Opsiyon 1: Bankaların risk değerlendirmeleri bağlı oldukları ülkenin risk değerlendirmesi ile ilişkili

Tablo 9. Bankalardan Alacaklar Opsiyon 1

Ülkelerin Kredi Değerliliği	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BBB-	BB+/B-	B-'nin altı	Derecesiz
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 100	% 150	% 100

KAYNAK: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007,s13

Opsiyon 2: Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşunun bankaya verdiği risk notunun uygulanması

Tablo 10. Bankalardan Alacaklar Opsiyon 2

Bankaların Kredi Değerliliği	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BBB-	BB+/B-	B-'nin Altı	Derecesiz
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 50	% 100	% 150	% 50
Kısa Vadeli Yük. Risk Ağırlığı	% 20	%20	%20	%50	%150	% 20

KAYNAK: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007s13

KİT'lere verilen krediler de, bankalardan alacaklar bölümünde belirtilen 1. ve 2. opsiyon çerçevesinde risk ağırlığına tabi tutulur. 2.opsiyonun seçimi halinde kısa vadeli alacaklar için tercihli uygulama yoktur. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, belirli KİT'lere tahsis edilen krediler, hükümetlerden alacaklar kapsamında değerlendirilebilir.

Tablo 11. Kurumsal Firmalardan Alacaklar

KREDİ DEĞERLİLİĞİ	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BB-	BB-'nin altı	DERECESİZ
RİSK AĞIRLIĞI	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

KAYNAK: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,2007,s14

Cirosu (toplam yıllık satış hasılatı) 50 milyon euronun üzerinde olan firmalar, kurumsal firma olarak tanımlanmaktadır.

Ulusal inisiyatife bağılı olarak, denetim otoritesi dışsal rating notu dikkate alınmaksızın tüm kurumsal krediler için % 100 risk ağırlığı uygulanmasına izin verebilir.

Cirosu 50 milyon euronun altında olmakla beraber riski 1 milyon euronun üzerinde olan firmalar da “Kurumsal KOBİ” olarak nitelendirilmekte ve yukarıda belirtilen ağırlıklar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Perakende Alacaklar

Gerçek kişilere kullandırılan kredilerin yanı sıra, cirosu 50 milyon euronun altında, bir bankacılık grubundan kullandığı kredi miktarı ise 1 milyon euronun altında olan KOBİ'lere verilen krediler de “Perakende Alacaklar” içerisinde sınıflandırılmaktadır.

Anılan krediler, standart % 75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Bahsi geçen değişiklikler ile, herhangi bir teminat ya da garantinin bulunmadığı KOBİ kredilerinin mevcut mevzuat kapsamında tabi oldukları %100 standart risk ağırlığı ile kıyaslandığında SY'de KOBİ'lere yönelik bir iyileştirmenin olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü mevcutta %100 olan risk ağırlığı perakende nitelikli KOBİ kredilerinde %75'e düşmektedir.

Kurumsal nitelikli KOBİ kredilerinde ise derecelendirilmemiş; KOBİ'ler %100 risk ağırlığına tabi tutulmaya devam edilmektedir. Ayrıca bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarınca verilen notları A- veya daha yüksek olan KOBİ'ler %100'den daha düşük bir risk ağırlığına tabi tutulabilmektedir. Bunlara ilave olarak, büyük ölçekli firmaların derecelendirme notlarının düşük olması durumunda KOBİ kredilerinin perakende portföye dahil edilebilmesine karşın büyük ölçekli firmalara kullandırılan kredilerin bu portföye dahil edilememesi hususu dikkate alındığında KOBİ'lerin büyük ölçekli firmalar ile kıyaslandığında da daha düşük sermaye yükümlülüklerine tabi olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla SY yaklaşımında KOBİ'ler hem mevcut mevzuat ile hem de büyük ölçekli şirketlerin SY yaklaşımındaki konumları ile kıyaslandığında görece olarak

avantajlı konumda bulunmaktadır. Ancak Basel II'de kabul edilen teminatların mevcut mevzuattan farklılık arz etmesi sebebiyle, belli durumlarda hem KOBİ hem de büyük ölçekli firma kredilerinde sermaye yükümlülüklerinde artış olması muhtemeldir.¹²⁵ Yani eğer standartlaşmış yaklaşımı kullanıyorsanız, kredi riski zorunluluklarına bir de operasyonel sermaye zorunluluklarının eklenmesi, genel olarak ortalama sermaye yeterlilik gereğini arttıracaktır.¹²⁶

İDD, Basel II Sermaye Uzlaşısında belirtilen risk bileşenlerinin hesaplanması suretiyle bankaların sermaye gereksinimlerini belirlemek amacıyla kullanacakları ileri düzey bir ölçüm yöntemidir.

İDD yaklaşımında ise KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınırlandırılabilmesi avantajı mevcuttur. Buna ilave olarak kurumsal portföyde sınıflandırılan kurumsal nitelikli KOBİ kredileri aynı portföyde yer alan büyük ölçekli firma kredilerine göre de daha avantajlı konumdadır. İDD yaklaşımlarında kurumsal KOBİ kredileri için kullanılan risk ağırlığı formülünde firma cirosunun 50 milyon eurodan az olduğu durumda sermaye yükümlülükleri daha düşük hesaplanmaktadır. Dolayısıyla İDD yaklaşımlarında da KOBİ'lerin büyük ölçekli firma kredilerine kıyasla avantajlı konumları devam etmektedir. Ancak İDD yaklaşımlarında KOBİ kredilerinin tabi olacağı risk ağırlıkları, bankalarca verilen derecelendirme notlarına bağlı olup mevcut mevzuatta yer alan %100'den düşük veya yüksek olabilmektedir.¹²⁷

Basel II'nin bankaların sermaye yükümlülükleri üzerindeki muhtemel etkilerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek en önemli istatistiki bilgiler sayısal etki çalışmalar neticesinde elde edilen sonuçlardır. Basel Komitesi tarafından gerçekleştirilen en son ve en kapsamlı çalışma olan 3. Sayısal Etki Çalışması sonuçlarına göre kurumsal portföye ilişkin sermaye yükümlülüklerinde (gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren firmaların yüksek derecelendirme notlarına bağlı olarak) azalışlar, perakende portföyde de düşük risk ağırlıkları sebebiyle kurumsal portföyden daha fazla seviyede azalışlar olduğu görülmektedir. Her iki portföy içerisinde de yer alan KOBİ kredilerinde de bu portföylere paralel olarak genelde azalışlar olduğu görülmektedir. Bu sonuçların değerlendirilmesinde, verilerin birden fazla ülkenin

¹²⁵ Ayhan YÜKSEL, "Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri", BDDK Araştırma Raporları, Ankara, 2005, s27

¹²⁶ Goodhart Charles, Basel 2 ve Finansal İstikrar Üzerindeki Etkileri, Finansal İstikrar Ve Basel II'nin Etkileri Konferansı, İstanbul: TCMB. 16-18 Mayıs 2005, s75-82

¹²⁷ YÜKSEL, s27

toplulaştırılmış sonuçları olduğu ve genelde gelişmiş ülkeleri kapsadığı unutulmamalıdır.¹²⁸

5.1.1.3 Sermaye Yükümlülüğünün Konjonktürel Değişimi

Basel II'ye ilişkin olarak çeşitli kesimlerce paylaşılan eleştirilerden biride Basel II'nin riske duyarlı sermaye yükümlülüğü prensibinin, ekonomide görülen konjonktürel dalgalanmaları arttırması ihtimalidir. Bu eleştirinin temelinde, ekonominin daralma dönemlerinde banka müşterilerinin derecelendirme notlarının düşeceği (temerrüt olasılıklarının artacağı), buna bağlı olarak bankaların sermaye yükümlülüklerinin artacağı ve banka sermayesinin veri olarak alındığı durumda, bankaların toplam kredi hacimlerini azaltacağı, ekonominin genişleme dönemlerinde ise bunların tersinin gerçekleşeceği ve nihai olarak bunun da konjonktürel dalgalanmaların boyutlarını artacağı varsayımı bulunmaktadır.¹²⁹

Konjonktürel etkiler hususu Basel II ile birlikte yoğun bir şekilde gündeme gelmiş olmakla birlikte kredilendirme faaliyetleri ve sermaye yükümlülükleri açısından yeni bir olgu değildir. Çünkü bankaların Basel II öncesindeki kredilendirme davranışları ve Basel II sermaye yükümlülükleri de kendi içinde bazı konjonktürel etkiler barındırmaktadır. Dolayısıyla Basel II'ye bu konuda yöneltilen eleştirilerin, Basel II'nin, zaten var olan konjonktürel etkileri arttırması ihtimalini kapsadığı varsayılmalıdır.¹³⁰

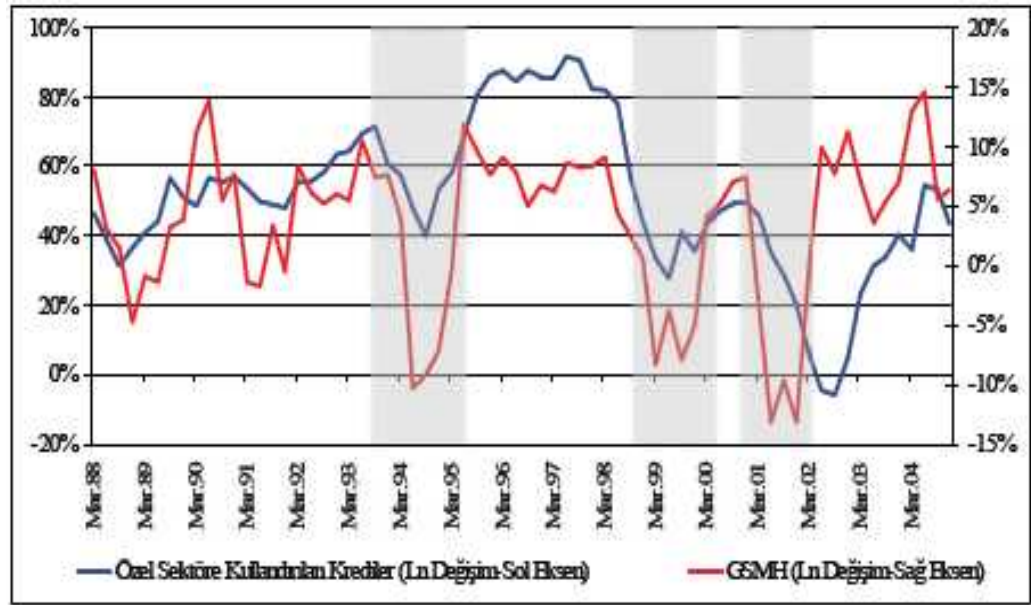
Halihazırda mevcut konjonktürel etkilerin iki kısımda incelenmesi mümkündür. Bunlar kredi hacminin konjonktürel hareketleri ve Basel I sermaye yükümlülüklerinin konjonktürel özellikleridir. Kredi hacminin konjonktürel hareketleri ile kasıt, bankaların kullandıkları kredilerin toplamının ekonominin genel durumundan etkilenmesidir. Örneğin; ülkemiz için GSMH reel büyümesi ile özel sektöre kullandırılan toplam kredi hacmindeki değişimin yer aldığı grafik 1 bu etkiyi açıkça ortaya koymaktadır.¹³¹

¹²⁸ YÜKSEL,s28

¹²⁹ YÜKSEL,s30

¹³⁰ YÜKSEL,s30

¹³¹ YÜKSEL,s31

Şekil 5: GSMH ve Özel Sektöre Kullanılan Kredi Hacmindeki Yıllık Değişimler

Kaynak: Ayhan YÜKSEL, "Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri", BDDK Araştırma Raporları, Ankara, 2005, s31

Basel I sermaye yükümlülüğü hesaplamalarının konjonktürel özelliği ise donuk alacaklar için ayrılan karşılıkların hesaplama sürecine dahil edilmesinde ortaya çıkmaktadır. Basel II'de de korunan bu yaklaşımda, alacaklar için ayrılan özel karşılıklar hem bir zarar niteliği taşıdığından banka sermayesini azaltmakta, hem de alacak tutarları karşılıklar sonrası net değerler üzerinden hesaplamalara dahil edildiğinden, alacak tutarlarını düşürmektedir. Dolayısıyla ekonominin daralma dönemlerinde daha fazla sayıda kredi donuk alacak olarak nitelendirildiğinde, sermaye yükümlülüklerinde herhangi bir değişiklik olmadığı halde, karşılık tutarlarının artması dolayısıyla sermaye yeterliliği oranları düşecektir. Bu da, banka sermayesi veri iken, toplam kredi hacminde daralmaya sebep olabilecektir.¹³²

Dolayısıyla Basel II'nin konjonktürel etkileri olarak, yukarıda bahsedilen iki etki dışındaki unsurlarda dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda Basel II'de birlikte ortaya çıkabilecek "ilave" konjonktürel etkiler, temelde Basel II'nin riske duyarlı bir sermaye yükümlülüğü öngörmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Basel II'de yer alan farklı risk ağırlığı hesaplamalarında, risklilik düzeyindeki birim değişim için sermaye yükümlülüğündeki değişimin yüksek olması, o hesaplamada konjonktürel etkilerin yüksek olması sonucunu doğuracaktır. Örneğin SY risk ağırlıkları kesikli bir yapıdadır ve bu yaklaşımda dikkate alınım bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarının verdiği

¹³² YÜKSEL, s31

derecelendirme notları konjonktürel etkileri göreceli olarak daha az barındırmaktadır. Bu sebeple, SY yaklaşımı İDD yaklaşımlarına kıyasla daha az konjonktürel özellikler içermektedir. Benzer şekilde, TİDD yaklaşımı ile GİDD yaklaşımı kıyaslandığında, GİDD yaklaşımının daha fazla konjonktürel etkiler içerdiği görülmektedir. Çünkü her iki yaklaşımın da aynı risk ağırlığı fonksiyonunu kullanmasına karşın, TİDD yaklaşımında THK oranları sabit iken GİDD yaklaşımında bu oranlar bankalar tarafından hesaplanmaktadır. Dolayısıyla GİDD yaklaşımında, temerrüt olasılıklarında gözlenen konjonktürel etkilere ilave olarak THK oranlarında gözlenen konjonktürel etkiler de hesaplamalara dahil edilmektedir. Ayrıca hem TİDD hem de GİDD yaklaşımlarında bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemlerinin özellikleri de bu yaklaşımların ne kadar konjonktürel etkiler içereceğini belirleyen önemli faktörlerdendir.¹³³

Sonuç olarak, Basel II ile birlikte bazı ilave konjonktürel etkilerin onaya çıkması beklenmektedir ve bu etkiler kullanılan ölçüm yaklaşımlarına göre de değişebilmektedir. Bu konunun bankalar, banka müşterileri ve genel ekonomi için olumsuz sonuçlar doğurmaması hususu ise banka denetim otoriteleri için üzerinde çalışılması gereken önemli politika alanlarından biridir. Literatürde bu tür olumsuz etkilerin sınırlandırılmasına ilişkin olarak bazı alternatif politika önerileri yer almakla birlikte bu konuda uluslararası düzeyde kabul görmüş genel bir yaklaşım henüz oluşmamıştır.¹³⁴

5.1.1.4 Kredi Fiyatlaması

Basel II'nin bir yandan bankaların kredileri ve diğer alacakları için bulundurulması gerekli olan sermaye tutarını belirlemek suretiyle banka aktifleri üzerinde doğrudan etkiler doğurması öte yandan ise bankaların diğer bankalardan sağladıkları fonları ve operasyonel giderleri aracılığıyla banka pasiflerine de dolaylı olarak etki etmesi beklenmektedir. Bu sebeple, Basel II'nin kredi fiyatlamasına etki eden unsurları iki yönlü olacaktır.¹³⁵

Daha önceki kısımlarda incelenen Basel II'nin KOBİ kredilerine ilişkin sermaye yükümlülüklerinde ortaya çıkaracağı değişikliklerin, kredi fiyatlarına aynı oranda yansımaları beklenmemektedir. Çünkü bir kredinin fiyatını (faiz oranını)

¹³³ YÜKSEL,s32

¹³⁴ YÜKSEL,s32

¹³⁵ YÜKSEL,s32

belirleyen çok sayıda değişken vardır ve sermaye yükümlülükleri bunlardan sadece biridir. Örneğin kredi fiyatını belirleyen değişkenler ve bu değişkenlere etki eden bazı faktörler izleyen sayfada yer alan Şekil 6'da verilmiştir.¹³⁶

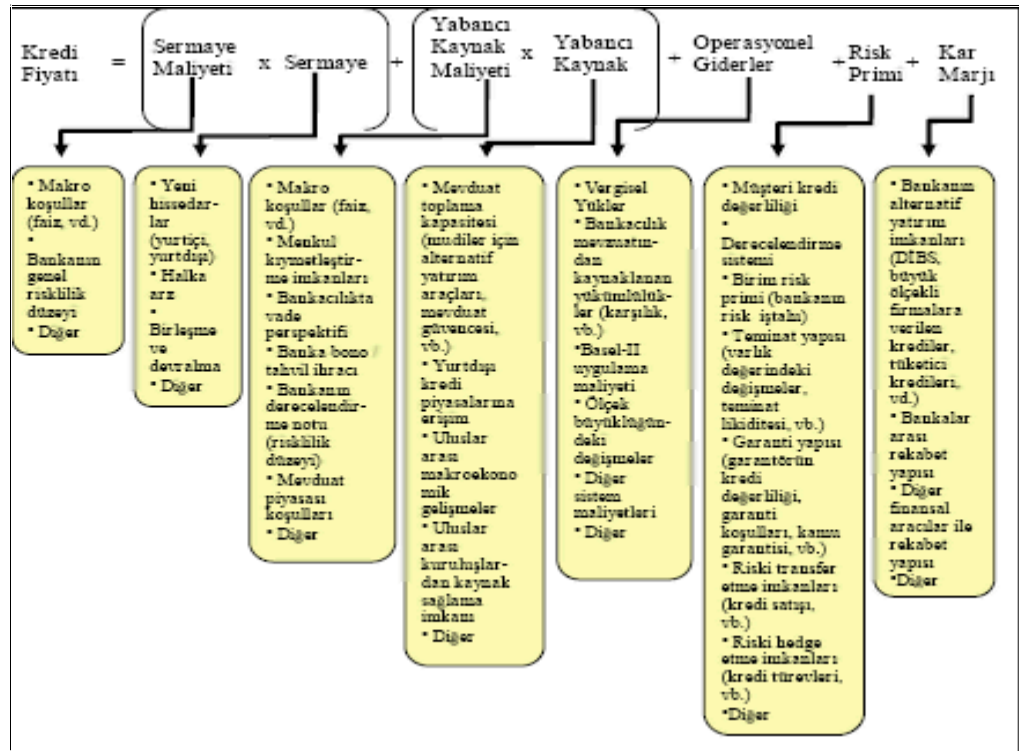
Bu çerçevede, sermaye yükümlülüklerindeki değişiklikler bankaların kredilerinin fonlanmasında kullanacakları sermaye miktarının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır. Ayrıca sermaye yükümlülüklerinin bu konuda temel belirleyici olabilmesi yasal sermaye tutarının banka için bağlayıcı bir kısıt olmasına bağlıdır, örneğin ülkemiz bankacılık sektörü için de geçerli olan yüksek sermaye yeterliliği oranlarının mevcut olduğu bir durumda, yasal sermayenin bağlayıcı bir kısıt olmaması da mümkündür.¹³⁷

Bunun yanında Basel II'nin kredi fiyatlamalarına etki edecek diğer yansımaları olarak bankaların diğer bankalardan kullandıkları fonlama miktarında ve fiyatındaki değişimler, operasyonel giderlere doğrudan etkileri ve risk primler ile kar marjlarına dolaylı etkilerini sıralamak mümkündür. Örneğin, Basel II ile birlikte KOBİ'lerin veya diğer banka müşterilerinin kullandıkları kredilerin fiyatlarında değişimlerin muhtemel olması gibi, bankaların da diğer bankalardan kullandıkları kredilerin miktarında ve fiyatında değişimlerin olması da muhtemeldir. Benzer şekilde bankaların Basel II'yi uygulayabilmek için katlanacakları operasyonel giderlerin de kredi fiyatlarına yansıtılması muhtemeldir. Bu maliyetler, bankanın mevcut altyapısının yeterliliğine Basel II'de hangi ölçüm yaklaşımını kullanacağına ve Basel II'ye geçiş için öngörülen zaman kısırına göre de değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca maliyetlerdeki artış veya azalışların ne kadarının müşteriye ne kadarının bankaya yansıtacağı ve kar marjlarındaki değişikliklerin boyutu sektörde ileri ki yıllarda ortaya çıkacak rekabet koşulları (bankalar arası ve bankalar ile diğer finansal aracılar arası) ile de yakından ilişkilidir.¹³⁸

¹³⁶ YÜKSEL,s32

¹³⁷ YÜKSEL,s32

¹³⁸ YÜKSEL,s33

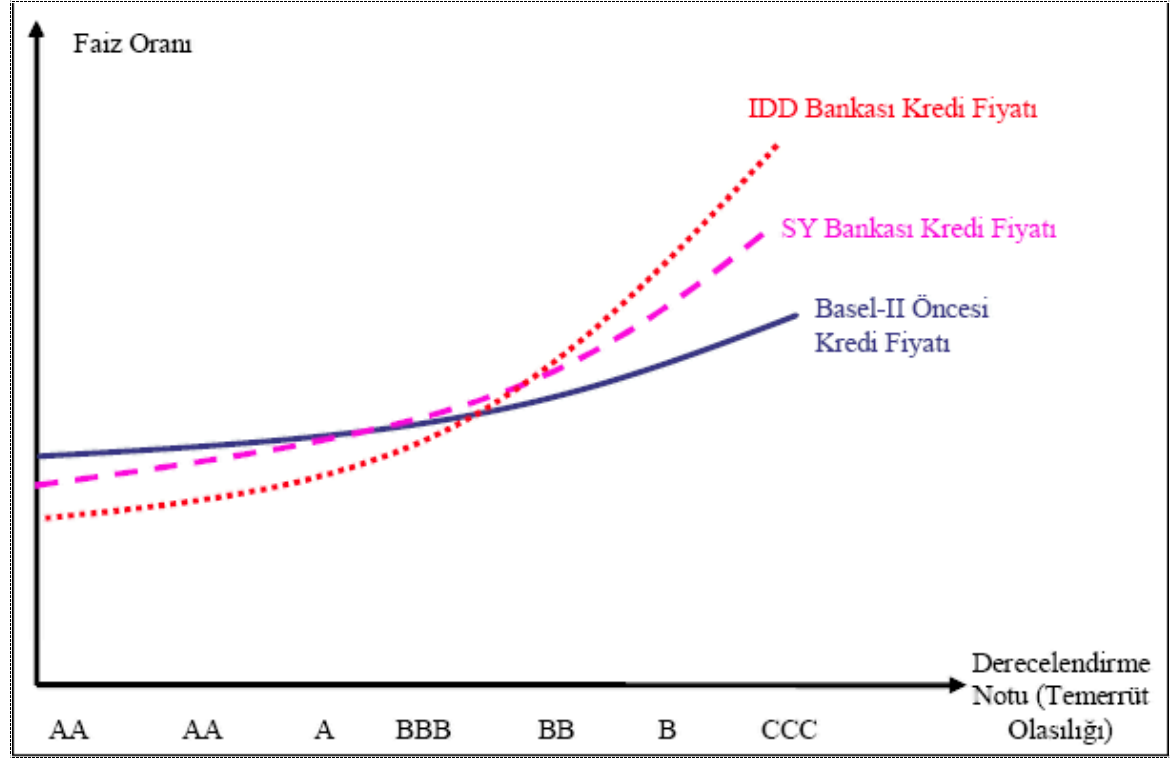

Şekil 6: ?

Kaynak: Ayhan YÜKSEL, "BASEL II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", BDDK Araştırma Raporları, Ankara, 2005, s.33

Son olarak Basel II'nin kredi fiyatlamasına dolaylı olarak etkilerinin olacağı en önemli alan kredilere ilişkin risk primlerindeki değişikliklerdir. Basel II'de kredi fiyatlamasına ve risk primlerinin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte Basel II ile birlikte hız kazanacak olan risk yönetimi alanındaki gelişmelerle, bankaların işlemleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçecekleri bu ölçüm sonuçlarını karar alma süreçlerinde daha fazla dikkate alacakları ve işlemlerin fiyatlandırılmasında maruz kalınan riskleri daha etkin bir şekilde kullanacakları düşünülmektedir. Bu sebeple, bankaların risk yönetimi fonksiyonları geliştikçe risk priminin öneminin artacağı tahmin edilmektedir. Bu da bankaların müşterilerini ve işlemlerini risklilik düzeylerini dikkate alarak daha fazla ayırtırmaya tabi tutmaları ve fiyat farklılaşmalarının daha belirgin olması sonucunu doğuracaktır. Örneğin Basel II öncesi ve sonrasında, farklı risklilik düzeyine sahip kredilere uygulanan faiz oranlarındaki muhtemel değişimler Şekil 7'de temsili olarak şematize edilmektedir. Şekil 7'de sadece risk primlerindeki değişimler dikkate alınmıştır. Yani kredilerin tamamına ilişkin faiz artış ve azalışları dikkate alınmamıştır. Şekilden de görüldüğü üzere Basel II sonrasında kredi maliyetleri arasındaki farklılıkların daha

belirgin hale gelmesi, ayrıca bu hususun IDD yaklaşımlarını uygulayan bankalarda görece olarak daha fazla olması beklenmektedir.¹³⁹

Şekil 7: BASEL II Sonrası Risk Primlerindeki Değişiklikler

Kaynak: Ayhan YÜKSEL,” BASEL II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”,BDDK Araştırma Raporları,Ankara,2005,s34

Sonuçta, kredi fiyatlarını belirleyen fazla sayıda değişkenin olduğu dikkate alındığında, kredi faizlerinin genel seviyesinde ortaya çıkabilecek değişikliklerin Basel II den daha çok diğer değişkenlere (örneğin makro ekonomik değişkenler veya yabancı kaynak maliyeti) bağlı olduğu Basel II’nin ise farklı risklilik düzeyine sahip firmalar için kredi fiyatlarının görece olarak daha fazla farklılaştırılmasına sebep olacağı düşünülmektedir.¹⁴⁰

¹³⁹ YÜKSEL,s34

¹⁴⁰ YÜKSEL,s34

5.1.1.5 Bankaların Derecelendirme Sistemleri

Basel II ile birlikte bankaların kredilendirme faaliyetlerinde beklenen önemli değişikliklerden biri de derecelendirme sistemlerinin artan önemidir. BASEL II hükümleri dikkate alındığında, IDD yaklaşımlarını kullanacak bankaların müşterilerinin kredi değerliliğini ve işlemlerinin risklilik düzeyini sınıflandırmaya tabi tuttukları derecelendirme sistemlerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu doğrudan etkinin yanında Basel II ile birlikte bankaların risk yönetimi fonksiyonlarının daha da etkin hale geleceği varsayımından hareketle SY'yi kullanan bazı bankaların da kendi kredilendirme ve risk yönetimi faaliyetlerinde derecelendirme sistemlerine yoğun olarak yer vermeleri beklenmektedir.¹⁴¹

Bankaların özelde KOBİ kredileri, genelde de tüm kredileri için ihtiyaç duyacakları derecelendirme sistemlerinin tesis edilmesi ve/veya geliştirilmesi, teknik altyapı açısından bilgi sistemleri yatırımlarına tahmin modellerinin etkinliğinin sağlanması açısından teorik bilgi birikimine, üretilecek istatistiklerin güvenilirliğinin sağlanması ve Basel II kriterlerinin yerine getirilmesi açısından tarihsel veri birikimine ve derecelendirme sistemlerinin kurumsal işleyiş içerisine dahil edilmesi açısından da eğitim ve insan kaynağı yatırımlarına gereksinim yaratmaktadır.¹⁴²

Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri, temel sınıflandırma olarak, istatistik tabanlı sistemler ve yargısal sistemler olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Ancak genelde bankalar tarafından yoğun olarak kullanılan derecelendirme sistemleri, bu iki uç arasında yer alan melez sistemler olmaktadır. Halihazırda ülkemiz bankaları tarafından çeşitli derecelendirme sistemleri kullanılmaktadır. Basel II ile birlikte IDD yaklaşımını kullanacak bankalar için bu sistemlerin ürettiği sonuçlar istatistiki olarak çeşitli testlere tabi tutulmak suretiyle sistemlerin öngörü kapasiteleri BDDK tarafından değerlendirilecektir.¹⁴³

Derecelendirme sistemlerinin IDD yaklaşımlarında kullanılmasında ortaya çıkan önemli problemlerden biri de sağlıklı ve yeterli tarihsel uzunlukta verilerin elde edilmesidir. Sonuç olarak bankaların bulundurmaları gereken sermaye yükümlülüğü bu veriler üzerinden hesaplanacağı için, verilerin sağlıklı, amaca uygun ve olabildiğince fazla sayıda gözlemden oluşması oldukça önemlidir. Diğer taraftan IDD

¹⁴¹ YÜKSEL,s34

¹⁴² YÜKSEL,s35

¹⁴³ YÜKSEL,s35

yaklaşımlarında dikkate alınacak verilerin tarihsel olarak belirli uzunluktaki dönemleri kapsamaları gerekmektedir. Bu uzunluk kredi portföylerine ve IDD yaklaşımlarından hangisinin kullanılacağına bağlı olarak 2-7 yıllık süreleri kapsamaktadır. Bu iki husus da pek çok ülkedeki bankanın IDD yaklaşımlarını kullanabilmesinin önündeki önemli problemlerdendir. Bu problemlerin asgariye indirilmesi için yaygın olarak uygulanan çözümlerden biri de IDD veri gereksinimlerinin karşılanmasında ülke genelinde oluşturulan merkezi veri tabanlarının kullanılmasıdır. Söz konusu merkezi veri tabanlarının etkinliğinin sağlanması Basel II içerisinde yer alan bazı standart parametrelerin ülke koşulları dikkate alınarak yeniden hesaplanmasına da olanak sağlayacaktır.¹⁴⁴

Sonuç olarak; Basel II standartlarının uygulanması ile birlikte firmaların derecelendirilen risk seviyeleri kullanılacak kredi maliyetlerini etkileyecektir. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe bankalar daha çok risk alacak ve ilave sermaye kaynaklarını daha çok kullanmak zorunda kalacaktır. Bu durum bankalara ek finansal maliyetler getireceğinden, yüklenen bu maliyetler firmalara aynen yansıtılacaktır.¹⁴⁵

5.1.2 Kobi'ler Açısından

5.1.2.1 Kapsam

KOBİ'ler yeni iş olanaklarının yaratılması, yeniliklerin ortaya çıkarılması, rekabet gücünün artırılması ve işsizlik sorununa çözüm getirmesi konularından dolayı ekonomiler açısından son derece önemli ekonomik birimlerdir. Ekonomilerde dinamizmin kaynağı olarak gösterilen KOBİ'ler toplam iş hacminin %75'ini sağlamakta ve GSYİH'nın da yaklaşık olarak %35'ini yaratmaktadırlar.

Basel II düzenlemelerine bağlı olarak çeşitli ülkelerde ve çeşitli kurumlara göre geliştirilen KOBİ tanımlarındaki farklılıklar da ortadan kalkmaktadır. Şöyle ki Basel II düzenlemeleriyle sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yaklaşımda KOBİ tanımı, firmaların yıllık toplam satışlarına bağlı olarak belirlenmektedir. Bu tanıma göre, toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak değerlendirilecektir.

¹⁴⁴ YÜKSEL, s35

¹⁴⁵ İsmail Ufuk Mısırlıoğlu “UFRS ve BASEL II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri” Mali Çözüm. Sayı:76, Haziran-Temmuz 2006, s21-32

Bunun yanında, Basel-II içerisinde yer alan şirket kredileri “kurumsal krediler” ve “perakende krediler” olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bir şirkete verilen kredinin perakende olarak sınıflanabilmesi için karşı tarafın bir KOBİ olması, kredi tutarının 1 milyon €’dan az olması ve portföyün yeterince çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir. Bu ayrım çerçevesinde perakende krediler genelde kurumsal kredilere göre daha avantajlı uygulamalara tabi olmaktadır. Örneğin kredilere ilişkin standart ölçüm yaklaşımının kullanılması durumunda, derecelendirme notu bulunmayan bir şirkete verilen kurumsal bir kredi için %8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende bir kredi için ayrılması gereken sermaye %6’dır. Kurumsal kredilerde bir kredi için bankalar tarafından bulundurulacak sermaye tutarı derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II’de yer alan basit (standart) ölçüm yöntemlerinde, her hangi bir derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut duruma yani şu anda yürürlükte olan Sermaye Yeterliliği Yönetmeliğine (Basel-I) göre değişiklik olmazken, yüksek derecelendirme notuna sahip olan şirketlere verilen krediler için sermaye avantajları ortaya çıkmaktadır. Basel-II’de yer alan ileri ölçüm yaklaşımlarında ise - İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımlar (IRB)- krediler için hesaplanacak sermaye yükümlülükleri bankalar tarafından müşterilerine verilecek içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Bu yaklaşımda da perakende portföye dahil edilen krediler kurumsal portföye göre daha avantajlı konumda olmakta, ilave olarak kurumsal krediler içerisinde de KOBİ’lere verilen krediler büyük ölçekli şirketlere verilen kredilere göre daha düşük sermaye yükümlülüğü doğurmaktadır. Bu çerçevede, Basel-II içerisinde bir KOBİ’nin, kendisi ile aynı konumdaki KOBİ olmayan büyük ölçekli bir şirkete göre daha avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ancak KOBİ’lerimizin dışsal derecelendirme notlarına sahip olmamaları ve kurumsal yönetim açısından bazı eksikliklerinin olması onlar için dezavantaj oluşturabilecektir.¹⁴⁶

Basel II, perakende KOBİ tanımına uygun olan firmaları perakende portföyü içerisinde kabul edip, %75 risk ağırlığının uygulanmasını öngördüğünden, bankalar açısından bu ayrım önemli hale gelmiştir.

5.1.2.2 Rating Sistemi

Rating, kredi verilecek firmanın temerrüt etme riskini gösterir. Bankalar firmalara rating verebilmek için, firmaları daha detaylı inceleyeceklerdir. İnceleme kriterleri mümkün olduğunca objektif kriterler ile olmalıdır. Bu hem yurt içi hem de

¹⁴⁶ <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc>

yurt dışı piyasalarda ortak bir dil oluşturacak, hem de bankaların, firmaları benzer bir şekilde değerlendirmesini ve dolayısıyla benzer fiyatlamaların yapılmasını sağlayacaktır.¹⁴⁷

Çoğunlukla rating finansal ve niteliksel kriterlerden oluşmaktadır.

Finansal kriterler, firmanın mali tabloları, bilanço ve gelir tablosundan oluşturulan oranlar ve değerlerdir.

Niteliksel kriterler ise, yönetici, ortaklar ve firmayla ilgili firmanın kredibilitesini ölçen faktörlerdir.¹⁴⁸Bunu biraz daha açmak gerekirse, firmanın risklilik seviyesi/ kredibilitesi sadece firmanın finansal verilerinden değil, firmanın riskleri yönetme şekli, stratejisi de dikkate alarak hesaplanmalıdır. Bu hususlar niteliksel kriterler çerçevesinde, her bankanın kendi kredi deneyimleri, faaliyetlerine ilişkin öncelikleri gibi konular dikkate alınarak belirlenmektedir.¹⁴⁹

-Yönetimin tecrübe ve iş becerisi,

-Firmanın yapısı,

-Firmanın yıllar içinde gelişimi/ büyümesi,

-Mevcut iş kolunda faaliyet süresi/ tecrübesi,

-Sektördeki konumu

ve buna benzer kriterler ile firmanın niteliksel özellikleri, diğer bir deyişle kredibilitesi rating oluşturma sürecine dahil edilmektedir.

5.1.2.3 Kredi Miktarı

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi Basel II ile birlikte herhangi bir kesime kullandırılan kredilerin toplam hacminde, sadece Basel II uygulamasından kaynaklanan önemli bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu toplam kredi hacminin genelde makro değişkenlere, portföylerin risk-getiri profillerine, bankacılık sektörünün rekabet yapısına ve fon kaynaklarına erişimine bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir. KOBİ'lere kullandırılacak toplam kredi hacmi bu açıdan

¹⁴⁷ Garanti Bankası,s19

¹⁴⁸ Garanti Bankası,s19

¹⁴⁹ Garanti Bankası,s22

değerlendirildiğinde ülkemiz ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerinin artması sonucunu doğuracağı tahmin edilmektedir. Bunun en temel sebepleri olarak faiz oranlarındaki azalmaya paralel olarak kamu borçlanma gereksinimindeki düşüşler ve kamu borçlanma enstrümanlarının getirilerinin azalması ekonomideki olumlu gelişmeler paralelinde KOBİ'lerin ortalama kredi kalitesinin artması ve bankacılık kesiminin yurtdışından sağladığı uygun koşullu fonlardır.¹⁵⁰

KOBİ kredilerinin toplam tutarına ilişkin bu hususlar söz konusu iken Basel II uygulaması ile münferit KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları tutarda krediye daha rahat erişebilmeleri için izlenebilecek bir takım yollar da mevcuttur. Bu çerçevede KOBİ'lerin çalıştıkları bankaların Basel II kapsamında kullandıkları ölçüm yönteminden ve diğer hususlardan haberdar olmaları önem kazanmaktadır. Bu sayede KOBİ'ler örneğin SY veya IDD yaklaşımlarından hangisinde kendileri daha avantajlı konumda ise o yaklaşımı kullanan bankalar ile çalışabilir veya bankaların perakende portföyün büyüklüğüne göre bu portföyde sınıflandırılacakları bankalar ile çalışabilir veya yine perakende portföylerinde yer alabilmek amacıyla kullanacakları yüksek hacimli kredileri birden fazla bankadan temin etme yoluna gidebilirler. KOBİ'lerin talep ettikleri miktarda krediye erişebilmeleri açısından önem arz eden bir diğer husus da KOBİ'ler tarafından krediler için verilecek teminat ve garantilerin Basel II kapsamında dikkate alınan teminat ve garantiler olmasıdır. Bu kapsamda, KOBİ'lerin kendilerinin ve işletme sahiplerinin varlıklarını teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir. Özellikle yüksek riskli KOBİ'lerin (örneğin yeni kurulanlar, yüksek riskli sektörlerde çalışanlar) kamusal veya özel girişimler tarafından sağlanan garanti mekanizmaları ile desteklenmesi bu şirketlerin krediye erişim olanaklarını önemli ölçüde iyileştirecektir.¹⁵¹

5.1.2.4 Kredi Maliyeti

Basel II ile birlikte kredi fiyatlamasına rating kavramı dahil edilerek risk bazlı fiyatlamaya geçilecektir. Firmanın ratinginin düşük olması o firmaya kredi verilmeyeceğini göstermemektedir. Rating kredinin fiyatını, kredi türünü, limitini ve teminat yapısını etkileyecektir.¹⁵²

¹⁵⁰ YÜKSEL,s36

¹⁵¹ YÜKSEL,s36

¹⁵² Garanti Bankası,s24

Bankaların risk yönetimi fonksiyonlarının gelişmesiyle birlikte bu risk hesaplamaları daha hassaslaşacak ve risk bazlı fiyatlamaya önem kazanacaktır. Firmalar risklilik düzeylerine göre daha ayrıntılı incelenecek, ayrıştırılacak ve bu ayrıştırmaya göre fiyat farklılaşması daha belirgin bir hale gelecektir. Marjların daraldığı piyasa koşullarında, binde seviyelerinde fiyat farklılaşmaları bile firmalar açısından önemli olacaktır.¹⁵³

Bankalar firmaya vereceği kredinin fiyatını aldığı riske göre belirleyecektir.

Risk bazlı fiyatlamamanın yapılmadığı durumda, yaklaşık tüm firmalara ortalama bir faiz oranı uygulanmakta, başka bir deyişle fiyatlamaya firmaların riskliliği dahil edilmemektedir. Risk bazlı fiyatlamada ise rating ve ayrılması gereken sermayenin maliyeti fiyata dahil edilmektedir. Risk bazlı faiz eğrisinde ratinge bağlı değişen faiz oranları görülmektedir. Bu durumda ratingi ve kredibilitesi göreceli olarak iyi olan firmaların alacağı kredi faiz oranı, hem ratingi daha kötü olan firmalara kıyasla hem de risk bazlı fiyatlamaya geçilmeden önce uygulanan ortalama faiz oranlarına göre çok daha avantajlı olacaktır.¹⁵⁴

Dikkat edilmesi gereken bir nokta da Basel II uzlaşısı ile birlikte bankaların farklı uygulamaları tercih edebilmelerinden kaynaklanacak kredi fiyatlarında farklılaşmaların meydana gelebileceğidir. Bankacılık düzenleme ve denetleme kurulunun araştırma raporunda yer verdiği üzere bu farklılıklar şu şekilde sıralanabilir,

-Standart yöntemi kullanan bir banka ile gelişmiş yöntemi kullanan diğer bir bankanın kredi fiyatları farklılık gösterecektir.

-Standart yöntemi kullanan iki bankanın KOBİ kredisi fiyatları, perakende portföylerinin büyüklüğüne göre farklılık gösterebilecektir.

-Gelişmiş yöntemi kullanan iki bankanın farklı derecelendirme sistemleri nedeniyle aynı müşteriye verdikleri kredi fiyatları farklı olabilecektir.¹⁵⁵

Bu çerçevede Basel II sonrasında KOBİ kredilerinin maliyetlerinin iyileştirilmesi amacıyla, bir önceki bölümde kredi miktarına ilişkin bahsedilen yolların

¹⁵³ Garanti Bankası,s24

¹⁵⁴ Garanti Bankası,s25

¹⁵⁵ Garanti Bankası,s25

yanında, KOBİ'lerin daha yüksek derecelendirme notu almasının sağlanmasına yönelik çabalar da fayda sağlayacaktır.

5.1.2.5 Derecelendirme Gerekleri Ve Kurumsal Yönetim

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkanlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için önem arz eden konuların başında derecelendirme gereklerinin sağlanması gelmektedir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olabilmeleri için ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerin bulunmaması, başta yüksek öz kaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olma KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri ön plana çıkacaktır.¹⁵⁶

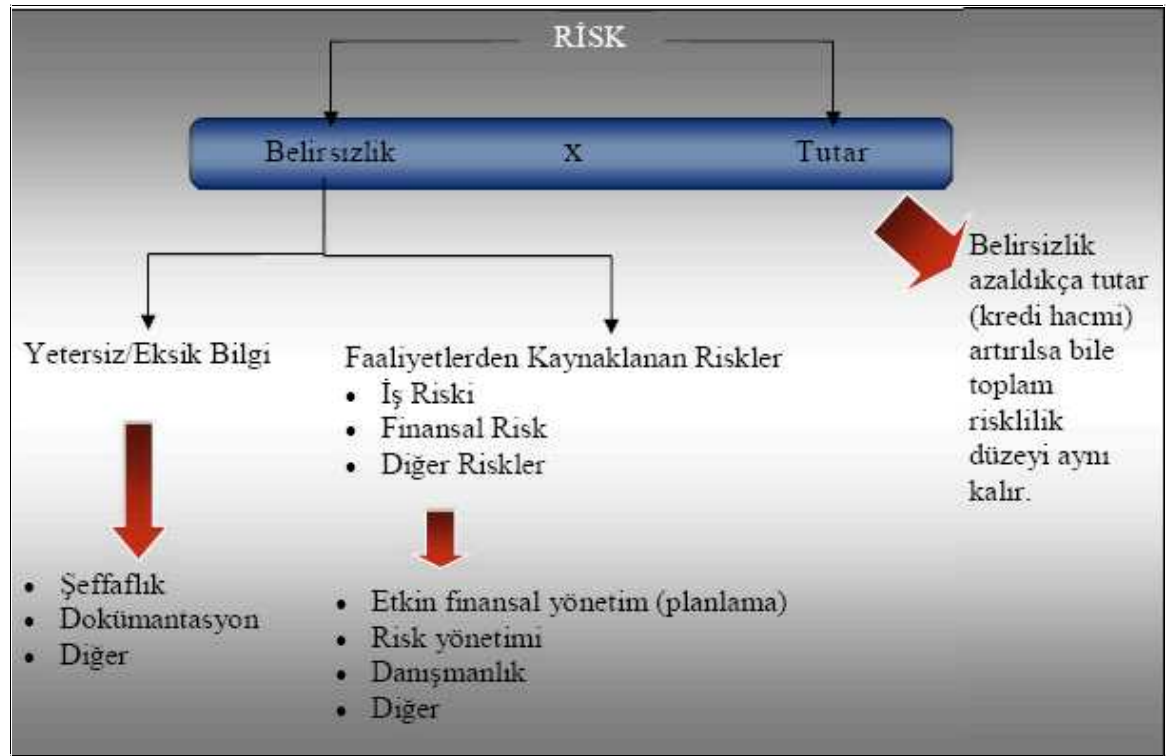
Bu kapsamda KOBİ'ler için problem olabilecek en önemli hususlardan biri derecelendirmeye yönelik yetersiz, eksik bilgi verilmesidir. Çünkü bankaların derecelendirme sistemleri çerçevesinde değerlendirdikleri husus KOBİ'lere verilen krediler sebebiyle bankaların maruz kaldıkları riskin boyutudur. Riskin boyutu ise KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldığı risklere ilave olarak bankanın bu konuda yetersiz bilgiye sahip olmasını da içermektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerden sağlıklı bilgi akışı olması durumunda, bankaların kredi imkanları ve faiz oranları da daha avantajlı konumlara erişebilecektir.¹⁵⁷

Sonuç olarak; KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması, kayıt dışı işlemlerin bulunması, KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ YÜKSEL,s37

¹⁵⁷ YÜKSEL,s37

¹⁵⁸ Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel 2'nin Kobilere Etkisi, 1.Basım,İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları,2004, s:vii

Şekil 8: Derecelendirme Sürecinde Sağlıklı Veri Akışının Önemi

Kaynak: Ayhan YÜKSEL,” BASEL II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”,BDDK Araştırma Raporları,Ankara,2005,s38

5.1.2.6. Kredi Türleri ve Derecelendirme Süreci

Basel II ile bankalar perakende ve kurumsal krediler olmak üzere iki tür kredi kullandıracaklardır. KOBİ’lerin kullanacağı 1 milyon Euro’dan düşük banka kredileri Perakende KOBİ kredisi, 1 milyon Euro’dan yüksek kredileri ise kurumsal KOBİ kredisi olarak muamele görecektir.¹⁵⁹

Basel II’ye göre cirosu 50 milyon Euro’nun altındaki işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir. Bankalar kredi talebinde bulunan şirketleri kredi tutarına göre ikili bir sınıflamaya tabi tutacaklardır. Şöyle ki kredi tutarı 1 milyon Euro’nun altında olan krediler perakende kredi olarak kabul edilecek ve bankanın perakende portföyünde değerlendirilecektir. Kredi tutarı 1 milyon Euro’nun üstünde olan şirketler ise kurumsal kredi olarak değerlendirilecek ve bankanın kurumsal kredi portföyünde değerlendirileceklerdir. Bireysel krediler ile tutarı 1 milyon Euro’nun altındaki kredi kullandıranları için derecelendirme ihtiyacı gerekmemektedir. Bunun dışındaki tüm kredi kullandıranları derecelendirmeye tabi olacaktır. Ayrıca, satın alma, birleşme,

¹⁵⁹Tamer Aksoy, “Derecelendirme Süreci Işığında Basel II’nin Kobilere Etkileri ve Kobilerce Atılması Gereken Adımlar” **Mali Çözüm**. Sayı:84, 2007,s83

devir, joint venture, uluslararası ortaklık, dış piyasalardan fon temini gibi hususlarda da derecelendirme notu ihtiyacı söz konusudur.¹⁶⁰

Farklı bankalardan kredi kullanımında perakende ve kurumsal kredi grupları her bir banka için farklı olacaktır. Yani bir KOBİ X bankası için perakende, Y bankası için ise kurumsal kredi portföyünde olabilecektir. Basel II kapsamındaki kredilerin türlerine aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.¹⁶¹

Basel II düzenlemesine göre, perakende portföyündeki krediler bankanın kendi iç kredi derecelendirme sisteminde, kurumsal portföyde olanlar ise dış bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları aracılığıyla derecelendirmeye tabi tutulacaktır. Perakende portföyde yer alan Firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayacağından, bu firmalara ve kredilere standart % 75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Firmalardan/Kuruluşlardan alacaklara bakıldığında, Basel I'de firmalardan olan alacaklara % 100 oranı uygulanırken, Basel II'de (%20-50-100-150) olarak öngörülmüştür. Kurumsal firmalar için de (sigorta firmaları dahil) rating notlarına ihtiyaç duyulmaktadır ve aynı oranlar uygulanmaktadır. Perakende Krediler açısından bakıldığında; vadesi geçmiş perakende krediler hariç, perakende kredilerde yüzde 75 (% 75) risk ağırlığı uygulanmaktadır. Dolayısıyla, Basel II özellikle yüksek tutarlarda kredi kullanımında bulunan KOBİ'leri daha fazla etkileyecektir.¹⁶²

Yeni Basel II düzenlemelerinde; perakende krediler şu kriterlerle tanımlanmaya çalışılmıştır:¹⁶³

- Oryantasyon Kriteri; Risk, gerçek kişilerde veya KOBİ'lerde olmalıdır,
- Ürün Kriteri; Riskler, bireysel bankacılık ürünlerinden olmalıdır
- Yoğunlaşma Kriteri; Perakende krediler portföyü yeterli düzeyde çeşitlenmiş olmalıdır
- Risk Kriteri: Perakende riskler düşük tutarda olmalıdır

Basel II'de Perakende kredi için tanımlanan 1 Milyon Euro ve 50 Milyon Euro limitleri piyasa için nispeten yüksek kaldıkça, birçok kredi derecelendirme (rating)

¹⁶⁰ Aksoy, s83

¹⁶¹ Aksoy, s83

¹⁶² Aksoy, s84

¹⁶³ Aksoy, s84

notuna ihtiyaç duymadan perakende kredi grubuna girecek ve % 100 risk ağırlıkları %75 risk ağırlığına düşecektir. Risk ağırlığındaki %25'lik azalma ise sermaye yeterliliği açısından bankalara olumlu bir katkı sağlayacaktır. Bu noktada, satış hasılatı 50 Milyon Euro'nun altında olan firmalar KOBİ olarak kabul edilmektedir. Basel II kriterleri, risk ağırlıklandırması yoluyla minimum sermaye gerekliliği üzerinde etki yaratmaktadır. Bilanço varlıklarındaki risk ağırlıklandırmasının düşüşü, örneğin ipotekli konut kredilerinde standart yöntemde % 50'den % 35'e düşmüş kredi/fonlama maliyetini azaltarak, kredi hacmini artırmış ve neticede kredi kuruluşlarının minimum sermaye gerekliliğini düşürme yönünde bir etki yaratmıştır. Tersinden bakıldığında, yani riske dayalı kredilendirme ve fiyatlandırma neticesinde, bilanço varlıklarına ilişkin risk ağırlıklarının değişmesi ve kredi derecelendirme notu düştükçe, kredinin (enstrümanın) risk seviyesi artacak, (bankalar dahil) kredi kuruluşları hem daha çok risk alacak, hem de karşılığında daha çok sermaye tutacaktır. Bu durum kullandırılabilir kredi hacmi ve bilançolar üzerinde doğrudan etkili olacak ve daha çok kaynağın getiriden mahrum kalmasına ve kullandırılacak kredilerin/fonlama maliyetlerinin artmasına yol açacaktır.¹⁶⁴

Uluslararası platformda Derecelendirme (rating), borçlanan tarafın yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirebilme yeterliliği ile borç ödeme kabiliyetinin (finansal güçlülüğünün) sistematik bir biçimde ortaya konulması faaliyeti, derece ise derecelendirme sonucunda derecelendirilen kuruluşa atfedilen not olarak tanımlanabilir. Derecelendirme faaliyeti, belirli bir ücret karşılığında verilen bir hizmet niteliğindedir. Basel II ile beraber önemli bir yenilik olarak ucuz kredi almanın olmazsa olmaz şartı olarak derecelendirme olgusu gündeme gelmektedir. Derecelendirme yoluyla firmalara deyim yerinde ise karne notu gibi derecelendirme notu tespit edilecektir. Bu notun yüksekliği KOBİ'lerin bankalardan daha ucuz ve uygun şartlarda finansman sağlamasını kolaylaştıracaktır. Derecelendirme ve risk bazlı fiyatlama ile, bankanın daha çok risk aldığı ürünlerde ve düşük dereceli müşterilerde daha yüksek fiyatlama yapılabilecektir. Yani kredi maliyeti derecelendirme notuna bağlı olacaktır. Öz sermayesi yeterli olmayan KOBİ'ler zor durumda kalabileceklerdir. Derecelendirmede finansal tablolar, şeffaflık, kurumsal yönetim, muhasebe standartları, denetim ve iç kontrol sistemi gibi konular dikkate alınacaktır.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Aksoy, s85

¹⁶⁵ Aksoy, s85

Basel II ve derecelendirme bilhassa faaliyetlerini ve finansmanlarını banka kredilerine dayalı olarak sürdüren işletmeler için büyük önem taşımaktadır. Çünkü, ülkemizdeki firmaların büyük bir çoğunluğunda, işletme sermayesi yetersiz durumdadır. İşletmelerimiz ağırlıklı olarak banka kredileri ile bir başka deyişle yabancı kaynakla finansman yöntemini seçerek faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla, ciddi boyutlarda banka kredisi kullanımı söz konusudur. Bu durumun nedenlerine bakıldığında, ülkemizde sermaye piyasası ile emeklilik fonları gibi alternatif finans olanaklarının kısıtlı olması ve arzu edilen seviyede ve hacimde olmaması nedeniyle, işletmelerimizin banka kredileriyle finansman seçeneğinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Derecelendirme KOBİ'ler açısından, öz sermaye yapıları, öz sermaye yeterliliği, mali tablolar, iyi yönetim, şeffaflık, mali raporlama süreci, kurumsal yönetim ilkelerine uyum ve sektörel durum vb. gibi hususlar göz önünde bulundurularak yapılacaktır.¹⁶⁶

Kredi maliyetini etkileyecek anahtar faktörlerin başında firma derecelendirme notu, risk ağırlıklandırma kapsamında belirlenen risk ağırlığı, banka içsel derecelendirme notu, kullanılan kredi türü, teminat kalitesi vb. hususlar gelmektedir. Derecelendirme notuna sahip olmayan veya düşük derecelendirme notuna sahip firmalar ya kredi alamayacak veya daha yüksek teminat vermek ve/veya daha yüksek faize ve finansman maliyetine katlanmak durumunda kalacaktır Dolayısıyla Basel II sürecinde farklı faiz oranları ile finansman sağlama durumu uygulamada gözlenecektir. Aynı firmanın farklı bankalarca farklı kredibilite sağlama durumu ortadan kalkacak, aynı derecelendirme notuna tüm bankalarca aynı faiz ve aynı finansman koşulları uygulanacaktır. Ya da buna aykırı davranan ve riski üstlenen banka kendi sermayesini riskli kredi tutarı kadar artırmak durumunda kalacaktır. Basel II ile derecelendirme kuruluşları büyük hayatiyet kazanmaktadır. Bu kuruluşlar deyim yerinde ise daha önce tüm bankalarda bulunan kredi istihbarat ve kredi analiz bölümlerinin yerine geçmektedir. KOBİ'lerimiz açısından Basel II kapsamında bir derecelendirme notuna sahip olmanın çeşitli avantajları olacaktır. Bunlardan bazıları aşağıdakiler gibidir.¹⁶⁷

Düşük kaynak maliyetiyle fon temini, kurumsal yatırımcıları teşvik suretiyle finansman olanaklarının artması, alternatif fon kaynaklarına ulaşılabilmesini temin, planlama yapılabilmesinin mümkün kılma, piyasadaki cesamet açısından nispeten küçük ve önemli yer tutmayan firmaların finansman sağlayabilme olanaklarının genişlemesi,

¹⁶⁶ Aksoy, s86

¹⁶⁷ Aksoy, s86

şirketlerin kalite ve kontrol ve kurumsal yönetim sistemlerinin geliştirilmesinde itici güç sağlama, iç dış piyasalar için ihtiyaç duyulan firmayla ilgili bilgilerin sağlanabilmesi ve şirket tanınırlığının artması vb.¹⁶⁸

Operasyonel anlamdaki temel derecelendirme süreci şöyle işlemektedir. İlk olarak KOBİ'ler, yetkilendirilmiş derecelendirme kuruluşlarına, derecelendirme notlarının belirlenmesi talebiyle başvuracaklardır. Kuruluşun derecelendirme işini kabul etmesi durumunda, yapılan başvuruya dayalı olarak takibeden işlemler ilgili kredi derecelendirme kuruluşunda çalışan ve KOBİ'nin içinde yer aldığı sektöre hakim uzmanlardan ve analistlerden oluşan bir ekibin yönlendirmesiyle devam eder.¹⁶⁹

Derecelendirmede, işletmeye ilişkin olarak çok çeşitli nicel (firma riskine yönelik finansal analizler) ve nitel değerlendirmeler (iş analizleri) gerçekleştirilir. Firma riskine yönelik finansal analiz kapsamında, UFRS uyumlu bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu ve diğer finansal tablolar ve açıklayıcı notlar ışığında finansal durum ve mali yeterlilik, borç ödeme durumu, bilanço içi ve dışı risk profili, öz kaynak durumu, karlılık gibi hususlar ele alınır. Nitel değerlendirmeler kapsamında ise faaliyet çevresi, hissedarlar ve üst düzey yöneticilerin geçmişi, yönetim yapısı, sahiplik ve destek, yönetim politikaları ve stratejiler, kurumsallaşma derecesi, ürün, hizmet, dış ticaret, sektör payı, muhasebe sistemi, finansal raporlama, iç kontrol sistemi ve etkinliği gibi çok çeşitli hususlar dikkate alınır.¹⁷⁰

Kredilendirme işlemine geçilebilmesi için işletmeye ve dış kaynaklardan elde edilecek doğru, güvenilir, şeffaf ve kaliteli bilgilere ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin bir kısmı derecelendirme başvurusunda bulunan işletme tarafından karşılanırken, genel ekonomik koşullar vb. gibi diğer bir kısmı ise işletmenin kontrolü dışındadır ve dışsal olarak belirlenir. Belirlenemeyen ve/veya belirsizlik içeren her husus, kredi derecelendirmesinde riski artırıcı bir unsur olarak nitelendirilir.¹⁷¹

İlgili uzman tarafından derecelendirme başvurularında işletmenin son üç yılma ait (bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu, kar dağıtım tablosu, kar dağıtım tablosu faaliyet raporları, bağımsız denetçi raporları, vergi levhası, imza sirkülerleri, vergi ve tescile ilişkin diğer mali, idari nitelikteki bilgiler, firmanın ana sözleşmesi, ortaklı yapısı

¹⁶⁸ Aksoy, s86

¹⁶⁹ Aksoy, s87

¹⁷⁰ Aksoy, s87

¹⁷¹ Aksoy, s87

ve şirket organizasyon durumu, şirket genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarına ve kararlarına ait kayıt ve dokümanlar, ortak ve idarecilere ilişkin bilgi, şirketin finansman ve kredi yapısı vb. diğer bilgiler olmak üzere) bilgi ve belgeler talep edilecek, bahse konu istenen tüm bilgi ve belgenin teslim edilmesiyle süreç ciddi manada başlatılmış olacaktır.¹⁷²

Şirkete ilişkin bilgi ve belgelerin yanı sıra derecelendirme kuruluş tarafından işletme yöneticileriyle yapılan bilgilendirme toplantıları akabinde, firmaya ilişkin olarak dış kaynaklardan elde edilen ve finansal tablo kapsamında olmayan diğer ek bilgiler de (sektör, rakipler, faaliyetlere ilişkin bütçe ve gerçekleşme durumları, politikalar, stratejiler, finansman politikaları ve alternatifleri vb.) toplanır. Derecelendirme şirketi bünyesindeki yetkili komite toplanan bilgi ve belgeler üzerinde gerekli incelemeyi yaptıktan sonra, başvuruda bulunan şirketin derecelendirme notunu tespit eder. Saptanan kredi derecesi yayınlanmadan önce ilgili firmaya bildirilir. Kredi notuna itiraz, geçerli bilgi ve belgeye dayanmak kaydıyla mümkündür. En sonunda ilgili kredi derecelendirme kuruluşunca, tespit edilen kredi notu açıklanır.¹⁷³

5.1.2.7 Teminatlar

Basel I uzlaşısında kabul edilen teminatlardan farklılaşmalar olmakla birlikte, Basel II’de teminat yaklaşımında önemli değişiklikler bulunmamaktadır.

Basel I uzlaşısında kabul edilen teminatlar;¹⁷⁴

- Nakit
- Hazine kefaleti
- Hazinece veya Hazine’nin kefaletiyle çıkarılan menkul kıymetler.
- OECD ülkeleri merkezi yönetimleriyle merkez bankalarının kefaleti,
- OECD ülkeleri merkezi yönetimleriyle merkez bankalarınca yada kefaletleriyle ihraç edilen menkul kıymetler,
- Bankaların kendi ihraç ettikleri menkul kıymetler
- OECD ülkeleri bankalarının mukabil kefaletleri,

¹⁷² Aksoy, s87

¹⁷³ Aksoy, s88

¹⁷⁴ Garanti Bankası,s17

-OECD ülkelerinin bankalarınca veya kefaletleriyle ihraç edilen menkul kıymetler,

-OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarına verilen veya aracı kurumların kefaleti veya garantisi,

-İkamet amacıyla kullanılan gayri menkullerin birinci derece ipoteği

-Belediye sınırları dahilinde tapulu arsa ile gayri menkullerin birinci derece ipoteği,

-2. veya 3. dereceden tesis edilmiş ipotekler

Basel II standart yöntemde kabul edilen teminatlar,¹⁷⁵

-Nakit, mevduat sertifikası, vb..

-Altın

-Borçlanmaya temsil eden M.K. :

-İyi derece almış

-Derecelendirilmemiş(belli şartlar dahilinde)

-Temel bir endekse dahil hisse senetleri

-Belli şartları taşıyan yatırım fonları

-Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri

-Belli ilave şartları taşıyan yatırım fonları

Bu risk azaltıcı unsurları tablo şekline getirecek olursak ; ¹⁷⁶

¹⁷⁵ Garanti Bankası,s17

¹⁷⁶ Sargon,s20

Tablo 12. Risk Azaltıcı Teminatlar

TEMİNAT TÜRLERİ	Basel II Risk Ağırlığı (%)
➤ Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası	0
➤ Altın	0
➤ Belli şartları taşıyan borçlanma senetleri	İhraç eden firmanın ratingine göre
➤ Ana endekste (IMKB 100 gibi) hisse senetleri	İhraç eden firmanın ratingine göre
➤ Yatırım fonları	Fonun içinde bulunan enstrüman tipine göre
➤ Ana endeks dışında, fakat organize piyasalarda işlem gören senetler	Ratinge göre
➤ Ana endeks dışında, fakat organize piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar	Fonun içinde bulunan enstrüman tipine göre
➤ Taşınmaz mal ipoteği	İkametgah amaçlı % 35 Ticari amaçlı % 50
➤ Belli şartları taşıyan garanti (A- ve üzeri ratinge sahip firmalar, tüm kamu ve banka garantileri) ve kredi türevleri	Ratinge göre

KAYNAK: Ali Ulvi Sargon, **Basel II Sermaye Uzlaşısı**, T. Halk Bankası Seminer Sunumu,s20

Görüldüğü gibi çek/senet benzeri ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminat tipi mevcut uygulamada da olduğu gibi, Basel II standart yöntemde de dikkate alınmamaktadır. Basel II gelişmiş yöntemin bir avantajı daha geniş teminat yapısının olmasıdır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan ve mevcut uzlaşıda dikkate alınmayan teminat türleri ülke kararına göre gelişmiş yöntemde teminat olarak kabul görecektir. Bu nedenle Basel II teminatları içinde yer almasa da çek/senet gibi teminatlar bankalar açısından kredi kullandırılmasında kabul edilen teminatlar olmaya devam edecektir.¹⁷⁷

5.2. FİNANSAL ANALİZİN BANKA VE KOBİLER AÇISINDAN ÖNEMİ

Basel II ile birlikte kredi kullanan KOBİ'lerin risk değerlemesi belli kurallar ve standartlar çerçevesinde yapılacağından firmalar ticari faaliyetleri ile ilgili kayıtlarını gerek teminat koşulları gerekse kullanacakları kredinin maliyeti açısından gerçekçi tutmak durumunda kalacaklardır. Söz konusu değişim bir alt yapı maliyetini de

¹⁷⁷ Garanti Bankası,s17

beraberinde getirdiğinden krediye ihtiyaç duyulduğunda yüksek maliyetler ve zaman kaybı yaratacak simultane bir değişim yerine planlı bir yaklaşımla zaman içinde ticari faaliyetlerinin şeffaflık anlayışı içinde kayıt altına alınması konusunda çaba harcanması gerekmektedir.¹⁷⁸

Basel II kapsamında yapılan ve yapılacak düzenlemeler kredi talep edenler açısından da yeniden yapılanmayı gerektirecektir. Özellikle finansal bilgi sistemlerinin bu yeniden yapılanma içinde yeri çok daha önemli olacaktır. Firma notu iyi olanın daha düşük maliyetle borçlanması olanağı iyi derece alma çabalarını teşvik edecek, dolayısıyla kurumsallaşma açısından toplam kaliteyi yükseltecektir.¹⁷⁹

Basel II kriterlerinin getirdiği en önemli husus olan risk odaklı yönetim yaklaşımı, KOBİ'lere verilecek olan kredilerin tahsisi ve kredi fiyatlandırmasında derecelendirme notu ve teminat türlerine göre verilmesi esasında oluşmaktadır.

Bankalar derecelendirme diğer bir ifade ile rating hesaplamalarında firmaları iki temel yönden inceleyeceklerdir: Bunlardan birincisi finansal kriterler ikincisi ise niteliksel kriterlerdir.

Finansal kriterler, firmanın mali tabloları, bilanço ve gelir tablosundan oluşturulan oranlar ve değerlerdir. Bu tablo ve oranlardan rating verilmesinde öne çıkanlar öz sermaye yeterliliği, faaliyet karı, net işletme sermayesi yeterliliği ve verilerin şeffaflığıdır.

Finansal Kriterler denilince;

-Denetlenmiş Mali Tablolar

-Finansal rasyolar (Büüklük, karlılık, borç ödeme gücü, finansal yapı oranları, faaliyet rasyosu, devir hızları reel büyüme oranları gibi) anlaşılır.

Bu kriterden mali tabloların denetimi konusu, bağımsız denetimin kapsamına girmektedir ki, bu da yalnızca sermaye piyasası mevzuatına tabi halka açık şirketler ve diğer kurumların dışında küçük işletmelerin de genel kabul görmüş denetim ilke ve standartları çerçevesinde bağımsız denetim şirketlerince denetlenmesi anlamına gelir. Bilindiği üzere bağımsız denetim kapsamında hazırlanacak mali tabloların da uluslar

¹⁷⁸ <http://www.abank.com.tr/pages.aspx?pgID=81> (Erişim tarihi 30/12/2007)

¹⁷⁹ Doyrangöl s.362

arası muhasebe standartlarına (veya bunlarla tam uyumlu bir şekilde hazırlanmış Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun Standartlarına) uygun olarak düzenlemesi gerekir.¹⁸⁰

Niteliksel kriterler, yönetici, ortaklar ve firmayla ilgili firmanın kredibilitesini ölçen faktörlerdir. ¹⁸¹Bunu biraz daha açmak gerekirse, firmanın risklilik seviyesi/ kredibilitesi sadece firmanın finansal verilerinden değil, firmanın riskleri yönetme şekli, stratejisi de dikkate alarak hesaplanmalıdır. Bu hususlar niteliksel kriterler çerçevesinde, her bankanın kendi kredi deneyimleri, faaliyetlerine ilişkin öncelikleri gibi konular dikkate alınarak belirlenmektedir.¹⁸²

Niteliksel Kriterler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kurumsal yönetim ilkelerine uyum
- Yönetimin tecrübe ve iş becerisi
- Firmanın yapısı ortakların durumu
- Firmanın yıllar içinde gelişimi/ büyümesi
- Sektördeki konumu, rekabet gücü

KOBİ'lerin finansal durumlarıyla yakından ilgilenen çok çeşitli çıkar grupları söz konusudur. KOBİ yöneticileri, hisse senedi yatırımcıları, banka benzeri kredi kurumları ve hatta vergi daireleri KOBİ'lerin finansal durumlarıyla ilgilenen gruptan sadece bir kaçıdır. Yatırımcılar için yatırım kararının , kreditorler için ise kredi kararlarının sağlıklı bir şekilde oluşmasında finansal analize konu olan işletmenin karakteri, sektör içindeki yeri, ürünlerin pazar konumları, finans sektörü ve ilişkide bulunduğu diğer işletmelerle olan ilişkileri vb. bilgilerin yanı sıra, finansal bilgilerinin incelenerek değerlendirilmesi önemli ölçüde etkili olmaktadır. Bu nedenlerle, KOBİ'lerin finansal analizinin yapılması, ilgili gruplar açısından sağlıklı bir yatırım kararının alınmasında önemlidir.

İşletmelerdeki sürekli büyüme arzusu, sermaye piyasalarının gelişmesi, banka ve benzeri kredi kurumlarının risklerini minimize etme istekleri ve vergi kanunlarının

¹⁸⁰ Doyrangöl s.362

¹⁸¹ Garanti Bankası,s19

¹⁸² Garanti Bankası,s22

gereken şekilde uygulanabilmesinin temini finansal tabloların geniş ölçüde kullanılmasına bu da finansal analizin öneminin artmasına sebep olmuştur. Örgütler ve bireyler diğer bir ifadeyle işletmeyle ilgili çıkar grupları, söz konusu işletmeyi mali tablolarının finansal analizi yolu ile kısmen de olsa değerlendirebilirler. KOBİ yöneticileri de mali tabloların, işletme ve kendi yönetim teknikleri hakkında fikir veren birer rapor olduğunu bilirler. Analizlerden elde edilecek sonuçlar, diğer bilgilerle birlikte KOBİ planlaması ve denetiminin çeşitli dallarında kullanılır. Ayrıca mali tablo analizleri finansal verilerin birbirleriyle ne dereceye kadar ne kadar ilişkili olduğu konusunda da bilgi verir.

Finansal analizin amacı, işletmelerle ilgili olarak aşağıdaki bilgileri sağlamaktır.¹⁸³

- İşletmenin likitide durumu,
- İşletmenin karlılık durumu
- Sermaye yapısı
- Aktiflerin kullanım durumu
- İşletme hakkında önemli trendler

Analiz, inceleme konusu işletmenin kendisi tarafından yapıldığında “iç finansal analiz”, işletme dışı kişi yada kuruluşlarca yapıldığında ise “dış finansal analiz” olarak adlandırılır. İçsel analiz, planlama ve kontrol bilgilerini çeşitli kararlar için işletme yönetiminin emrine sunar. Dışsal analize ilgi duyanlar ise, işletme ortakları, işletmeyi satın almak yada işletmeye iştirak etmek isteyen yatırımcılar, alacaklılar(bankalar, satıcılar, alıcılar), rakip işletmeler, sendikalar¹⁸⁴

¹⁸³ Ceylan, s18

¹⁸⁴ Berk , s37

Finansal analiz, yönetim açısından;¹⁸⁵

- İşletmelerin faaliyetlerinde etkinlik ve başarısını ölçmede,
- İşletmelerin ana ve ikincil hedeflerine ulaşp ulaşmadığını saptamada,
- Hedefe varılamamışsa nedenlerini araştırmada,
- Geleceğe ait planlar hazırlamada,
- Üretilcek mal yada hizmetlerin, üretim miktarı, bileşimi ve izlenilecek fiyat politikası konularında karar almada,
- İşletmenin varlığını tehlikeye düşürmeden, yükümlülüklerini yerine getirip getirememeye gücünün olup olmadığını belirlemede,
- İşletme faaliyetlerinin kontrol ve denetlemede,
- İşletme faaliyetlerinin her evresinde doğru ve düzeltici kararlar alınmasında hayati önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, KOBİ'ye fon sağlayan finans kurumlarıyla KOBİ'lere yatırım yapacak kurum ve bireyler, KOBİ'lerdeki işletmelerin finansal yapısını en iyi şekilde onların mali tablolarını izleyerek değerlendireceklerdir.

KOBİ ile çalışan kredi kurumları düzenli aralıklarla KOBİ'lerin finansal yapısını inceler ve kredi değerlendirmesi yaparlar. KOBİ'lerdeki işletmelere kaynak sağlayan tahvil yada hisse senedi yatırımcıları da gerek kendileri gerekse uzman kuruluşlardan yararlanarak KOBİ'lerin mali yapısını kontrol ederler. Bu tablolar onlara KOBİ'lerin gelecekteki başarısını tazmin etmede önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

5.3. KOBİ MALİ TABLolarının DEĞERLENDİRİLMESİ VE TFRS STANDARTLARINA GÖRE YAPILMASI GEREKEN DÜZENLEMELER

Bir işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları incelenir ve değerlendirilirken, işletmenin finansal tablolarında görülen rakamlardan çok, bilanço ve

¹⁸⁵ Öztin Akgüç, Finansal Yönetim, 7.Basım.İstanbul:Muhasebe Enstitüsü Yayınları,1998,s19

gelir tablosunda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlı olmakta, bu nedenle finansal analizde, oranlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır.¹⁸⁶

Mali tablolardan oluşturulan finansal veriler genellikle gruplanır.

Bu gruplamalar kural niteliğinde olmayıp bazı örneklerine aşağıda yer verilmiştir;¹⁸⁷

- Büyüklik,
- Karlılık,
- Reel büyüme oranları
- Likidite,
- Borç ödeme kapasitesi,
- Mali yapı oranları/borçluluk,
- Faaliyet ve devir hızı,

Bu gruplara ilişkin bazı rasyo ve verilere ilişkin örnekler aşağıdadır;¹⁸⁸

Büyüklik,

- Net Satışlar
- Öz Kaynaklar

Karlılık,

- Dönem Karı/Öz Kaynaklar
- (Faaliyet Karı-Finansman Gideri)/Net Satışlar

Reel Büyüme Oranları

- Net İşletme Sermayesi

¹⁸⁶ Özdemir, s33

¹⁸⁷ Garanti Bankası,s20

¹⁸⁸ Garanti Bankası,s20

-Faaliyet Karı

Likidite Rasyoları,

-Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

-Net İşletme Sermayesi/ Kısa Vadeli+Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Borç Ödeme Kapasitesi

-(Faaliyet Karı-Finansman Gideri) / (Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar)

-Dönem Karı / (Kısa Vadeli + Uzun Vadeli Banka Kredileri)

Mali Yapı Oranları / Borçluluk

-Öz Kaynak/ Aktif Toplamı

-Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Öz kaynaklar

Faaliyet Ve Devir Hızı

-Satılan Malın Maliyeti / Stoklar

-Net Satışlar / Stoklar

Basel II ile beraber, KOBİ'ler de uluslararası muhasebe standartları setine ve UFRS paralelinde hazırlanan ulusal finansal raporlama setine uyum önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, derecelendirmede de özel önem taşıyacak olan bu hususa yönelik farkındalık seviyesinin en üst seviyede olması önem taşımaktadır. Kaldı ki bu durum 2008 yılı içinde yasalararak yürürlüğe girmesi beklenen yeni TTK tasarısında da açıkça vurgulanmaktadır. Tasarı, TMSK'yı ulusal standartların konulmasında tek ve münhasır yetkili kurum olarak kabul ederek buna uygun tekel yetkileri vermiş ve işletmelerimiz tarafından TMSK'ca yayınlanan UFRS ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) ve Kurulun bu konuda getireceği tüm düzenlemelere istisnasız tam uyum sağlanmasını öngörmüştür.¹⁸⁹

Ayrıca, kur riski, faiz riski ve açık pozisyon gibi risklerin etkin olarak yönetilmesi de gündeme gelebilecektir. Basel II sürecinde derecelendirme yaptırmak

¹⁸⁹ Aksoy, s93

isteyen firmalar yeterli öz sermayeye sahip olmaya çalışmaları, öz sermaye yapılarını güçlendirmeli, kar dağıtımından ziyade karın sermaye ilavesi yolunu tercih etmeli ve mümkünse aynı sektördeki benzer faaliyet icra eden dağınık irili ufaklı şirketlerin birleştirilerek yeterli öz sermaye yapısına sahip tek bir firma hedeflenmelidir. Böylece güçlü öz sermaye yapısına sahip tek bir firmanın daha yüksek derecelendirme notuna ve dolayısıyla daha ucuz kredi maliyetiyle finansman sağlaması mümkün olabilir.¹⁹⁰

Basel II ile beraber, KOBİ'ler başta olmak üzere tüm işletmelerde finansal raporlama sürecinin ve finansal raporlamanın şeffaflığı, özel önem kazanmıştır. Skandalların oluşumunda, finansal raporlama sürecinde şeffaflığın sağlanamamış olması nedeniyle bu konu özel bir önem kazanmıştır. Dolayısıyla, KOBİ'ler başta olmak üzere tüm işletmelerimizin eski alışkanlıklarını bir kenara bırakarak, şeffaf bir finansal raporlama sürecine kendilerini hazırlamaları önem arz etmektedir. Skandallar sonrası ABD'de çıkarılan Sarbanes-Oxley yasası ile beraber UDS, UFRS, AB düzenlemeleri ve ulusal düzenlemelerde şeffaflık konusuna özel bir önem verilmeye başlanmıştır. Benzer şekilde yeni AB 8.Direktifinde de finansal raporlamadaki şeffaflığa özel bir önem verilmiş ve işletmelerin web sayfalarında yayınlanmak üzere şeffaflık raporunun hazırlanması öngörülmüştür. Bu nedenle bu konuya özel önem verilmesi gerekmektedir.¹⁹¹

TFRS Standartlarına göre bilanço ve gelir tablosunda yapılması gereken düzeltme kalemleri genel hatlarıyla aşağıda gösterilmiştir;

-Hisse senetlerinin İMKB kapanış fiyatları esas alınarak hesaplanan dönem sonu değeri ile düzeltilmesi

-Ticari alacaklarının ortalama tahsil vadesine ve dönem sonu geçerli faiz oranlarına göre reeskonta tabi tutulması

-Stoklarda tahmini satış değerleri tespiti yapılabiliyor ise değer düşmelerinin hesaplanarak düzeltilmesi

-Sabit Kıymetler kalemlerinde ekonomik ömrünü tamamlamış olanlar var ise değer düşmelerinin yapılması ve amortisman hesaplamaları

¹⁹⁰ Aksoy, s94

¹⁹¹ Aksoy, s94

-Ticari borçlarının ortalama ödeme vadesine ve dönem sonu geçerli faiz oranlarına göre reeskonta tabi tutulması

-Tahvillerin nominal değerleri, yıllık faiz ödeme oranları ve ihraç tarihinde piyasada geçerli olan faiz oranlarına göre dönem sonu değerlerine getirilmesi

-Güncel vergi oranlarına göre vergi hesaplamalarının yapılarak çıkan kardan düşülmesi

5.4.UYGULAMA

Firma incelemelerinde genel olarak kullanılan finansal oranların gösterilmesinden önce niteliksel kriterler açısından firma istihbaratının yapılmasını kısaca inceleyelim;

-Firmanın Tanıtılması: Firmanın unvanı, faaliyet konusu, merkezi, adresi, telefon ve faks numaraları, şubeleri, kuruluş tarihi, müddeti, uyuğu, ticaret sicil numarası, vergi dairesi ve numarası, mali tabloların onaylı olup olmadığı

-Ortak ve Yöneticilerin Tanıtılması: Firma ortaklık yapısı ve hisse oranları, yöneticilerin tahsil durumu, yaşı, görevi

-Kuruluş ve Değişiklikler Hakkında Bilgi: Şirketin ilk kuruluşundan başlayarak tüm hisse devri, adres değişikliği, unvan değişikliği, sermaye değişikliği hakkında ticaret sicil gazete bilgileri

-Firma, Ortaklar ve Yöneticilerin Moraliteleri: Firma ve ortakları adına protestolu senet, karşılıksız çek ve icra kaydının olup olmadığı

-İş Kabiliyeti ve İşinde Başarı Derecesi: Yıllar itibari ile net satışları ve kar/zararı

-Yapmakta Olduğu İş Hakkında Bilgiler: Yapmakta olduğu iş nedir, ne zamandan beri yapmaktadır, iş kolunun genel olarak piyasa durumu, sanayici ise ürettiği malın cinsi ve piyasa durumu, ithalat ve ihracatçı ise ihracat ve ithalatın yapıldığı ülkeler, yapılan ihracat ve ithalatın tutarları, inşaat veya taahhüt işi ile iştigal ediyorsa müteahhitlik karnesi, şimdiye kadar yapmış olduğu ve halen yapmakta olduğu işler hakkında bilgi,

-Firma İştirakleri ve Bağlı Ortaklıklar Hakkında Bilgiler: Firmanın iştirak ettiği ve/veya bağlı ortaklıkları var ise bu firmalar ile ilgili bilgiler

-Gayrimenkuller Hakkında Bilgiler: Firma ve ortaklarına ait gayrimenkullere ait bilgiler

-İşletme Varlıkları Üzerinde Takyidatlar Olup Olmadığı: Mevduat rehni, alacağın temliki, alacak rehni, emtia rehni, araç rehni, işletme rehni, diğer menkul rehinler

-Yıl Sonu ve Ara Dönem İtibariyle Merkez Bankası Kredi Risk Durumu: Nakdi ve gayri nakdi kredi limitleri, riskleri, faiz reeskont komisyonları, faiz tahakkukları ve temerrüt faizleri bilgileri,

-Firma Kayıtlarının Merbank Kayıtları ile Uyumlu Olup Olmadığı: Merbank kayıtlarından alınan risk bilgilerinin firma muhasebe kayıtlarında yer alıp almadığının kontrolü

-Firmanın Mevcut Yatırım Teşvik Belgeleri ve Yatırımları Hakkında Bilgi: Firmanın yatırım teşvik belgesi olup olmadığı ve yapmakta olduğu yatırımlar hakkında bilgi alınması

Niteliksel kriterler açısından yapılacak firma istihbaratının olumsuz çıkması halinde Finansal kriterler yönünden çalışma yapılmasına gerek kalmadan firmanın kredi başvurusu reddedilecektir. Bu yüzden de niteliksel kriterler çok önem arz etmektedir.

Finansal Kriterler yönünden örnek bir mali tabloların ve bu tablolar üzerinden finansal rasyoların incelenmesi, Basel II kriterlerine göre değerlendirerek firmanın yapması gereken çalışmalara örnekler vereceğiz.

XXX ŞİRKETİ ÖRNEK BİLANÇO TABLOSU

I-DÖNEN VARLIKLAR		1.793.045,67
A.HAZIR DEĞERLER	1.233.917,21	
B.MENKUL MALLAR	0,00	
C.TİCARİ ALACAKLAR	217.946,07	
D.DİĞER ALACAKLAR	22.466,76	
E.STOKLAR	316.230,61	
F.YILLARA YAYGIN İNŞ.VE ONARIM MALİYETLERİ	0,00	
G.GELECEK AYLARA AİT GİD.GEL.TAHAKKUKLARI	0,00	
H.DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	2.485,02	
II-DURAN VARLIKLAR		731.129,06
A.TİCARİ ALACAKLAR	0,00	
B.DİĞER ALACAKLAR	0,00	
C.MALİ DURAN VARLIKLAR	0,00	
D.MADDİ DURAN VARLIKLAR	102.240,88	
E.MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	568.716,53	
F.ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR	0,00	
G.GELECEK YILLARA AİT GİD.GEL.TAHAKKUKLARI	60.171,65	
H.DİĞER DURAN VARLIKLAR	0,00	
AKTİF TOPLAMI (VARLIKLAR)		2.524.174,73

I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		1.245.519,92
A.MALİ BORÇLAR	743.787,73	
B.TİCARİ BORÇLAR	437.038,15	
C.DİĞER BORÇLAR	0,00	
D.ALINAN AVANSLAR	55.008,20	
E.YILLARA YAYGIN İNŞ.VE ONARIM HAKEDİŞLERİ	0,00	
F.ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	6.045,60	
G.BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	3.640,24	
H.GELECEK AYLARA AİT GEL. VE GİD. TAHAKKL.	0,00	
I.DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		962.594,80
A.MALİ BORÇLAR	617.323,04	
C.DİĞER BORÇLAR	345.271,76	
III-ÖZ KAYNAKLAR		316.060,01
A.ÖDENMİŞ SERMAYE	100.000,00	
B.SERMAYE YEDEKLERİ	26.388,32	
C.KARYEDEKLERİ	158.650,09	
D.GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	0,00	
E.GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI(-)	0,00	
F.DÖNEM NET KARI (ZARARI)	31.021,60	
PASİF TOPLAMI (KAYNAKLAR)		2.524.174,73

XXX ŞİRKETİ ÖRNEK GELİR TABLOSU

A.BRÜT SATIŞLAR	2.205.593,47
B.SATIŞ İNDİRİMLERİ	133.677,98
C.NET SATIŞLAR	2.071.915,49
D.SATIŞLARIN MALİYETİ	1.458.312,19
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	613.603,30
E.FAALİYET GİDERLERİ	418.830,63
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	194.772,67
F.DİĞER FAAL.OLAN GELİR VE KARLAR	200,40
G.DİĞER FAAL.OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	2.498,20
H.FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	157.720,04
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	34.754,83
I.OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	14.853,91
J.OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	8.665,39
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	40.943,35
K.DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK.KARŞ.(-)	-9.921,75
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	31.021,60

LİKİDİTE ORANLARI	2006	Standart Oran ¹⁹²
CARİ ORAN=Dönen Varlıklar/ KVK	1,44	1,50
LİKİDİTE ORANI= Dönen Varlıklar -Stoklar / KVK	1,19	1,00
NAKİT ORANI= Hazır Değerler + Menkul Kıymetler / KVK	0,99	0,20
MALİ YAPI ORANLARI		
Kaldıraç Oranı= Yabancı Kaynaklar Toplamı / Pasif Toplam	0,88	0,50
KVK / Pasif Toplam	0,49	0,15
UVK / Pasif Toplam	0,38	0,35
Öz kaynaklar / Pasif Toplam	0,13	0,50
Toplam Yab.Kaynaklar / Özkaynaklar	6,99	0,50
VERİMLİLİK (FAALİYET) ORANLARI		
Stok Devir Hızı= Satışların Maliyeti / Ort. Stok	4,61	6,00
Stok Devir Süresi = 360 / SDH GÜN OLARAK	78	60,00
Alacak Devir Hızı = Net Satışlar / Ort. Tic.Alacaklar	1,85	7,00
Alacakların Ort. Tah.Süresi= 360/ ADH GÜN OLARAK	195	52,00
Aktif Devir Hızı = Net Satışlar / Aktif Toplam	1,04	1,00
KARLILIK ORANLARI		
Brüt Satış Karı / Net Satışlar	0,30	0,15
Faaliyet Karı / Net Satışlar	0,09	0,12
Dönem Karı / Net Satışlar	0,02	0,05
Dönem Karı / Aktif Toplamı	0,02	0,04
Dönem Karı / Öz kaynaklar	0,13	0,10

¹⁹² Standart Oran: Firma faaliyet alanına ve sektörüne göre değişiklik gösterir.

LİKİDİTE ORANLARI

Bu oranlar, işletmelerin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmede kullanılır. Kredi çalışmalarında likidite oranları çok bozuk olan işletmelerin rating notu düşük çıkacağından kredi teminatları ve kredi maliyeti artış gösterir.

	1,
Cari Oran	44

İdeal oran 1,5 ve üstüdür. Firmanın oranı ideal orana yakındır. Ticari alacaklarının devir hızı ile stoklarında sorunu yok ise borç ödeme gücü kuvvetlidir.

Likidite Oranı	1,19
----------------	------

İdeal oran 1 ve üstüdür. Bu oran kabul edilen oranın üstünde olmasına karşılık ticari alacaklar kaleminin kalitesine (alacaklarının içersinde şüpheli alacak olup olmadığı, alacaklarının çok sayıda firmadan oluşup oluşmadığı, belirli dönemler itibari ile stabil giden alacak kalemleri olup olmadığı gibi) ve alacak devir hızına dikkat edilmesi gerekmektedir.

	0,
Nakit Oranı	99

İdeal oran 0,20 ve üstüdür. Bu oran firmanın çok fazla olarak likit durumda durduğunu göstermektedir. Başarılı bir işletme yönetiminde bu oranda likit durulmaması gerekmektedir. Örneğimizde işletmenin hazır değerlerinin K.V.Y.K.'lar ile aynı boyutta olduğu görülmektedir. Hazır değerlerin dağılımında alınan çekler genel tutarın içersinde az yer tutuyorsa oranın yüksek çıkmasından işletmenin rating notu olumsuz etkilenmez. Ancak alınan çekler hazır değerlerin yüksek miktarını teşkil ediyor ise bu tutar ticari alacaklar ile birleştirilerek değerlendirmeye alınır. Alınan çeklerin ticari alacaklar ile birlikte değerlendirilmesinde işletmenin alacaklarının devir hızını düşürecek ve alacakların ortalama tahsil sürelerini uzatacaktır.

MALİ YAPI ORANLARI

İşletmenin mali yapısını ortaya koyan oranlardır. Şöyle ki varlıkların ne oranda öz kaynaklarla ne oranda yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösterir. Bu oranlar işletmelerin öz kaynak yeterliliğini gösteren oranlardır. Yine bu oranların rating notu hesaplamada çok önemli bir yeri vardır.

	0,
Kaldıraç Oranı	88

İdeal oran 0,50 ve altıdır. Örneğimizde firma %88 yabancı kaynaklarla finanse edilmektedir. Firma aktif büyüklüğüne ve cirosuna göre öz kaynak yetersizliği içinde olup rating notu düşük çıkacaktır. Bu yüzden de BASEL II kriterlerine göre öz kaynak artırımı yapmadığı takdirde kredi bulmakta zorlanacak ve/veya maliyeti ve teminatlandırması çok yüksek çıkacaktır.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar/Pasif Toplamı	0,49
---	------

İdeal oran 0,15 ve altıdır. Örneğimizde ki işletme yatırımlarının borçlanmasını kısa vadeli yaptığı görülmektedir. Başarılı bir tüccar yatırımlarını bu oranda kısa vadeli kaynaklarla yapmamalıdır. Ülkemizde KOBİ'lerimizin genel anlamda yaptığı ve/veya yapmak zorunda kaldığı durum; yatırımlarını kısa vadeli fonlarla karşılamalarıdır. Bu durumda satışlarında kendisinden ve/veya ülkenin genel ekonomik yapısından ve/veya uluslararası piyasalardan kaynaklanan düşmeler yaşamaya başladığında kısa vadeli yabancı kaynaklardan dolayı çok zor duruma düşmekte, uzun yıllar büyük çabalarla getirdiği işini bu planlama hatası nedeniyle hemen kaybetme riskiyle karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle de bankalar rating notlarını hesaplarken bu oranlara ve işletmenin yıllar itibari ile satışlarında ki artış seyrine göre olumlu yada olumsuz not vermektedir. Örneğimizdeki işletmenin kısa vadeli kredilerini teminat değişiklikleri ile uzun vadeliye dönüştürme çalışması yapmak zorundadır.

FAALİYET ORANLARI

Bu oranlar işletmenin sahip olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandığı iktisadi kıymetlerini ne ölçüde etkin kullanıldığını ifade eder.

Stok Devir Hızı

4,61

İdeal oran 6' dır. Firmanın stok devir hızı ideal orana yakın olup, satın alma ve satışları yönünden çok fazla problemi gözükmemektedir. İdeal stok devir günü olan ortalama 60 güne göre firma 78 gün stok devir hızında çalışmaktadır.

1,

Alacakların Devir Hızı

85

İdeal oran sektörlere ve ülkenin içinde bulunduğu konjonktürel duruma göre değişmekle birlikte 7' dir. Örneğimizdeki işletmede alacakların devir hızı 1,85 oranında olup, bu oran çok kötü bir orandır. İşletmenin tahsilatlarını yapmakta zorluk yaşadığı, satışlarını normalden daha uzun vadelerde yaptığı görülmektedir. Bu oran ile işletmenin kredi alması imkansız hale gelecek, kullanmış olduğu kredilerinde vadeleri dolduğunda yenilenmeme riskiyle karşı karşıya gelecektir. Bu oran genel anlamda olmaması gereken bir yapıda olup, firmanın kayıt dışı satış yaptığı, satışlarına istinaden aldığı kıymetli evrakları ortakları üzerinden şirket içine aktardığı düşünülmektedir. BASEL II kriterlerine göre firma kayıt dışı satışlarını kayıt içine almadığı takdirde banka rating notu düşük çıkacağından ya kredi kullanmakta zorluk çekecek yada teminat marjları ve/veya faiz oranı yüksekliği yaşayacağı görülmektedir.

Aktif Devir Hızı

1,04

İdeal oran 1 ve üstüdür. Ancak borçlanma yapısı yüksek işletmelerde bu oranın çok daha yüksek çıkması gerekmektedir. Aktif oranına yakın ciro ile yüksek borçlanmanın döndürülmesi çok zordur. Bu nedenle de rating notu olumsuz etkilenecektir.

KARLILIK ORANLARI

Bu oranlar işletmenin ne ölçüde etkin yönetildiği konusunda nihai bilgileri sağlar. Karlılık oranlarını değerlendirirken sektör ortalamalarına dikkat etmek gerekir.

Brüt Satış Karlılığı Oranı 0,30

İdeal oran sektörlere, firmanın imalatçı – ithalatçı ya da pazarlamacı firma olma özelliklerine değişmektedir. Örneğimizdeki firma ithalatçı ve pazarlamacı bir firma olması nedeniyle brüt satış karı oranı normaldir.

0,
Faaliyet Karlılığı 09

İdeal oran enflasyondan büyük olmalıdır. Firma yaklaşık ideal oranda kar elde etmektedir. Firma yaklaşık enflasyon ölçüsünde karlılık elde ettiği için ana faaliyet konusunda verimli olduğu söylenebilir.

Satışların Karlılığı Oranı 0,02

İdeal oran enflasyondan büyük olmalıdır. Faaliyet karlılığı oranında da görüleceği üzere yüksek finansman giderlerini de eklediğimizde ideal orana yaklaşmaktadır. Bundan da görüleceği üzere firma öz kaynak yetersizliği ile faaliyet göstermektedir.

Finansal Analizin Basel II Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi:

Basel II nin getirdiği yeniliklere göre daha etkin risk yönetimi, ratinge göre teminat ve fiyatlama açılarından örnekteki firmanın analizlerini incelediğimizde;

-Firmanın öz kaynak yetersizliği yaşadığı

-Satışlarının borçlanmasına ve aktif büyüklüğüne göre düşük olduğu

-Alacaklarının büyüklüğü ve alacak devir gününün çok yüksek olması yönünden

İncelenen firmanın derecelendirme notunun düşük çıkacağı, bu nedenle yeni kredi alamayacağı, mevcut kredilerini sürdürmekte zorlanacağı, mevcut kredileri için ilave teminat isteneceği ve kullandığı kredilerinin fiyatının artacağı kesindir. Bu durum firmanın faaliyetlerini olumsuz etkileyeceğinden gerekli önlemleri almadığı takdirde bankalardan borçlanma kabiliyetini kaybedeceğinden alternatif finansman yöntemlerini kullanması gerekmektedir.

Firma çok acil sermaye artışına gitmeli ve kayıt dışı satışlarını kayıt altına almalıdır. Doğru ve şeffaf kayıt düzeni ile güvenilir mali tablolar üretilmesi gerekmektedir.

KOBİ' lerimiz bugüne kadar gerçek kaynaklarını ve satışlarını kayıt dışında tutma alışkanlığını yeni dönemde de sürdürdüğü müddetçe finans piyasasında kaynak bulmaları tamamen imkansız hale gelecektir.

SONUÇ

Basel I in tüm bankalar için tek yöntem yaklaşımına karşın Basel II de bankalara farklı yöntem alternatifleri sunulmaktadır. Bu yaklaşım bankaların yapısı ve büyüklükleriyle uyumlu yöntemleri kullanmalarına olanak sağlayacaktır.

Basel II ile riskler daha hassas ölçülecektir. Alınan pozisyonların risklilik derecesiyle uyumlu hesaplamalar, kaynakların doğru şekilde tahsis edilmesini sağlayacaktır. Sermaye yükümlülüklerini doğru hesaplanması yerine getirilmesi sonucunda da mevduat sahiplerinin daha iyi korunması beklenmektedir.

Basel II etkin bir risk yönetimini teşkil etmektedir. Dolayısıyla öncelikle kurum çapında risk kültürünün yerleşmesine önem verilecektir.

Daha etkin risk yönetimi, riske dayalı fiyatlama sistemini getirecektir. Fiyatlamanın sadece fonlama maliyeti ve operasyonel giderler ile değil risk kavramıyla da ilişkilendirmesi, kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

Ayrıca Basel II çerçevesinde finans kuruluşların münferit sermaye yeterliliklerinin yerel otorite tarafından değerlendirilmesi, bu kurumlar üzerinde etkin gözetim ve denetimi tesis edecektir. Kamuya açıklanacak bilgilerin daha şeffaf olması sağlanacaktır.

Basel II ile birlikte rating kavramının önemi artacak ve ratingi yüksek, riskliliği düşük firmalar bu uygulamada daha olumlu etkilenebilecektir. Firmalar arasında ayırıştırma daha sağlıklı yapılacaktır.

Basel II ile birlikte kredilendirme faaliyetlerinde bazı ilave konjonktürel etkilerin ortaya çıkması beklenmektedir ve bu etkiler kullanılan ölçüm yaklaşımına ve derecelendirme sistemlerine göre de değişebilmektedir. Bu konunun bankalar, banka müşterileri ve genel ekonomi içinde olumsuz sonuçlar doğurmaması konusunda bazı alternatif politika önerileri yer almakla birlikte bu konuda uluslararası düzeyde kabul görmüş genel bir yaklaşım henüz oluşmamıştır. Bu konu denetim otoriteleri tarafından politika üretilmesini gerektiren önemli alanlardan biridir.

Bankacılık sektörü tarafından KOBİ lere kullandırılan toplam kredi hacmi, ağırlıklı olarak makro ekonomik koşullara ve bankaların fon kaynaklarının değişim imkanlarına bağlıdır. Benzer şekilde KOBİ kredilerinin ortalama maliyeti de

ekonomideki genel faiz hadlerine, bankaların fonlama maliyetlerine ve operasyonel giderlerine oldukça duyarlıdır. Basel II sonrasında bankaların fonlama maliyetlerindeki olumlu veya olumsuz değişimler ile Basel II uygulamalarına ilişkin operasyonel giderler, kredi maliyetlerine rekabet koşulları çerçevesinde yansiyabilecektir. Bu çerçevede, Basel II nin KOBİ kredilerinin hacminde ve fiyatında oluşturmaları beklenen en önemli etki risk primlerinin artması ve kredi faiz oranlarında işlemlerin risklilik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmalarının belirgin hale gelmesi olacaktır.

Türkiye’deki etkilerine daha ayrıntılı bir şekilde bakarak devam edersek; Basel I uzlaşısında, Türkiye’nin OECD ülkelerinden olması sebebiyle yabancı bankaların sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarında;

-Türk bankalarının riski % 20

-T.C Hazine riski ise % 0

risk ağırlığında değerlendirilmektedir.

Basel II standart yöntemiyle birlikte, Türkiye’nin mevcut ülke rating notu (BB-) nedeniyle, Türk bankaları ve T.C Hazine riskleri % 100 risk ağırlığında değerlendirilecektir. Ülke ratingimiz BBB yatırım yapılabilir notuna çıkarılırsa söz konusu risk ağırlığı % 50 olarak değişecektir.

Bununla birlikte, uluslararası bankalar, gelişmekte olan ülkelere veya bankalarına borç verirken yasal sermayeden ziyade ekonomik sermayelerini dikkate almaktadır. Bu nedenle de, OECD kriterinin kaldırılmasını maliyetler ve limitler açısından Türkiye üzerindeki olumsuz etkisinin sınırlı olacağı beklenmektedir.

Bunların sonucu olarak KOBİ’lerin yapması gerekenleri şu şekilde sıralayabiliriz.

KOBİ’lerin en önemli sorunu finansman sorunudur. Firmaların Basel II kapsamında uygun faaliyetle kredi talep etmeleri mali ve yönetsel yapılarında gerekli düzenlemeleri yapmaları ile mümkün olabilecektir.

KOBİ’ler açısından Basel II sonrasında avantajlı koşullar ile kredi kullanmanın en etkili yolu iyi bir ratinge sahip olmaktır. Bu amaçla KOBİ’lerin rating

sistemiyle ilgili bilgi sahibi olması ve bu sistemi besleyecek her türlü bilgiyi açık ve güvenilir şekilde sağlamaları önemlidir.

Firmaların iyi bir ratinge sahip olmaları için öncelikle mali tabloların güçlü olması gerekmektedir. İşletmelerin mali tabloları düzenli, güvenilir ve gerçeği net olarak yansıtacak şekilde olmalıdır.

Bu hususta kayıt dışı ekonomi büyük bir sorun olarak kendini göstermektedir. Kayıt dışı tüm işlemlerin kayıt altına alınması gerekmektedir.

Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi ve zamanında, güncel bilgilerin sağlanması için işletmelerin raporlama, veri tabanı, muhasebe sistemleri konularında teknoloji yatırımları yapmaları yada bu şekilde yapılmış yatırımlar varsa bunların tamamlanması gerekmektedir.

Bunlarla birlikte firmaların iyi bir ratinge sahip olmaları için her firmanın kendi bünyesinde kurumsal yönetim ilkelerini uygulaması ve buna paralel olarak da risk yönetimi kültürünü bünyelerinde yerleştirmiş olmaları yarar sağlayacaktır.

Risk yönetimi kültürünün yerleştirilmesinde risklerin iyi yönetilmesi ve belirlenen riskler doğrultusunda strateji ve planlamanın yapılması önemlidir. Kuşkusuz ki iyi bir risk yönetimi bu konuda uzmanlaşmayı, bunun içinde insan kaynağına yatırım yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Yukarıda yazdıklarımızı toparlayacak olursak;

-KOBİ'ler esas faaliyet konularında çalışmalıdır.

-KOBİ'lerin kayıt dışı faaliyetlerini kayıt içine alması gerekmektedir.

-KOBİ'ler bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan alacakları derecelendirme notlarını düşük maliyetli kredi olanaklarına dönüştürecek şekilde sermayelerini güçlendirmelidirler.

-KOBİ'ler faaliyetlerinden doğacak riskleri yönetmek için gerekli finansal enstrümanları kullanılmalıdırlar.

-KOBİ'ler düşük maliyetli kredi kullanabilmek için BASEL II' nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanmalıdır.

-KOBİ'ler uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üretmelidir.

-KOBİ'ler düzgün bir bilgi akışı için raporlama ve veri tabanı yönetimi amacı ile teknolojik alt yapı kurmalıdır.

-KOBİ'lerde bütçe, planlama, yönetim, iletişim sistemleri ve kurumsal yönetim gibi kavramları en üst yöneticiden tüm çalışanlarına kadar kabul görmelidir.

-KOBİ'ler nitelikli insan kaynağı için yatırım yapılmalıdır. Profesyonel finans yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek işletmelerinde uygulanabilir hale getirmelidirler. Raporlama ve veri tabanı oluşturma konularında teknolojik, özellikle risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağı üzerine yatırımlar yapmalıdırlar

-KOBİ'ler, bankaların Basel II kapsamında hangi ölçüm kapsamını kullandığını, bankaların kullandıkları kredilerinin perakende kredi olarak mı, kurumsal kredi olarak mı değerlendirildiğini öğrenmelidir.

-KOBİ'ler Basel II içerisinde hangi teminatları ne şekilde dikkate alındığı konusunda bilgi sahibi olmalı ve bu konudaki görece avantajlardan faydalanabilmelidirler.

-KOBİ'ler iyi bir derecelendirme notu alabilmek için bankalar açısından belirsizlik doğurabilecek konularda bankaları ikna edebilecek bilgi ve veriler sunmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akgemici Tahir. **Kobi'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, 1.Baskı, Ankara: Kosgeb Yayınları, 2001

Akgüç Öztin. **Finansal Yönetim**, 7.Baskı. İstanbul:Muhasebe Enstitüsü Yayınları, 1998

Aydın Nurhan ve Diğerleri. **Finansal Yönetim**, 2.Baskı, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004

Başar Mehmet. **Basel II Düzenlemeleri Ve Kobiler**, 1.Baskı, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007

BDDK. **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel-II)**, 1. Baskı,İstanbul: BDDK Yayınları, 2005

Berk Niyazi. **Finansal Yönetim**, 8.Baskı, İstanbul:Türkmen Kitapevi, 2005

Ceylan Ali. **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 4. Baskı, Bursa:Ekin Kitapevi, 1995

Garanti Bankası. **Basel II'nin Kapsamı:Reel Sektöre Etkisi**, 1. Baskı, İstanbul:Garanti Bankası Dünya Okurlarına Armağanı Kitapçığı

Golden Akademi. **Finansal Yönetim**, Ankara: Golden Akademi Yayınları,2006

İzmir Ticaret Odası. **Kobi Finansman Kaynakları**, İzmir, 1999

Kargül Doğan. **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yönetim Sorunları ve Çözümleri**, İstanbul:İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1997

Kolb Robert W; Ricardo J. Rodriguez. **Finansal Yönetim**, Ankara: Sermaye Piyasa Kurulu Yayinlari, 1996

Müslümov Alövsat. **21.Yüzyılda Türkiye'de Kobi'ler, Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**, 1. Baskı: Literatür Yayınları, 2002

Özdemir Muharrem. **Finansal Yönetim**, 1.Baskı, Ankara:Gazi Kitapevi, 1997

Sarı Arzu Odabaşı. **Avrupa Birliğinde Kobi Destek Mekanizmaları ve Türkiye**, İstanbul:İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:188, 2005

Türkiye Bankalar Birliği. **Risk Yönetimi ve Basel 2'nin Kobilere Etkisi**, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2004

Süreli Yayınlar

Aksoy Tamer, “Derecelendirme Süreci Işığında Basel II'nin Kobilere Etkileri ve Kobilerce Atılması Gereken Adımlar” ,**Mali Çözüm**. Sayı:84, 2007

Aydın Eyüp Vural, **Basel II Standartları Ve KOBİ'lere Etkileri**, Müsiad Cep Kitaplığı:23,İstanbul: Müsiad Yayınları, Haziran 2007

Candan Hasan, “Kriz Sürecinde Basel II’de Öngörülen Değişiklikler ” ,**Bankacılar Dergisi**. Sayı:65, 2008

Doğru Halil, “Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye’de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri” ,**Bankacılar Dergisi**. Sayı:62, 2007

Doyrangöl Nuran Cömert, “Muhasebeci Gözüyle Basel II” ,**Mali Çözüm**. Sayı:76, Özel sayı 2006

Giese Guido, “Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş” ,**Bankacılar Dergisi**. Sayı:46, 2003

Koşan Levent, “Basel II Sürecinde XBRL Gerekliliği” ,**Mali Çözüm**. Sayı:80, 2007

Mısırlıoğlu İsmail Ufuk, “UFRS ve BASEL II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri” ,**Mali Çözüm**. Sayı:76, Haziran-Temmuz 2006

Sezer Hasan, “Basel II'nin Kobi'lere Etkileri” , **Bankalar Dergisi**, Sayı:58

Tuncer Ebru, “Basel II Gerekliliklerinden Bir Diğeri;İçsel Sermaye Değerlendirme Süreci Oluşturma Zorunluluğu” ,**Bankacılar Dergisi**. Sayı:60, 2007

Uyar Süleyman, Hakan Aygören. “Basel 2 İlkelerinin Kobilere Olası Etkisi”, **Mali Çözüm**. Sayı:77, Ağustos - Eylül – Ekim 2006

Yardımcıoğlu Mahmut, Çam Alper Veli, “Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi” ,**Mali Çözüm**. Sayı:80, 2007

Raporlar

Ekinci Mehmet Behzat, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (Kobi) Kurumsal Gelişimi Ve Finansal Sorunları**, İstanbul:Askon Araştırma Raporları 5, 2003

Yetim Sedat; Aslı Balcı. “**Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber**”, Ard Çalışma Raporları.İstanbul, BDDK Araştırma Dairesi, 2005

Yüksel Ayhan,”**Basel II’nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri**”, BDDK Araştırma Raporları,Ankara, 2005

Tebliğler

Aras Güler, **Basel II Uygulamasının Kobi'lere Etkileri Ve Geçiş Süreci** , Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tebliği, 2005

Sunumlar

Goodhart Charles, Basel 2 ve Finansal İstikrar Üzerindeki Etkileri,Finansal İstikrar Ve Basel II’nin Etkileri Konferansı, İstanbul:**TCMB**.16-18 Mayıs 2005

Rutledge William L., Basel 2 ve Finansal İstikrar Üzerindeki Etkileri,Finansal İstikrar Ve Basel II’nin Etkileri Konferansı, İstanbul:**TCMB**.16-18 Mayıs 2005

Sargon Ali Ulvi, Basel II Sermaye Uzlaşısı, **T. Halk Bankası Seminer Sunumu**, 2007

Şirin Ahmet, Basel 2’nin Etkileri,Finansal İstikrar Ve Basel II’nin Etkileri Konferansı, İstanbul:**TCMB**.16-18 Mayıs 2005

İnternet Kaynakları

<http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>

(ErişimTarihi:16-12-2006)

<http://www.kosgeb.gov.tr/dosyalar/yonetmelik/pdf/26194.PDF>

(Erişim Tarihi:17.09.2007)

<http://stratejigundem.com/yazarlar.php?id=41&type=9> (Erişim Tarihi:17.09.2007)

<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSIS/gsisII141003.pdf> (Erişim tarihi:17.09.2007)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc> (Erişim Tarihi:16-12-2006)

<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf> (Erişim Tarihi:16-12-2006)

<http://www.abank.com.tr/pages.aspx?pgID=81> (Erişim tarihi 30/12/2007)

http://www.cevdetakcakoca.com/sunum_list.asp (Erişim Tarihi:08-04-2009)

<http://www.muhasebettr.com/muhasebe/034/> (Erişim Tarihi:08-04-2009)

www.tmud.org.tr/download/BaselIIKriterleri.ppt (Erişim Tarihi:08-04-2009)

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/5603ilerleme_raporu_2008.pdf

(Erişim Tarihi:08-04-2009)